

KARADENİZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ * SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TARİH ANABİLİM DALI

TARİH PROGRAMI

DÖNEMİN OLAYLARI IŞIĞINDA RESNELİ NİYAZI BEY

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Kadir GİRİT

MAYIS - 2017

TRABZON

KARADENİZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ * SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

**TARİH ANABİLİM DALI
TARİH PROGRAMI**

DÖNEMİN OLAYLARI IŞIĞINDA RESNELİ NİYAZI BEY

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Kadir GİRİT

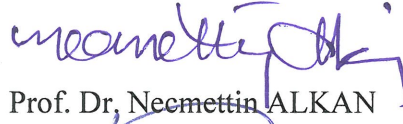
Tez Danışmanı: Prof. Dr. Necmettin ALKAN

MAYIS – 2017

TRABZON

ONAY

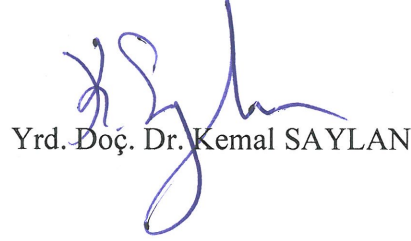
Kadir Girit tarafından hazırlanan “Dönemin Olayları Işığında Resneli Niyazi Bey” adlı bu çalışma 21.06.2017 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda oybirliği ile başarılı bulunarak jürimiz tarafından Tarih Anabilim Dalı’nda **Yüksek Lisans Tezi** olarak kabul edilmiştir.

Prof. Dr. Necmettin ALKAN

Doç. Dr. Uğur ÜÇÜNCÜ

Yrd. Doç. Dr. Kemal SAYLAN

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduklarını onaylarım. .../.../...

Prof. Dr. Yusuf SÜRMEŒ

Enstitü Müdürü

BİLDİRİM

Tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada bana ait olmayan her türlü ifade ve bilginin kaynağına eksiksiz atıf yapıldığını aksinin ortaya çıkması durumunda her tür yasal sonucu kabul ettiğimi beyan ediyorum.

Kadir GİRİT

25.05.2017

ÖNSÖZ

Bu çalışmada II. Meşrutiyet'in ilânında son derece önemli bir konumda bulunan, İttihat ve Terakki mensubu ve bir dönem adına methiyeler dizilen ancak daha sonra uğradığı suikast ile öldürülen Resneli Niyazi Bey'in hayatı araştırıldı. Niyazi Bey'in hayatının yanı sıra dönemin olayları da ele alınarak bir bütünlük sağlanmaya ve onun yaşadığı olayların daha iyi anlaşılması amaçlandı.

Çalışmaya başlanıldığında Resneli Niyazi Bey'in yakın tarihimizin son derece önemli kişilerinden biri olmasına rağmen hakkında çok yüzeysel bilgiler dışında başka bir bilgi olmadığı görüldü. Gerek arşiv belgeleri gerekse de döneme şahitlik eden diğer şahsiyetlerin kaleme aldıkları hatıraları, çalışmada istifade edilen en önemli kaynaklar olmuştur.

Tez konusunun belirlenmesinde ve çalışmanın şekillenmesinde fikirleriyle yol gösteren, tecrübesi sayesinde önüme çıkan engelleri kolayca aşmamı sağlayan, yazım aşamasında gerekli ilgi ve alakayı gösterip bu çalışmanın ortaya çıkmasında büyük emeği olan danışman hocam sayın Prof. Dr. Necmettin ALKAN'a en içten dileklerle teşekkürü bir borç bilirim. Çalışmanın hazırlanma aşamasında maddi manevi yanımda olan aileme, fikir ve önerileriyle ve çalışmanın her aşamasında bana yardımcı olan Gamze SAĞLAM'a ayrıca teşekkür ederim.

Trabzon, Mayıs 2017

Kadir GİRİT

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	IV
İÇİNDEKİLER.....	V
ÖZET	VII
ABSTRACT	VIII
GİRİŞ.....	1-8

BİRİNCİ BÖLÜM

1. 1908 ÖNCESİ MAKEDONYA ve İHTİLÂLE GİDEN SÜREÇ	9-33
1.1. Makedonya neresidir?.....	9
1.2. Makedonya Sorunu.....	11
1.2.1. 1878 Berlin Anlaşması	12
1.2.2. Mürzsteg Kararları.....	17
1.3. Reval Görüşmeleri ve Bölgeye Etkisi	21
1.4. 1908 İhtilâli'ne Giden Süreç	24
1.4.1. Anadolu'daki Halk İsyanları: Erzurum, Kastamonu, Sinop Olayları.....	26
1.4.2. İhtilâl Öncesinde Ordu İçerisindeki Hareketlenmeler	28
1.4.3. Selanik Merkez Komutanı Nazım Bey'e Suikast Girişimi.....	30

İKİNCİ BÖLÜM

2. RESNELİ NİYAZİ BEY'İN 1908 İHTİLÂLİNE KADARKİ HAYATI.....	34-46
2.1. Resneli Niyazi Bey'in Çocukluğu ve Ailesi.....	34
2.2. Okul Hayatı	36
2.3. Askerlik Hayatı.....	37
2.4. Resneli Niyazi Bey'in İttihat ve Terakki Cemiyeti'ne Katılışı	44

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. RESNELİ NİYAZİ BEY'İN DAĞA ÇIKMASI ve 1908 JÖN TÜRK İHTİLÂLİ'Nİ BAŞLATMASI.....	47-79
3.1. Dağa Çıkma Kararını Alması	47
3.2. Dağa Çıkma Süreci	52
3.3. Resne'den Ayrıldıktan Sonra İzlediği Güzergah	56
3.4. Firzovik Toplantısı.....	67
3.5. Şemsi Paşa Suikastı	69
3.6. Resneli Niyazi Bey'in Eşine Mektubu	75
3.7. Resneli Niyazi Bey'in Meşhur Geyiği.....	76

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4. RESNELİ NİYAZİ BEY'İN 1908 İHTİLÂLİ SONRASI HAYATI ve 31 MART VAK'ASI	80-107
4.1. 31 Mart Vak'ası Öncesi Genel Durum	80
4.2. 31 Mart Vak'ası'nın Nedenleri	83
4.3. 31 Mart Vak'ası ve Resneli Niyazi Bey İstanbul'da	88
4.4. Resne'ye Dönüş ve Buradaki Faaliyetleri	92
4.4.1. Resneli Niyazi Sarayı ve İmar Çalışmaları.....	94
4.5. Balkan Savaşı ve Resneli Niyazi Bey.....	97
4.6. Resneli Niyazi Bey'in Öldürülmesi.....	102
SONUÇ	108
YARARLANILAN KAYNAKLAR	113
EKLER	121
ÖZGEÇMİŞ	126

ÖZET

Meşrutiyet'in ilânında giriştiği mücadele sayesinde son derece etkili olan Resneli Niyazi Bey bir dönemin kahramanı ilân edilmiştir. Döneminde “Hürriyet Kahramanı” olarak adlandırılmış ve adına methiyeler dizilmiştir. Dönemin diğer önemli şahsiyeti Enver Bey ile birlikte gittiği her yerde büyük bir ilgi ve coşkuyla karşılanmıştır. İttihat Terakki Cemiyeti'nin Resne şehrindeki en önemli ve gözü kara şahsiyetlerinden biriydi. Aynı zamanda Cemiyet'in en önemli üyelerindendi. Meşrutiyet'in ilânından sonra büyük bir üne kavuşmasına rağmen Talat Bey ve Enver Bey gibi siyasete girmemiş 31 Mart Vak'ası'ndan sonra emekliliği tercih etmiştir.

Bu çalışma Resneli Niyazi Bey'in hayatını dönemin olayları ışığında aydınlatmayı amaçlamaktadır. Doğumu, okul hayatı, askerlik hayatı, 1908 İhtilali'ndeki rolü ve bu uğurda devlete başkaldırıp isyan etmesi üzerinde durulan konuların başında gelmektedir. Aynı zamanda 31 Mart Vak'ası, Balkan Savaşı ve öldürülmesi değinilen diğer konulardır. Resneli Niyazi Bey dönemin en keskin muhaliflerindedir. Bu muhalefetini “bütün sorunların sorumlusu” olarak gördüğü Sultan II. Abdülhamid [d.1842 ö.191; h. 1876-1909] üzerinde yoğunlaştırmıştır. 31 Mart Vak'ası'nın ardından II. Abdülhamid'in tahttan indirilmesi sonrasında emekli olup Resne'ye yerleşmiştir. Balkan Savaşı'ndan sonra İstanbul'a geleceği sırada Avlonya Limanı'nda düzenlenen bir suikast sonrasında öldürülmüştür. Öldürülmesiyle ilgili tartışmalar günümüze kadar süre gelmiştir.

Anahtar Kelimeler: Resneli Ahmet Niyazi, 1908 İhtilali, Resneli Niyazi Sarayı, 31 Mart Vak'ası

ABSTRACT

Resneli Niyazi Bey, who became very influential thanks to his efforts during the proclamation of constitutional monarchy, was declared the hero of a period. In his period, he was named “Hero of Freedom” and often received praises. He was welcomed with interest and enthusiasm wherever he visited along with Enver Bey, another important figure of the period. He was one of the most important and boldest men of Committee of Union and Progress in the city of Resne. He was also one of the greatest advocates of the Committee. Although he earned a lot of reputation after the proclamation of constitutional monarchy, he didn’t go into politics like Talat Bey and Enver Bey; he chose to retire after 31 March Incident.

This study aims to unravel Resneli Niyazi Bey’s life in the light of the important incidents of his period. His birth, educational background, military service, his role in the 1908 Revolution and his rebellion against the state for this case are the primary subjects of this study.

31 March Incident, Balkan War and his assassination are also mentioned. Resneli Niyazi Bey was one of the greatest dissidents of his period. His dissidence was mostly focused upon Sultan Abdulhamid II [b.1842 d.191; r. 1876-1909], who he thought was responsible for all problems. After Abdulhamid II’s abdication following the 31 March Incident, he retired and settled in Resne. He was killed in an assassination in Avlonya Harbour after Balkan War, as he was travelling to Istanbul.

Keywords: Ahmet Niyazi of Resne, 1908 Revolution, Resneli Niyazi Palace, 31 March Incident

KISALTMALAR LİSTESİ

a.g.e.	: adı geçen eser
a.g.m.	: adı geçen makale
bkz.	: bakınız
BEO	: Bab- 1 Ali Evrak Odası
BOA	: Başbakanlık Osmanlı Arşivi
Çev.	: Çeviren
DH. MTK	: Dahiliye Nezareti Mektubi Kalemî
DH. MUİ	: Dahiliye Nezareti Muherebat-1 Umumiye İdaresi Evrakı
HHP	: Hüseyin Hilmi Paşa
İSAM	: İslam Araştırmaları Merkezi
İ. TAL	: İrade Taltifat
KTP	: Kütüphane
MF. MKT	: Maarif Nezareti Evrakı
s.	: sayfa
TDV	: Türkiye Diyanet Vakfı
TTK	: Türk Tarih Kurumu
Yay.	: Yayınlayan
yy.	: Yüzyıl
YEE	: Yıldız Esas Evrakı
Y. PRK. ASK.	: Yıldız Perakende Evrakı Askeri Maruzat

GİRİŞ

Avrupa'nın kabuğunu kırması sonucu meydana gelen güçler dengesinin değişmesi, bütün dünyayı etkilediği gibi Osmanlı Devleti'ni de derinden etkilemiştir. Alkan'ın dile getirdiği gibi "aydınlanma'nın sonucunda "bilimsel ve siyasi", Fransız İhtilali'yle "modern millet, devlet ve ordu" ve nihayet Sanayi İnkılâbı'nın ardından "iktisadi" kazanımlarıyla birlikte Batı Avrupa Medeniyeti son kıvamını almış; diğer coğrafyalar ve milletler karşısında büyük bir avantaj yakalamıştır."¹ İşte bu durum özellikle 18. yüzyıldan sonra Osmanlı'nın Avrupa'ya bakışını ve Avrupa algısını değiştirmeye başlamıştır. Yapılan savaşlarda Avrupa'ya üstünlük kurulamaması, devletin Avrupa karşısında geri kaldığı düşüncesinin artık devletin en üst makamlarında dahi kabul görmesi, bu bakış acısı ve algı değişiminin temel nedenlerindedir.

Bu bağlamda Berkes'in şu tespitleri önemlidir; "yeni Avrupa dünyasının farkına varılamayan çarpışı, düzende öyle bir altüst oluş yaratmıştır ki, özellikle 17. yüzyılın yarısından sonra Osmanlı yazarları bunun gelip geçici bir durum olmadığını kavradıkları zaman devlet gövdesini yoklayınca, en önemli organlarının asıllarının tersine döndüklerini görmüşlerdir."² Aynı şekilde Amerikalı müsteşrik Bernard Lewis de, "o eski imparatorluk neden geriliyor" sorusu yerini "neden Avrupa ilerliyor ve geliyorken, İmparatorluk geriliyor ve Avrupa'nın başarısının sırrı nedir?" sorularına bırakmasının"³ bu dönemden sonra başladığını dile getirmiştir. Bu farkına varma sonucunda devletin kurtuluşu ilk olarak geleneğe, kadim olana dönmekte aranmıştır. Geleneksel modernleşme faaliyetlerinin yapıldığı dönem olarak adlandırılan bu dönemde ıslah, ancak eski düzene dönmekle mümkündür⁴ anlayışı hâkim olan düşüncedir. Bu dönemde Osmanlı modernleşmesi, "değişmemek için değişimi"⁵ seçer; modernleşmenin ana amacı, savaşta yenilmemek için

¹ Necmettin Alkan, **Mutlakıyetten Meşrutiyete 2. Abdülhamid ve Jön Türkler**, İstanbul: Selis Kitaplar, 2009, s.39

² Niyazi Berkes, **Türkiye'de Çağdaşlaşma**, 17. Baskı, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 2012, s.39

³ Bernard Lewis, **Modern Türkiye'nin Doğuşu**, çev. Boğaç Babür Turna, 4. Baskı, Ankara: Arkadaş Yayınları, 2010, s.181

⁴ Niyazi Berkes, "Islah", **İslam Ansiklopedisi**, C.3, s. 167-170

⁵ Esra Atalı, **1905 Rus Devrimi ile 1908 Jön Türk Devriminin Karşılaştırılması**, Ankara, 2003, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, s. 25

teknik reformlar yapmaktır, yoksa sosyal ve kültürel alanda bir dönüşüm niyeti bu dönem için yoktur.

Sorunun kadim olana geri dönmekle halledilemeyeceğinin anlaşılması uzun sürmemiştir. Çünkü dünya, Avrupa'nın etkisi ile çok farklı bir yönde ilerlemeye başlamıştır. Osmanlı ise artık kendisini Batı karşısında üstün gördüğü dönemi kademeli olarak geride bırakma dönemine girmiştir. Bu düşünceler çerçevesinde ıslahatlar yapılmasına rağmen istenilen sonuç bir türlü alınamamıştır. Bunun yanında Avrupa karşısında geri çekilmenin devam etmesiyle beraber devlet başka arayışlara yönelmiştir. Alkan'ın ifadesi ile “düşmanın silahıyla silahlanmak” zorunda olduklarını gören devlet adamları, öncelikle askeri alanda Avrupa'daki gelişmelerin ışığında ciddi bir ıslahat teşebbüslerine girişmişlerdir.”⁶ Bu dönem aynı zamanda, gelenekçi düşünceden, tamamen Avrupa merkezli batılılaşma sürecine geçildiği bir geçiş dönemidir.

18. yüzyılda Lale Devri ile birlikte Osmanlı Devleti yüzünü Batı'ya dönmeye başlamıştır. Sultan III. Ahmed' in [d.1673 ö. 1736; h. 1703-1730] Lale Devri ve Sultan III. Selim'in [d.1761 ö. 1808; h. 1789-1807] Nizam-ı Cedid hareketleri, bu bağlamda girişilen ıslahat teşebbüslerinin ilk göstergesidir. Dönemin ıslahatçı padişahlarından III. Selim, mevcut olan geleneğin yanında hayatı pahasına yeniliği savunmuş hem de bu yolda gerekli gördüğü reformları ısrarla yapmaktan kaçınmamıştır.⁷ Bu dönemde zikredilmesi gereken ilgili faaliyetlere bakıldığında; Avrupa ile doğrudan kültürel temasların artması, devlet matbaasının açılması, bazı tercümelerin yapılması, daimi elçiliklerin açılması ve Nizam-ı Cedid'in Fransız ordusu model alınarak kurulması ilk etapta akla gelen faaliyetlerdir.⁸ Ancak bu dönemde Avrupa ile bu temasların kurulmasına rağmen Osmanlı devlet adamları halen Batı'yı tam anlamıyla rol model olarak görmemektedirler. Yapılan bu çalışmaların istenilen sonucu vermemesi ise devleti yeni arayışlara itmiştir.

Devleti kurtarmanın, “orduyu ıslah etmekten geçtiği” düşüncesi sonrasında askeri alanda yapılmaya başlanan modernleşme çalışmaları, kısa süre sonra devletin diğer alanlarına da yayılmaya başlamıştır. Berkes'in ifade ettiği gibi “askeri sorunu çözümlemek

⁶ Alkan, **Mutlakıyetten Meşrutiyete 2. Abdülhamid ve Jön Türkler**, s.42

⁷ Zekeria Işık, **Osmanlı modernleşmesi süresince İngiltere'nin rolü (1789-1876)**, Hitit Üniversitesi Dergisi, 10, (2011), s. 221-229

⁸ Necmettin Alkan, **Selanik'in Yükselişi Jön Türkler Abdülhamid'e Karşı 1908 İhtilali**, İstanbul: Timaş Yayınları, 2012, s.32

için teknoloji sorununu, onu çözümlmek için de ekonomi ve maliye sorununu ele almak gerekir.”⁹ Böylece Osmanlı devlet yöneticileri askerî kurumlarda yapılan ıslahatın yanında diğer kurumların da Batı tarzında ıslahatlarla değiştirilmesi gerektiğini anlamaları uzun sürmemiştir.¹⁰ Bunun sonucunda Sultan II. Mahmud [d.1785 ö.1839; h.1808-1839] ve sonrasında devlet, yüzünü tamamen Batı’ya döndürmüştür. Batı Avrupa tarzı yenileşme faaliyetleri olarak adlandırılabilir bu dönemde modernleşme, devletin ve toplumun bütün alanlarına yayılmıştır. Devlet yöneticileri geleneksel devlet anlayışından umudunu tamamen kesmiş ve “Avrupalılaşmak” devletin resmi politikası haline almıştır. Artık devlet sadece askeri alanda değil eğitimde, sanayide, mimaride, basım alanında, düşünsel fikirler bakımından vb. konularda da Batı’nın etkisi altına girmeye başlamıştır.

Gelinen bu süreç sonucunda artık Osmanlı Devleti ve bunun yanında Osmanlı toplumu modernleşme anlamında büyük değişim yaşamaya başlamıştır. Osmanlı Devleti’nde reformları yapmakla görevli olanlar karşılaştıkları zorluklardan yılmayarak Avrupa’da olduğu gibi bilimsel öğretilerin okutulduğu askeri okullar açmışlar ve bu okullarda ders vermek üzere Avrupalı eğitimciler getirtmişlerdir.¹¹ Avrupa’dan getirilen bu yabancı eğitimcilerle yakın temas halinde olacak olan subaylar birçok diploma, yetkinlik, yeni fikir ve tecrübe edinerek yepyeni bir kişiliğe bürünüp toplumun değişmesinde öncü rol oynamışlardır.¹² Aynı zamanda Avrupa’ya gönderilen öğrencilerin Avrupa’daki yeni düşüncelerden ve fikir hareketlerinden etkilenmeleri de toplumun yaşadığı bu değişimi hızlandırmıştır.

Matbaanın artan kullanımı, modern okulların açılması, tercüme odaları, kurulan ilim cemiyetleri, Encümen-i Dâniş’in etkisi, konak sohbetleri gibi kurum ve oluşumlar da toplumun zihin yapısının değişmesini hızlandıran etkenlerdendir. Bunun yanında kahvehanelerin açılması ve yaygınlaşması da bu değişim sürecini hızlandıran etkenlerden biri olmuştur. Osmanlı toplumunda halkın bir araya geldiği yerler cami ve mescitlerdir.

⁹ Berkes, **Türkiye’de Çağdaşlaşma**, s.77

¹⁰ Serdal Fidan, Kamil Şahin ve Fikret Çelik, **Osmanlı Modernleşmesinin Temel Olgularından Biri: Bürokrasi Osmanlı Modernleşmesinde Bürokrasinin Etkisi ve Önemi**, SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi Dergisi, 23, (2011), s.113-128

¹¹ Odile Moriau, **Reformlar Çağında Osmanlı İmparatorluğu Askeri ‘Yeni Düzen’in’ İnsanları ve Fikirleri 1826-1914**, çev. Işık Ergüden, İstanbul: İstanbul Bilgi Üniv. Yayınları, 2010, s. 11

¹² Moriau, a.g.e., s.11

Ancak kahvehanelerle birlikte halkın toplanacağı yeni alanlar oluşmuştur. Burada, yeni düşünceler, hızla yayılmak için kendine gerekli zemini kolayca bulmuştur.

Toplumun ve bürokratik yapının hızla değişmeye başlaması, beraberinde iki önemli olguyu getirmiştir. İlk olarak bu değişim sonunda klasik dönem ilmiye mensuplarının yanında yeni fikir hareketleriyle yoğrulmuş sivil bir aydın kesim doğmuştur. Bu sivil aydın kesim beraberinde, yeni siyasi düşünce akımlarını getirmiştir.

Geleneksel ilmiye sınıfı ile yeni oluşan sivil aydın kesim arasında devletin kurtuluşu üzerine düşünce çatışması mevcuttur. Alkan'a göre, "bu yeni aydın kesim devletin önündeki sıkıntıların temelinde mevcut yönetimin olduğunu düşünmüş ve buna karşı örgütlenerek siyasi faaliyetlere girişmişlerdir."¹³

Konumuz açısından da önemli olan durum ise bu aydın kesimin düşüncelerini meydana getirmek için, hemen hiç bir teşebbüsten geri kalmamalarıdır. Dönemin isyan ve ihtilâllerinin temelinde işte bu düşünce değişimi yatmaktadır. Oluşan muhalif hareketler de bu çerçevede değerlendirilmelidir. Tıpkı diğer genç subaylar gibi Resneli Niyazi Bey de işte böyle bir düşünce değişiminin yaşandığı dönemden etkilenerek büyümüştür. Bu dönem onun fikirlerinin oluşmasına ve sağlamlaşmasına neden olmuştur. Dönemin düşünce yapısının değişimini anlamak beraberinde yeni oluşan bu kuşağın düşünce yapısını da anlamayı getirecektir.

İkinci Meşrutiyet'in ilânında önemli roller üstlenmiş, 23 Temmuz 1908 İhtilâli'nin seyrini etkilemiş, ancak tarihi araştırmalarda kendisine yeterince yer bulamamış, yakın tarihimizin önemli şahsiyetlerinden birisi de Resneli Niyazi Bey, başka bir ifadeyle Kolağası Niyazi Bey'dir.

Mevcut literatürde Resneli Niyazi Bey'in doğrudan doğruya hayat hikâyesinin konu edildiği bir çalışma yoktur. Hikmet Feridun Es'in kaleme almış olduğu "Tanımadığımız Meşhurlar" serisinin ilgili kısmında Resneli Niyazi Bey konu edinmiştir. Ancak bu çalışma akademik bir çalışma özelliği göstermemekte sadece Niyazi Bey hakkında tanıtıcı bazı bilgiler vermektedir. Yine Ahmet Celalettin Saraçoğlu'nun kaleme almış olduğu "Unutulan

¹³ Alkan, *Selanik'in Yükselişi Jön Türkler Abdülhamid'e Karşı 1908 İhtilali*, s.38

Meşhurlarımız” serisinin ikinci kısmında Resneli Niyazi Bey konu edinilmektedir. Ancak bu çalışma yapmış olduğu konuşmaların kaleme alınması sonucu oluşmuştur. Tıpkı Celalettin Saraçoğlu’nun eserinde olduğu gibi akademik bir çalışma özelliği göstermemektedir.

Bu eserlerin yanında özellikle 1908 İhtilali’ni konu alan hemen her eserde Resneli Niyazi Bey hakkında bilgiler sunulmaktadır. Ancak bu bilgiler ya yüzeyseldir ya da sadece ihtilâl etki ettiği süre zarfındaki hayatı ele alınmıştır. Bu çalışmayla mevcut olan eksikliğin bir nebze de olsa kapatılması amaçlanmıştır.

Bu çalışmada cevabı aranan belli başlı sorular şunlardır: Resneli Niyazi Bey neden bir isyan başlatmıştır? Niyazi Bey mi yoksa Enver Bey [daha sonra ki dönemde Enver Paşa] mi ihtilâlin fitilini ateşledi? Niyazi Bey Arnavut milliyetçisi mi idi? Resneli Niyazi Bey’in öldürülmesinin ardındaki sır nedir? Neden ihtilâl sonrasında pasifize edilmiştir? Resne’de topladığı yardım paralarının akıbeti ne olmuştur? Bu sorulara yanıt aranmış ve bulunan cevaplar sonuç bölümünde değerlendirilmiştir.

Bu araştırma Resneli Niyazi Bey’in doğumundan ölümüne kadar geçen sürede onun hayat hikâyesini kapsamaktadır. Hayat hikâyesi, çeşitli alanlardaki değişim ve gelişiminde önemli roller üstlenmiş olan kişilerin, yetişme tarzları, yaşadıkları olaylar, bu olaylardaki lider veya gurup üyesi olarak etkinlikleri, fikir, duygu ve hayal dünyalarıyla eserlerinin ele alınıp anlatıldığı bir yazılı anlatım türü olarak kabul edilir.¹⁴ Hayat hikâyesi, kişilerin anıları ya da belirli araştırmalar sonucu ulaşılan bilgilerin harmanlanması sonucunda oluşturulur. Bu nedenle tarih ilminin bir dalı olarak görülebilirler. Ağırlıklı olarak 1908 İhtilali sürecindeki rolü ve etkisi konu edinmekle beraber kişiliği, gençlik yılları, askeri faaliyetleri ve ölümü de çalışmada kendisine yer bulmuştur.

Çalışmada birinci ve ikinci el kaynaklardan yararlanılmıştır. Döneme etki etmiş kişilerin hatıraları, dönemin gazete ve dergileri, Başbakanlık Osmanlı Arşiv belgeleri, araştırma eserleri ve İSAM’da bulunan Hüseyin Hilmi Paşa evrakına ait belgeler başvuru kaynaklardır.

¹⁴ Hüseyin Ağca, **Yazılı Anlatım**, Ankara: Gündüz Yayınları, 2006, s.174

Araştırma eserleri olarak özellikle mevcut kaynaklardan yararlanılmıştır. Faroz Ahmad, Bernard Lewis ile “Türkiye’de Çağdaşlaşma” adlı eserinde özellikle Laiklik ve Sekülerlik ayrımı ile dikkat çeken Niyazi Berkes ve Necmettin Alkan gibi akademisyenlerin de ilgili eserlerine başvurulmuştur. Bununla birlikte dönemin önemli gazetelerinden olan Tanin’de çıkan ilgili haberlere de müracaat edilmiştir. Bu gazetede özellikle Resneli Niyazi Bey’in ölümü üzerine yapılmış önemli yorumlar ve haberler bulunmaktadır. Bu haber ve yorumlar Resneli Niyazi Bey’in ölümü arkasındaki sır perdesinin kaldırılmasında bize bir takım ipuçları vermektedir.

Bilindiği gibi tarihe iz bırakan hemen herkes bir şekilde bu etkisini gelecek kuşaklara aktarmak istemiştir. Bu isteğini de genellikle hatıra yazma yoluna başvurarak gerçekleştirmiştir. Ayrıca hatıra yazma düşüncesini etkileyen en önemli konulardan birisi de insanların birikimini gelecek kuşaklara aktarma düşüncesidir.

Hatıra insanın zihninde kalan olayların anlatılmasıdır ve olaylar yazılırken bir şekilde zihin süzgecinden geçirilmişlerdir. Bu bakımdan araştırmada hatıralardan yararlanmak riskli bir durumdur. Bu konuda yapılması gereken olayın tüm taraflarının hatıralarına başvurmak ve bunun yanında konuyla alakası olan diğer şahısların hatıralarından da karşılaştırma yapmaktır. Ayrıca hatıratlar genelde olay bittikten sonra yazılır. Bundan dolayı yazan kişi, olayların nedenini düşünme fırsatı bulur ve bu durum olayın daha iyi yorumlanmasını sağlar.

Araştırmada kullanılan en önemli hatıra Resneli Niyazi Bey’in hatıratıdır. Bir arkadaşının kalem yardımıyla yayınlamış olduğu¹⁵ hatıratının giriş kısmında devletin içinde bulunduğu genel durum hakkında bilgiler vermekte, ihtilâlin nedenlerini açıklamaktadır. Daha sonrasında, okul dönemi, Resne’de başından geçenler, ihtilâl süreci ve Meşrutiyet’in ilânına kadar geçen süreçten bahsetmiştir.

Hatıratın özgün halinden yararlanıldığı gibi Örgün Yayınevi tarafından basılan Resneli Niyazi Hatıratı (Hâtırât-ı Niyâzi) adlı çalışmadan da yararlanılmıştır. Ancak bu eserde bazı tahrifatlar söz konusudur. Örneğin Resneli Niyazi hatıratında “Millet-i

¹⁵ A. Celaleddin Saraçoğlu, **Unutulan Meşhurlarımız- 2 Resneli Niyazi**, İstanbul: Şema Yayınları, 2006, s.17

Osmaniye Osmanlı Milleti)’’ ifadesini kullanırken bu ifade kitapta ‘‘Türkler’’ olarak kullanılmaktadır. Bunun yanında yine Resneli Niyazi hatıratında gayrimüslimler için ‘‘Anâsır-ı Sâire (diğer unsurlar)’’ tabirini kullanırken bu tabir kitapta ‘‘azınlıklar’’ olarak geçmektedir. Ancak o döneme baktığımızda gayrimüslimler için henüz ‘‘azınlık’’ tabiri kullanılmadığı görülecektir. Bu tahribat kitabın yine bazı bölümlerinde mevcuttur. Kitapta bu tahribatın kasıtlı yapıp yapılmadığı bir soru işaretidir. Bu kitap kaynak olarak kullanılırken orijinal metin ile karşılaştırmalar yapılmış ve o şekilde kullanılmıştır.

Resneli Niyazi Bey’in hatıratının yanı sıra Enver Bey, İbrahim Temo, Kâzım Karabekir, Mithat Şükrü Bleda, Tahsin Paşa gibi kişilerin de hatıratından yararlanılmıştır.

Bu çalışma giriş ve sonuç bölümleri hariç dört ana bölümden oluşmaktadır. Giriş bölümünde konunun kısa bir takdimi yapıp, o dönemde zihin dünyasındaki değişimin nasıl geliştiğini, muhalif düşüncelerin ardındaki değişim sürecini açıklayıp yararlanılan kaynakları belirtip değerlendirmelerde bulunulmuş aynı zamanda çalışmada cevabı aranan sorular belirtilmiştir. Bununla birlikte konu hakkında yazılan eserlerin kritiği yapılarak değerlendirilmelerde bulunulmuştur.

‘‘1908 Öncesi Makedonya ve İhtilale Giden Süreç’’ başlığını taşıyan birinci bölümde, Resne şehrinin bağlı olduğu, Hıristiyan Batı ile Müslüman Doğu arasında bir köprü vazifesi gören, aynı zamanda önemli bir kavşakta bulunan Makedonya’nın sosyal, siyasi, ekonomik yapısı incelenmiş ve ihtilâle giden süreçte bölgenin önemi ve etkisi değerlendirilmiştir. Ayrıca Makedonya Sorunu’nun ne olduğuna değinilmiştir. Bununla birlikte 9 Haziran 1908 tarihinde Tallinn’de yapılan ve gerek bölgeyi gerekse de Osmanlı’yı yakından ilgilendiren Reval Görüşmeleri’ne de bu bölümde değinilmiştir. Ayrıca bu bölümde ele alınan diğer konu ise 1908 İhtilali’ne giden süreçte özellikle Anadolu’da ve ordu içerisinde meydana gelen isyanlar ve halk hareketleridir. Özellikle bu isyanların ve halk hareketlerinin ihtilâle doğrudan bir bağı olup olmadığı sorusunun cevabı bu bölümde verilmiş ve ihtilâli hazırlayan olaylara ışık tutulmuştur.

Çalışmanın ikinci bölümünde ise temel olarak Resneli Niyazi Bey’in 1908’e kadar ki hayatı ele alınmıştır. Ailesinin Resne’ye gelişleri, okul hayatı işlenmiş, askerlik hayatı ve askerlik döneminde katıldığı bazı savaşımlara değinilmiş, İttihat ve Terakki Cemiyeti’ne

katılması bu bölümde ele alınmıştır. Ayrıca bu süreçte yaşadığı olaylar da yine bu bölümde ele alınmaktadır. Aynı zamanda Resneli Niyazi Bey'i ihtilâle götüren süreç ve düşünce yapısının değişmesinin aktarılmasının yanında İttihat ve Terakki Cemiyeti'ne katılımı da bu bölümde ifade edilmiştir.

Üçüncü bölümde 1908 sonrasında Resneli Niyazi Bey'in isyan edip dağa çıkması ve beraberinde yaşanan sürece değinilmiş, dağa çıktığında izlediği güzergâh, kaldığı yerler ve temasları aydınlatılmaya çalışılmıştır. Bölge için son derece önemli olan Firzovik Toplantısı ele alındıktan sonra Şemsi Paşa suikastı yine bu bölüm içerisinde incelenmiştir. Son olarak karısına yazdığı mektup ve dillere destan olan geyiği hakkında bilgiler verilmiştir.

“Resneli Niyazi Bey'in 1908 İhtilali Sonrası Hayatı” başlığıyla adlandırılan dördüncü bölümde ise 31 Mart Vak'ası öncesi genel durum, nedenleri, olayın nasıl cereyan ettiği açıklanmış, burada Resneli Niyazi Bey'in rolüne değinilmiştir. 1908 ihtilâli sonrasında ölümüne kadar geçen dönem de yine bu bölüm altında incelenmiştir. 1912-13 Balkan Savaşı ve bu savaşta rolü de bu bölümde açıklanmıştır. Resneli Niyazi Bey'e karşı düzenlenen sırlarla dolu suikast ve bu suikastın nedenleri ile suikastın arkasında kimlerin olabileceği, dönemin gazetelerinden, diğer hatıratlardan, dönemi konu edinen birinci ve ikinci el kaynaklardan yararlanılarak açığa kavuşturulmaya çalışılmıştır.

Sonuç bölümünde elde edilen bir takım neticeler ve ulaşılan sonuçlar açıklanarak genel değerlendirmelerde bulunulmuştur. Ayrıca başta sorulan soruların cevaplarına ilişkin değerlendirmeler de bu bölümde ele alınmıştır. Bunun yanında Resneli Niyazi Bey'in hayatına dair bazı tespitler yapılmıştır. Çalışmadaki başlık ve alt başlıklar içeriğe uygun şekilde oluşturulmuştur.

BİRİNCİ BÖLÜM

1. 1908 ÖNCESİ MAKEDONYA ve İHTİLALE GİDEN SÜREÇ

1.1. Makedonya Neresidir?

Makedonya, Rogop Dağları'nın ve Karasu Nehri'nin batısında kalır, şehir Kosova ve Şar dağlarının güneyinde, Ohri Gölü'nün doğusunda Selanik ve Olimpos Dağları'nın kuzeyindedir.¹⁶ Bu bölge yaklaşık 67.100 kilometre karelik bir alana sahiptir. Günümüzde yarısı Yunanistan'ın bir kısmı Bulgaristan'ın yaklaşık yüzde kırklık kısmı da Makedonya Cumhuriyeti'nin sınırları içerisinde yer almaktadır. Osmanlı Devleti'nin batı yönünde ilerlemesiyle birlikte ilk olarak 1382 tarihinde Manastır, daha sonra 1385'te Ohri, 1386 tarihinde Niş alınmış, 2. Kosova Savaşı'yla birlikte 1448 tarihinde ise Makedonya bölgesi artık tam olarak Osmanlı toprağı olmuştur.¹⁷

Osmanlı Devleti'nde bu bölgede “vilayât-ı selâse” olarak isimlendirilen üç vilayet (Selanik, Manastır, Kosova) yer almaktadır.¹⁸ Makedonya bölgesi Selanik ve Manastır eyaletleri ile 1877'de teşekkül ettirilen Kosova Eyaleti'nin belirli bir bölümü ile Selfice müstakil sancağından meydana gelmiştir.¹⁹ Osmanlı Devleti 19. yüzyıla gelinceye kadar aslında Makedonya ismini coğrafi bir terim olarak kullanmamıştır. Makedonya terimi özellikle Berlin Anlaşması'ndan sonra siyasi terim terminolojisinde sıkça kullanılmaya başlanmıştır. Karal'a göre “1878 Berlin Anlaşması'ndan sonra daha çok kullanılmaya başlanan bu coğrafi terim Osmanlı'nın Rumeli adını verdiği bölgenin bir kısım topraklarının kastedildiği coğrafi bir saha olmuştur.”²⁰

¹⁶ Hakan Özdemir, **Abdülhamid'i Deviren Kurşun İsyan, Suikast, İhtilal**, İstanbul: Timaş Yayınları, 2014, s.53

¹⁷ M. Begüm Saatçi, **Makedonya Sorunu 1903-1913**, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Doktora Tezi, 2004, s.12

¹⁸ Özdemir, a.g.e., s.53

¹⁹ Georges Castellan, **Balkanların Tarihi 14-20. yy**, çev; Ayşegül Yaraman Başbuğu, İstanbul: Milliyet Yayınları, 1995, s. 363

²⁰ E. Ziya Karal, **Osmanlı Tarihi**, C. VIII, 4. Baskı, Ankara: T.T.K. yayınları, 1995, s.146

Bölgenin fiziki yapısı oldukça engebelidir. Yüksek sıra dağlardan oluşan bölge göller ve akarsular bakımından zengindir. Coğrafi yapıdaki bu çeşitlilik bölgenin ikliminin de değişmesine neden olmuştur. Bu coğrafya yüksek sıra dağların ayırdığı çeşitli havzalardan oluşmaktadır. Dolayısıyla havzalar arasında çeşitli kültürel farklılıklar da doğmuştur.

Bölgenin etnik yapısına bakıldığında tam bir milletler karışımı olduğu rahatça görülecektir. O dönemde bölgede Türkler, Sırlar, Bulgarlar, Arnavutlar, Rumlar, Ulahlar yaşamaktadır. Bu bölgede yaşayan insanların nüfus oranına bakıldığında nüfusun yarısından fazlası Müslümanlardan oluştuğu görülmektedir; ama bunların da yaklaşık üçte ikisi Türk, gerisi Arnavut'tur.²¹ Özellikle Osmanlı Devleti'nin Rumeli'ye ayak basmasından sonra Anadolu'dan getirilen Türk göçmenleri Makedonya'nın etnik yapısını hayli değiştirmişlerdir.²² Bu değişim ve Türklerin etkisi hemen her alanda kendini göstermiştir. Türkler yapılarından dolayı sadece şehir ve kasabalarda değil, köylerde de yerleşmişler ve toprağı işleyerek bölgeyi vatan olarak kabul etmişlerdir.²³

1904'de bölge için önemli bir isim olan Müfettiş Hüseyin Hilmi Paşa'nın yaptırdığı nüfus sayımına göre bölgede: 1.508.507 Müslüman –ki bu Müslümanlar Türk ve Arnavutlardan oluşur-, 896,497 Bulgar, 307.000 Rum, 100.717 Sırp ve 99 Ulah toplam 2.911.700 kişi yaşamaktadır.²⁴ Ancak bu dönemde bölge devletlerinin yaptıkları nüfus sayımlarında kendi çıkarlarına göre sayım sonuçlarını oluşturdukları da görülmektedir.

Dini olarak bakıldığında bölgede Müslümanlar, Yahudiler ve Hıristiyanlar iç içe geçmiş şekilde yaşamaktadırlar. Bu karışık etnik ve dini yapısına rağmen bölgede yıllarca etnik ve dini kökenli bir sorun yaşanmamıştır.

Resneli Niyazi Bey'in doğum yeri olan elma yetiştiriciliği ile ünlü Resne kasabası ise Makedonya'da Manastır ile Ohri şehirleri arasında kalan bir kasabadır. Genel itibarıyla bu bölge gibi Resne kasabası da oldukça kozmopolit bir yapıya sahiptir. Resne şehri bölgenin diğer şehirleri ile benzer bir yapı gösterir; tıpkı bölgenin diğer şehirlerinde olduğu

²¹ M. Tanju Akad, **Balkanların Fitili: Makedonya**, Popüler Tarih Dergisi, 12, (2001), s. 40

²² Vahdetin Engin, **Kurtlar Sofrasındaki Osmanlı**, 2. Baskı, İstanbul: Yeditepe Yayınları, 2009, s.11

²³ Engin, **Kurtlar Sofrasındaki Osmanlı**, s.11

²⁴ Y. Hikmet Bayur, **Türk İnkılâbı Tarihi**, C. I, Ankara: T.T.K. Yayınları, 1991, s.164

gibi Türkler, Makedonlar, Arnavutlar, Romanlar, Sırp lar ve Ulahlar şehirde yan yana yaşamaktadır.²⁵ Şehir 1385 yılından 1912 yılına kadar Osmanlı Devleti'nin egemenliğinde kalmıştır.

1.2. Makedonya Sorunu

Osmanlı Devleti'nin Balkan topraklarında meydana gelen sorunların gelişim süreçleri dikkate alındığında daha çok dini, mezhepsel ve milliyet farklılıklarının ön plana çıkarılmasıyla oluşturulduğu görülmektedir. Makedonya Sorununun temelinde Avrupalı devletlerin Osmanlı Devleti'ni Balkanlardan silip süpürmeyi amaçladığı “Şark Meselesi” olduğunu söylemek mümkündür.

Şark Meselesi ya da diğer adıyla Doğu Sorunu'nu Osmanlı Devleti'nin Balkanlardan sökülüp atılması meselesi olarak tanımlamak mümkün olabileceği gibi, bu toprakların Osmanlı sonrasında nasıl şekilleneceği sorunu olarak tanımlamak da mümkündür. Sonuçta Osmanlı Devleti'nin varlığı da yokluğu da Avrupalı devletler için ayrı bir sorun olmuştur. Alkan'a göre, “Makedonya Meselesi'nin kökleri özelde 19. yüzyılın hemen başında patlak veren 1804-1817 Sırp İsyanı ile başlayıp, 1820-1830 Yunan İsyanı'yla devam eden Balkanlar'daki bağımsız milli Hıristiyan devletler inşa etme sürecine kadar geri gitmektedir.”²⁶ İşte bu bağımsız milli Hıristiyan devletleri inşa etme meselesinin arkasında da Şark Meselesi yatmaktadır. Ayrıca Şark Meselesi'ne daha derinlemesine bakıldığında Osmanlı Devleti'nin sadece Balkanlardan ve dolayısıyla Avrupa'dan değil Anadolu'dan da atılmak istendiği görülecektir.

Özelde Makedonya Meselesine odaklandığımızda bu sorunun 1877-1878 Rus Harbi sonrasında oluştuğunu söylemek mümkündür. Halaçoğlu da “Osmanlı-Rus Savaşı'nın bölgeyi daha da karmaşık ve yoğun göçlerin yaşandığı bir mekân haline getirdiğini”²⁷ belirtmektedir. Savaşta Osmanlı Devleti önemli bir savunma başarısı göstermiştir. Ancak Rusların yaptığı başarılı manevralar sonunda cepheyi yarıp geçmesi Osmanlı Devleti'nin

²⁵ Emine Gümüşsoy, **2. Meşrutiyeti Hazırlayan Bir Şehir; Ohri**, SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi, 18,(2008), s. 47-64

²⁶ Alkan, **Selanik'in Yükselişi Jön Türkler Abdülhamid'e Karşı 1908 İhtilali**, s.148

²⁷ Ahmet Halaçoğlu, **Balkan Harbi Sırasında Rumeli'den Türk Göçleri (1912-1913)**, Ankara: T.T.K. Basımevi, 1994, s.3

etkin direnişini sona erdirmiştir.²⁸ Şubat ayı sonuna gelindiğinde Ruslar, İstanbul'a sadece on iki kilometre uzaklıktaki Ayastefanos'a yani bu günkü adıyla Yeşilköy'e kadar ilerlemişlerdi. Ruslarla yapılan Osmanlı-Rus Savaşı'ndan boynu bükük ayrılan Osmanlı Devleti, 1878 yılının Mart ayında yapılan Ayastefanos Anlaşması'yla birlikte Makedonya'nın tamamını da içeren ve Akdeniz'e kadar uzanan geniş bir bölgeyi Bulgarlara bırakmak zorunda kalmıştır. Bulgarlar ise zaten Ortaçağ'ın bir döneminde Makedonya'ya hâkim olup bu bölgeyi yönettiklerinden dolayı bölgeyi yeniden idare etmeyi kendilerinin doğal bir hakkı olarak görmüşlerdir.²⁹

Ege Denizi'nde kıyısı olan büyük bir Bulgaristan Prensiği'nin kurulması sonucu Rusya geleneksel sıcak denizlere inme politikasını gerçekleştirme yolunda önemli bir avantaj sağlamıştır.³⁰ Bu durum Şark Meselesi bağlamında Avrupa devletleri için olumlu bir sonuç gibi görülebilir. Ancak Rusya güdümündeki bir Bulgaristan'ın varlığı ve bölgede daha da güçlenmesi Avrupalı devletler açısından pek de hoş bir durum olmamıştır. Alkan, "buradaki rahatsızlığın, yeni Bulgaristan'ın geniş coğrafyasıyla alakalı olmaktan ziyade Rusya'nın, kurdurduğu Bulgaristan üzerinden Balkanlar'a ve Akdeniz'e kadar inme ve nüfus alanını genişletme tehlikesi"³¹ olduğunu belirtmiştir. Nitekim Rusya'nın tarihi boyunca güttüğü bu amacı Avrupa devletlerini tedirgin eden durumların başında gelmektedir.

1.2.1. 1878 Berlin Anlaşması

Berlin Anlaşması'nı iyi anlayabilmek, bölge devletlerinin Makedonya üzerindeki isteklerini ve beklentilerini iyi anlamaktan geçmektedir.

Bayur, "Yunanlıların, Makedonya'nın Büyük İskender'den itibaren, Bizans'ın son zamanına kadar bölgenin kendilerine ait olduğunu ileri sürdüğünü"³² belirtmektedir. Nitekim Yunanistan'ın oluşturmak istediği Megali İdea'nın temel taşlarından birini Makedonya oluşturmaktadır. Bu bağlamda Yunanistan, Makedonya topraklarına son

²⁸ E. Jan Zürcher, **Modernleşen Türkiye'nin Doğuşu**, çev., Yasemin Saner, 33. Baskı, İstanbul: İletişim Yayınları, 2016, s. 118

²⁹ Engin, **Kurtlar Sofrasındaki Osmanlı**, s.13

³⁰ Vahdettin Engin, **II. Abdülhamid ve Dış Politika**, İstanbul: Yeditepe Yayınları, 2011, s.21

³¹ Alkan, **Selanik'in Yükselişi Jön Türkler Abdülhamid'e Karşı 1908 İhtilali**, s.149

³² Bayur, a.g.e., s. 25

derece önem vermekte ve bölge üzerinde hak iddiasında bulunmaktadır. Amaçlarına ulaşabilmek için Yunanistan, bölgede yoğun propaganda ve çete faaliyetlerinde bulunmuştur.

Bölge üzerinde hak iddia eden devletlerden biri de Sırbistan'dır. Sırbistan Balkanlar'da güçlü bir devlet olabilmek için Makedonya topraklarına hâkim olmak gerektiğini düşünmektedir. Hatta dönemin yöneticileri Sırbistan'ın Makedonya toprakları olmadan bir geleceğinin olmayacağını düşünmektedirler. İşte bu düşüncelerden dolayı Sırbistan, tıpkı Yunanistan gibi bölgede propaganda faaliyetlerini yoğunlaştırmıştır. Ancak Sırbistan bütün bunları yaparken biryandan da Osmanlı Devleti'yle iyi ilişkiler kurmaya özen göstermiştir.

Bulgaristan bu dönemde “Büyük Bulgaristan”ı kurabilmek için faaliyetlerde bulunmakta, soydaşlarını Osmanlı esaretinden kurtarmayı amaçlamaktadır. Bu bağlamda Makedonya'nın kendisinin doğal toprağı olduğunu iddia etmektedir. Desteklediği çetelerle bölgeyi karıştırmakta, yaptığı propaganda faaliyetleriyle de bölge insanı üzerindeki etkinliğini arttırmaya çalışmaktadır.

Bölgede Rusya ise “hamilik” rolüne soyunsa da asıl amacı tarihi boyunca ulaşmak istediğı sıcak denizlere ulaşabilme düşüncesidir. Bu düşünce zaman zaman denge unsuru olarak Osmanlı Devleti tarafından kullanılsa da Osmanlı yöneticilerinin başını bir hayli ağrıtmış ve bölgeyi de karışıklığa sürüklemiştir.

Bölge devletlerinin bu politikalarını ve uyguladıkları yöntemleri bilmek beraberinde Berlin Anlaşması'nı ve sonrasında bölgede yaşananları daha iyi anlamamızı sağlayacaktır.

Rusya'nın Ayastefanos Anlaşması sonucunda dolaylı da olsa Akdeniz'de önemli bir güç olarak ortaya çıkma tehlikesi, özellikle İngiltere'nin Doğu Akdeniz'deki çıkarları açısından bir tehdit oluşturmuştur. Anlaşmanın imzalanmasıyla birlikte diğer Avrupa güçleri, özellikle Avusturya ve İngiltere harekete geçmek için üzerlerinde bir baskı hissetmişlerdir. Ancak bu baskının arkasında yatan neden Osmanlılara ve Osmanlı halkına

duydıkları acıma değil, Avrupa güç dengesinin Rusya lehine bozulmaması için Rusya'nın, Balkanlar ve Küçük Asya'daki egemenlik sahibi olmaması gereği yatmaktadır.³³

Rusya'nın Ayastefanos'ta elde ettiği bu büyük kazançlarından dolayı bölgede siyasi dengelerin Rusya lehine değiştirildiği gerekçesiyle İngiltere uluslararası bir kongrenin toplanmasını istemiştir.³⁴ Bu durumun Avrupa barışını tehdit etmesi üzerine Almanya Başbakanı Bismarck devreye girmiştir. Burada Alman başbakanın rolü ise 1878 Berlin Kongresi'nin gerçekleştirilmesi ve 1877-1878 Osmanlı Rus Harbi'nin sona ermesini sağlayan Ayastefanos Anlaşması'nın ilgili maddelerinin gözden geçirilmesini sağlamaktır. Bismarck bu konuların ikisinde de başarılı olmuştur.

13 Temmuz 1878'de imzalanan Berlin Antlaşması ile Ayastefanos Antlaşması'nın getirdiği çok ağır şartlar kısmen de olsa hafifletilmiştir. Anlaşmanın şartlarını hafifletmesine rağmen ağır şartları tamamen kaldırdığı söylenemez. Berlin Antlaşması Osmanlı Devleti'nin parçalanması ve dağılma sürecine girmesinin en önemli safhasını oluşturmuştur.³⁵ İngiltere konferans sırasında Kıbrıs'ın idaresinin kendisine bırakılması şartıyla kongrenin toplanmasına önayak olmuştur. İngiltere'nin böyle bir şart koşmasının temelinde Doğu Akdeniz'de gücünü ve etkinliğini pekiştirme, bölge için ciddi rakip gördüğü Rusya'ya karşı elini daha da güçlendirme düşüncesi yatmaktadır. Nitekim bu amaçlarına konferans sonrasında ulaşmış ayrıca Balkanlardaki etkinliğini korumak amacıyla Osmanlı reformlarının da takipçisi olmuştur.

Berlin Antlaşması ile Bulgaristan'a bırakılan Makedonya, bölgede ıslahat yapılması şartıyla tekrar Osmanlı yönetimine bırakılmıştır. Ancak bunun yanında Karadağ, Romanya ve Sırbistan bağımsızlıklarını kazanmıştır. Özellikle Sırbistan ve Karadağ'ın bağımsızlıklarını kazanmasına rağmen elde ettikleri toprak kazançları çok azaltılmıştır.

1878 Berlin Antlaşması ile Bulgaristan üç bölgeye ayrılmıştır. Teselya bölgesi Yunanistan'a verilmiştir. Yine anlaşma sonucunda Osmanlı egemenliği altında muhtar bir

³³ Zürcher, a.g.e., s.118

³⁴ Engin, **II. Abdülhamid ve Dış Politika**, s.21

³⁵ Fahir Armaoğlu, **19.Yüzyıl Siyasi Tarihi (1789-1914)**, Ankara: T.T.K. Yayınları, 2003, s.523

Bulgaristan Prensiği oluşturulmuş, Doğu Rumeli vilayeti adıyla bir Osmanlı vilayeti teşkil edilmiş ve Makedonya'da Osmanlı Devleti'ne bırakılmıştır.³⁶

Avusturya genel olarak Osmanlı Devleti'nin bir parçası kalmış olan Bosna-Hersek'i, İngiltere ise Kıbrıs'ı işgal etmiştir. Bu durum karşısında II. Abdülhamid'in bütün bu olan biteni sessizce kabullenmekten başka seçeneği kalmamıştır.³⁷ Bütün bunların yanında Osmanlı Devleti Ruslara 800 bin frank savaş tazminatı ödeyecek ve Rumeli ile Ermenilerin yaşadığı doğu illerinde yeni düzenlemeler yapacaktı.³⁸ Bu anlaşmadan sonra Osmanlı Devleti'ni çok daha zor dönemler bekleyecektir. Nitekim bu anlaşma Osmanlı Devleti için bir yıkım olan 1699 Karlofça Anlaşması'ndan sonra Osmanlıların Avrupa'daki büyük topraklarından tasfiye edildiği ikinci büyük anlaşmadır.³⁹

Makedonya'nın tekrar Osmanlı topraklarına katılması olumlu bir gelişmedir ancak bu dönemden sonra bölge rahat yüzü görmeyecektir. Bölgede hak iddia eden devletlere Bulgaristan'ın yanı sıra Yunanistan ve Sırbistan da eklenmiştir.

Avrupa'da gün geçtikçe artan ve gittikçe derinleşen ve keskinleşen bloklaşmalar II. Abdülhamid dış politikada uygulamaya çalıştığı dengeli politikayı etkisiz kılmıştır.⁴⁰ Avrupalı devletler Balkanlarda önemli bir nüfusa sahip Hıristiyanların Osmanlı yönetiminden ayrılarak kendi devletlerini kurma gayretine destek vermiştir. Yaşanan bu süreçten ve nedenlerden dolayı 17. ve 18.yy. dan sonra Makedonya ve bölge rahat yüzü görmemiştir.

Yunanistan, Sırbistan ve Bulgaristan tarihsel geçmişlerine atıfta bulunarak Makedonya üzerinde hak iddia eden devletler olarak bu dönemde karşımıza çıkmışlardır. Bu devletler Osmanlı ile giriştikleri mücadeleyi destekledikleri çeteler aracılığıyla sürdürme gayreti içerisine girmişlerdir. Özellikle 19.yy da Bulgaristan, Makedonya üzerinde kendi tabirleriyle "soydaşlarını Osmanlı esaretinden ve zulmünden kurtarmak" amacıyla hak iddia etmiştir. Hak iddiasının arkasında ise "Büyük Bulgaristan'ı" yaratma düşüncesi yatmaktadır. Bu doğrultuda Bulgaristan, desteklediği çeteler aracılığıyla ve

³⁶ Engin, II. Abdülhamid ve Dış Politika, s.22

³⁷ Zürcher, a.g.e., s.119

³⁸ Tuğrul Kihitir, **Balkanlar'ın Osmanlı Tarihi**, İstanbul: İnkılâp Yayınevi, 2015, s. 279

³⁹ Kihitir, a.g.e., s.279

⁴⁰ Kihitir, a.g.e., s.279

destekleri sonucunda çıkan isyanlarla bölgeyi karıştırmayı amaçlamıştır. Bulgaristan tehlikesini gören Osmanlı Devleti, Makedonya’da bir sorun olduğunu anlamış ve bölgeye ilave asker göndermiştir.

Bölgeyi daha da karmaşık bir duruma sokan diğer olay ise bu çetelerin Osmanlı ile mücadelesinin dışında geçmiş husumetlerinden dolayı birbirleriyle de savaşmalarıdır. Bulgar-Yunan, Sırp-Yunan çatışmaları bölgedeki huzursuzluğu daha da arttıran etkenlerdendir. Aynı zamanda özellikle devlet otoritesinin daha da azaldığı bölgelerde birbirleriyle mücadeleyi bırakan bu çeteler kendi soydaşlarına bile tecavüzden ve yağmadan kaçınmamışlardır. Bu durumu ve bölgede yabancı devletlerin çetelere desteğini Kâzım Karabekir şu ifadelerle anlatmaktadır:

İlkbahar gelince faaliyet başlıyor. Manastır içinde bile iki hafta evvel caddede Rumlar bir Bulgar’ı öldürdüler. Ertesi gün de Bulgarlar iki Rum’u vurdular, biri öldü. Yaralanan diğer Rum polistir. Artık yine çete takibatı başlamıştır. Ecnebler ve bilhassa İtalyan jandarma zabıtları komitecilere yardım ettiğinden mahkemeye gitmek, mes’ul olmak, yaralanıp sakat kalmak ölmek veya bir kazaya kurban gitmek... Hepsi hesapta. Fakat bunun sonu ne olacak?⁴¹

Alkan’ın ifadesine göre “bu dönemde Makedonya’da herkes herkese karşıydı.”⁴²

Osmanlı Devleti mevcut duruma çözüm arasa da bir türlü başarılı olamamıştır. Alınan önlemler özellikle Avrupa kamuoyu açısından tepkiyle karşılanmış, Hıristiyan dünyasına karşı baskı ve şiddet uygulandığı yüksek sesle dile getirilmeye başlanmıştır. Böylece bu dönemde Makedonya, iç ve dış olayların etkisiyle bölgede patlamaya hazır bir volkan gibi homurdanıp durmaktadır.

Avrupa devletleri bölgedeki çıkarlarını korumak amacıyla bu çetelere destek vermekten geri kalmamıştır. Böylece bölge, toprak sahibi olan Osmanlı Devleti, bölgede hak iddia eden devletler ve onların kullandığı çeteler ile kendi çıkarları peşinde koşan Avrupa devletleri arasındaki çatışmanın merkezi olup çıkmıştır.

⁴¹ Kâzım Karabekir, **İttihat ve Terakki Cemiyeti 1896-1909**, İstanbul: Emre Yayınları, 1993, s. 94

⁴² Alkan, **Selanik’in Yükselişi Jön Türkler Abdülhamid’e Karşı 1908 İhtilali**, s.153

1.2.2. Mürzsteg Kararları

1901, Makedonya’da devamlı bir isyan atmosferinin yaşanmaya başladığı bir yıldır. Bu bölgede karışıklıkların günden güne artması hem bölgenin idaresini zorlaştırmış hem de Avrupalı devletlerin bölgeye müdahale edebilme riskini doğurmuştur. Osmanlı Devleti Avrupa’nın Makedonya vilayetlerine müdahale gerekçesini ortadan kaldırmak için bir takım idari düzenlemelere girişmiş ve 1902 yılının Kasım ayında “Rumeli Vilayetleri Hakkında Talimat” adıyla bir talimatname yayımlanmıştır.⁴³ Bu talimatta özellikle jandarma ve polis teşkilatının yeniden düzenlenmesi gerekliliği dile getiriliyordu. Müslümanların yanında Hıristiyanların da jandarma teşkilatına alınması öngörülmüştü. Bu talimatname doğrultusunda bölgeye atanan Hüseyin Hilmi Paşa 8 Aralık 1902 tarihinde Selanik’te göreve başlamıştır.⁴⁴ Avrupa devletleri tarafından beklenmeyen, ancak onları da tatmin etmeye yetmeyen bu talimat, Osmanlı Devleti’nin amaçladığı etkiyi göstermemiştir.

Makedonya sorunu konusunda kontrolü elinde tutmak isteyen ve dolayısıyla bölgedeki çıkarlarını gözetmeyi amaçlayan Avusturya- Macaristan ve Rusya, Osmanlı’nın yayınladığı talimatı yeterli görmeyip yeni bir program hazırlamıştır. Viyana Tasarısı “Viyana Islahat Programı” adı altında 21 Şubat 1903 tarihinde Babıâli’ye sunulmuştur. Bu program tamamen Avrupa devletlerinin denetiminde bir Genel Müfettiş atanmasını öngörmektedir. Ayrıca genel af ilân edilmesini, polis ve jandarmanın yabancı mütehasıslar marifetiyle ıslah edilmesini, asayiş kuvvetlerinin, kır bekçilerinin nüfus nispetine göre Müslümanlardan ve Hıristiyanlardan oluşması gerektiğini belirtmektedir.⁴⁵ Ancak yapılan bütün bu çalışmalar da sonuç vermemiştir. Özellikle ayrılıkçı çeteler sistematik bir şekilde Türk ve Müslüman köylere saldırmaya başlamış, bölgede kıyımlar baş göstermiş ve asayiş iyiden iyiye bozulmuştur. Kâzım Karabekir özellikle Bulgarların yaptığı bu çete faaliyetlerini şu ifadelerle dile getirmektedir:

Bulgar, Sırp ve Rumlardan Türklerle arası en fena olanlar Bulgarlardır. Hele Rumlar hükümetimize ve askerimize karşı o kadar vahşi değildirlere. Çok defa biz de onları korumak zorunda kalıyoruz. Bulgarlar ile Türkler arasındaki büyük nefret 1903 (1319) İhtilalinden başlar. Üç ay kadar süren bu ihtilâlde Bulgarlar zayıf buldukları yerlerde Türk halkını ve askerini bastırarak öldürmüşlerdir. (...) Bulgarların yaptıkları ihtilâllerde

⁴³ E. Ziya Karal, **Birinci Meşrutiyet ve İstibdad Devirleri (1876-1907)**, Ankara: T.T.K. Basımevi, 1988, s.156

⁴⁴ Karal, **Birinci Meşrutiyet ve İstibdad Devirleri (1876-1907)**, s.157

⁴⁵ Karal, **Birinci Meşrutiyet ve İstibdad Devirleri (1876-1907)**, s.158

yaktıkları, yıktıkları eserler hala yer yer görülüyordu. (...) Bulgar milli marşlarındaki Makedonya bizimdir! İstanbul bizimdir! Sözleri onlara karşı nefret ve kini genişletiyordu.⁴⁶

29 Eylül 1903 tarihinde İngiltere Dışişleri Bakanı Landsowne, Makedonya sorununu çözmek amacıyla eyalete bağımsız Hıristiyan bir vali atanmasını veya Osmanlı valisinin kuvvetleri içerisinde Hıristiyan subaylarının da olmasını ve düzensiz Osmanlı birliklerinin eyaletten geri çekilmesini önermiştir.⁴⁷

2-3 Ekim 1903'de Avusturya'da Graz'ın kuzeyinde bulunan Mürzsteg Sarayı'nda Avusturya-Macaristan İmparatoru I. Franz Josef ile Rus Çarı II. Nikola bir araya gelmişlerdir. Aralarında yaptıkları görüşmeler sonucunda Makedonya'da kendi kontrollerinde bazı ıslahatların yapılmasını kararlaştırmışlardır. Alınan bu kararların ardından bu devletlerin bürokratları alınan kararlar üzerinde çalışarak ortaya çıkan metni Babıâli'ye bir nota ile bildirmişlerdir. Bu aslında İngiltere'nin önerisine bir tepki niteliğindedir. Bu kararlara Avusturya- Macaristan Dışişleri Bakanı Agenor Goluchowski ve Rusya Dışişleri Bakanı Kont Ramsdorff Avrupa ülkelerinin de onayını alarak 2 Ekim 1903 tarihinde son şeklini vermişlerdir.⁴⁸ Bu program iki yıllık bir reform sürecini kapsamaktadır.

Mürzsteg Kararları'na bakıldığında dokuz maddeden oluştuğu ve şu maddeleri içerdiği görülmektedir;⁴⁹

- Makedonya'da sürdürülen ıslahatın kontrolü ve murakabesi için Müfettiş-i Umumi sıfatıyla Hüseyin Hilmi Paşa görevlendirilecek ve onun yanına da Avusturya-Macaristan'dan ve Rusya'dan birer sivil memur (komiser-ajan) verilecektir. İki yıl süreyle görev yapacak memurların görevleri ise Hıristiyan halkın sorunlarını ve şikâyetlerini

⁴⁶ Karabekir, a.g.e., s. 238

⁴⁷ M. Smith Anderson, **Doğu Sorunu Üzerine Bir İnceleme (1774-1923)**, çev. İdil Eser, İstanbul: YK. Yayınları, 2000, s. 271

⁴⁸ Eşref Köylü, **Tarihte Türk-Bulgar İlişkileri**, Ankara: Genelkurmay Basımevi, 2004, s.75

⁴⁹ Mürzsteg Kararları'nın maddeleri hakkında değişik kaynaklarda değişik ifadeler kullanılmaktadır. Bu çalışmadaki maddeler şu eserlerden derlenmiştir:

Alkan, **Mutlakiyetten Meşrutiyete II. Abdülhamid ve Jön Türkler**, s. 139-146

Alkan, **Selanik'in Yükselişi Jön Türkler Abdülhamid'e Karşı 1908 İhtilali**, s. 155-156

Özdemir, a.g.e., s. 68-69

Bayur, a.g.e., s. 173

Ş. Süreyya Aydemir, **Makedonya'dan Orta Asya'ya Enver Paşa**, İstanbul: Remzi Kitabevi, 1992, s.442-443

dinlemek ve yerel memurların suiistimallerini denetlemek ayrıca yerel sivil memurlara yol göstermektir.

- Mahalli ve idari yapı yeniden düzenlenecek, kamu kurumlarına Hıristiyanların da tayin edilmesi ve yerel özerklik teşvik edilecektir.

- Jandarma idaresi Osmanlı Devleti hizmetine girecek büyük devletlerden bir general tarafından yönetilecek, ayrıca gerektiğinde yabancı subay istihdam edilmesine olanak sağlanacaktır.

- Zabıta teşkilatını ıslah etmek üzere Avrupa'dan bir uzman görevlendirilecektir.

- Osmanlı Devleti olaylar sırasında zarar gören Hıristiyanlar için tazminat ödeyecektir. Aynı zamanda evlerini terk etmek zorunda kalan Hıristiyanlara eski yerlerine dönebilmeleri için gerekli her türlü yardım sağlanacaktır. Ayrıca tahrip edilen bölgelerde yaşayan Hıristiyan halk bir yıl süreyle vergilerden muaf tutulacaktır.

- Karışıklıklar sırasında yaşanan olayları ve suçları incelemek için yarısı Hıristiyanlardan oluşan komisyonlar kurulması ve bunların Rus ve Avusturya Konsolos memurları tarafından denetlenmesi sağlanacaktır.

- Bölgedeki düzensiz birlikler kaldırılacak ve artık kullanılmayacaktır. Ayaklanma sırasında olayları bastırmak için kullanılan ve halka zulmettikleri iddia edilen redif birlikleri tasfiye edilecek ve kesinlikle istihdam edilmeyecektir.

- Düzenin sağlanmasının ardından çeşitli milletleri bir araya toplayacak şekilde milli taksimatı esas alacak yeni bir mülki yapılanmaya gidilecektir. Buna göre aynı ırka mensup ahali aynı yerde bulunacaktır.

- Babıâli her türlü reformu yapacağına dair kefil güvence verecektir.

II. Abdülhamid, Osmanlı için kabulü çok ağır maddeler içermesine rağmen, gördüğü baskı ve Almanya'nın da tavsiyesi üzerine bu programı 25 Kasım 1903'te "prensip olarak" kabul etmek zorunda kalmıştır.

Mürzsteg Kararları'nın kabul edilmesiyle beraber bir iç mesele olan Makedonya Sorunu bir dış mesele halini almıştır. Alınan kararlara bakıldığında bölgedeki karışıklıkları çözmekten ziyade bu bölgede yaşayan Hıristiyanların haklarını arttırma ve ellerini güçlendirme amacı taşıdığı görülmektedir. Aynı zamanda alınan bu kararlar Osmanlı Devleti'nin iç işlerine doğrudan müdahale mahiyetindedir.

Mürzsteg Kararları, Makedonya Sorunu'na çözüm olmadığı gibi sorunu daha da derinleştirmiştir. Bununla birlikte bölgede görev yapan ve bölgeyi çok iyi bilen Jön Türk subayları bu kararların bölgedeki sorunları çözmede etkili olmadığını hatıralarında belirtmişlerdir. Yine devamında bölgeye gelen Avrupalı subaylardan rahatsızlıklarını dile getirmişler ve bu subayların bazılarının Makedonya'da buldukları yerlerde Bulgar ve Rum komitalarını lojistik olarak desteklediklerini de yine hatıralarında belirtmişlerdir. Böylece Makedonya'da yaşanan bu durum özellikle ordu içerisindeki subayların ve daha sonra da halkın tepkisini çekmiş ve bu durum 1908 Jön Türk ihtilâline giden süreci koşar adım hızlandırmıştır. İç işlerimize doğrudan müdahale mahiyetindeki bu kararların alınması, Osmanlı yönetiminin bu konuda çaresiz kalması özellikle Osmanlı subayları arasında huzursuzluğa neden olmuştur.

1900'lü yılların başında Makedonya'da bu gelişmeler yaşanırken, Türk-Müslüman unsurun içinden çıkan İttihat Terakki Cemiyeti'nin giriştiği hürriyet mücadelesi mevcut hükümete büyük bir yük getirmiş ve bu kez hükümet İttihat Terakki Cemiyeti'nin faaliyetini araştırıp engellemek için Rumeli'ye kuvvet sevk etmiştir.⁵⁰ Makedonya'da var olan sorunun temeli toprak rejimindeki bozulmaya kadar gitse de bu sorun üzerinde Bulgaristan'ın payı da yadsınamayacak kadar fazladır. 1908 yılına gelindiğinde Makedonya sorunu iyice derinleşmiş ve sadece o yıl bine yakın kişi hayatını kaybetmiştir. Makedonya mücadelesi gayrimüslim Osmanlı vatandaşları arasında çatışmalara yol açarken, Müslüman-Türk toplumunda da milliyetçi düşüncelerin yeşermesi için uygun bir zemin hazırlamıştır.⁵¹ Hatta Osmanlılık politikasından Türk milliyetçiliğine geçilmesinde ve Türk milliyetçiliğinin büyük guruplarca kabul edilmeye başlanmasında Makedonya Sorunu'nun önemli bir yeri vardır.⁵² Bu bölge çıkan milliyetçi isyanlar değişimin yaşanmasında en büyük etkidir ve özellikle Türk vatandaşları derinden etkilemiştir.

Makedonya gerek coğrafi yapısı gerekse de konumu açısından stratejik bir öneme sahiptir. O dönem için nüfusunun büyük kısmının Müslüman olması da Osmanlı Devleti

⁵⁰ Gümüşsoy, a.g.m., s. 56

⁵¹ H. Tener Kerimoğlu, **İttihat ve Tereakki Cemiyeti'nin Makedonya Politikası ve Çeteler Kanunu**, Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi, 14, (2014) s. 149-188

⁵² Kerimoğlu, a.g.m., s.149-188

açısından Makedonya'nın önemini daha da arttırmaktadır. Özellikle bu bölge 19. yy da Osmanlı topraklarının en hareketli kısımlarından birini oluşturmaktadır.

Balkanların gerek Avrupa Devletleri gerekse de Osmanlı Devleti açısından önemli bir konumda olmasının en büyük nedenlerinden birisi de Müslüman Doğu toplumu ile Hıristiyan Batı toplumu arasında bir köprü, bir geçiş noktası konumunda olmasıdır. Ayrıca Makedonya, Osmanlı Devleti'nin son yıllarına hükmedecek olan İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin gerek kurumsal gerekse ideolojik anlamda şekillenmesinde de son derece önemli bir yere sahiptir.⁵³ Fransız İhtilali etkisiyle birlikte bölge hareketlenmeye başlamış, 19. yüzyıla gelindiğinde ise Osmanlı Devleti'nin hasta adam olarak adlandırılmasıyla birlikte bölge günden güne karışıklıkların merkezi halini almıştır

1.3. Reval Görüşmeleri ve Bölgeye Etkisi

9-12 Haziran 1908 tarihinde bugünkü Estonya'nın başkenti Tallin'in o dönemki ismi olan Reval'de Rus Çarı II. Nikola ile İngiltere Kralı VII. Edward Makedonya Sorunu'nu ve Avrupalı Büyük Devletlerarasındaki rekabetleri görüşmek amacıyla bir araya gelmişlerdir.

O dönemde bakıldığında Almanya'nın Osmanlı Devleti'nin toprakları üzerinde iktisadi ve askeri yönden faaliyetlerini oldukça ileri düzeye getirdiği görülmektedir.⁵⁴ Ancak İngiltere, Almanya'nın Osmanlı üzerindeki etkisinin bu denli artmasından dolayı oldukça rahatsızdı. İngiltere duyduğu bu rahatsızlığa çare olması amacıyla Rusya ile işbirliği yaparak, Almanya'nın özellikle Avrupa'da artan bu etkinliğine karşı ortak bir strateji geliştirme amacı gütmüştür. İşte bu düşünceler İngiltere ve Rusya'nın bir araya gelme nedenlerindendi. Görüşmenin ana hattını ise Makedonya'nın geleceği meselesi oluşturmuştur.

Bu görüşmede özellikle Rusya ve İngiltere Makedonya'da düzenin sağlanabilmesi için ekstra düzenlemelere gidilmesinin gerekliliği üzerinde durmuşlardır. Bu düzenlemeler ve alınması gereken önlemler arasında Makedonya'ya 10-12 bin kişilik bir ordu sokma

⁵³ Kerimoğlu, a.g.m., s.149-188

⁵⁴ Özdemir, a.g.e., s.114

düşüncesi de yer almaktadır. Makedonya'ya böyle bir askeri kuvvetin girmesi bir nevi bölgenin Osmanlı Devleti'nden kopması anlamına da gelmektedir.

Bu görüşmelerden sonra Rusya ve İngiltere İstanbul'da ortak hareket etme kararı almışlardı. Bu karar neticesinde özellikle Makedonya reformları üzerine Osmanlı Devleti'ne karşı baskı yapmaya başlamışlardı. Yaşanan bu gelişmeler ve toplantıda alınan kararların duyulması Osmanlı halkında antiemperyalist duyguların kabarmasına ve özellikle İttihat Terakki mensuplarının üzerinde devlet gizliden gizliye paylaşıyor algısına neden olmuştur.

Makedonya Sorunu'nun bir uzantısı olan Reval Görüşmesi Osmanlı Devleti'ni 1908 İhtilali'ne götüren nedenlerden biri belki de en önemlisidir.

Bu toplantının yapılması özellikle İttihat Terakki üzerinde büyük bir etkiye neden olmuştur. Bu etkinin büyüklüğünü anlamak için 1908 İhtilali'nin baş aktörlerinin hatıralarına ve konu hakkında yazdıklarına bakmak yeterli olacaktır.

İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin önemli isimlerinden olan Enver Bey Reval Görüşme'sinin kendilerini düşünmeye sevk ettiğini hatıratında şöyle dile getirmiştir; “Üç yüz yirmi dört senesi Mayıs'ında Reval'de İngiltere ve Rusya hükümetleri arasında Makedonya ahvali hakkında vuku' bulunan mülakat hepimizi düşündürüyordu.”⁵⁵

Bu görüşmeler hakkında Resneli Niyazi Bey ise özellikle günden güne artan ve Reval'de zirveye çıkan yabancı müdahalesine karşı Osmanlı yönetiminin sessiz kalmasını eleştirmekte ve ihtilâlin en büyük nedenlerinden biri olarak da bu durumu göstermektedir. Bu görüşmelerden duyduğu rahatsızlığı hatıratında üzerine basa basa dile getirmektedir. Toplantıdan dolayı heyecanlı olduğunu, üç gün üç gece heyecan içinde çırpındığını söylemektedir. Bu durumu hatıratında şu ifadelerle anlatmaktadır:

Bu mülakâta Rusya ve İngiltere tarafından tertip olunan mukarrâtın mülâhaza-i vahâmeti ile üç gün üç gece heyecân ve helecân içinde çırpındım. Memâttan başka bir çâre-i necât göremiyordum. Nihayet pir-hûn gördüğüm afak-ı siyâh istikbâlimde, istikbâl-i ümmetde nâ-gehân bir ziyâ-yı ümid, bir kûşe-i selâmet belürmiş gördüm. Evet, nâil-i emel olmak imkânını tehayyül itmiş idim. Selâmeti fedâkârlıkda, ölümde buluyor ve müstağrik-ı

⁵⁵ Enver Paşa, **Enver Paşa'nın Anıları (1981-1909)**, (Yay. H. Erdoğan Cengiz), İstanbul: İletişim Yayınları, 1991, s.77

ye's ve kudret olan bütün nevâsî-i erbâb-ı hamîyyetde milletin memâtına müte'allik bir hüküm bir hüküm-i cin'âî, Reval Mülakatı mukarrerâtının te'sirat-ı müdhişesini çizen alâmetleri görüyordum.⁵⁶

Yine İttihat ve Terakki'nin önemli isimlerinden olan ve Cemiyet'in sekreterliğini de yapan Bleda hatıratında Reval görüşmelerinde İngiltere ve Rusya'nın Osmanlı Devleti'nin nasıl paylaşılacağı konusunu görüşeceği düşüncesinin herkes tarafından paylaşıldığını belirtmektedir. Yine hatıratında bu görüşmelerin istibdat yönetiminden kurtulma yönündeki çabaları hızlandırdığını belirtmiştir. Bu kısım hatıratında şu ifadelerle geçmektedir; "Ortada dönen söylentiler hepimizi telaşa düşürmüştü, memleketi istibdattan kurtarmak yolundaki çabalarımız bu görüşme haberi üzerine bir kat daha hızlanmıştı."⁵⁷

Reval Görüşmesi sadece İttihat Terakki mensuplarının dikkatini çekmemiş ayrıca Osmanlı Sarayı da görüşmeleri dikkatle takip etmiştir. Bu konuyu Tahsin Paşa hatıratında şu ifadelerle anlatmıştır:

Sultan Hamid bu mülakattan hayli kuşkulandı ve bir Cuma günü Rusya Sefiri'nden bu mülakat hakkında izahat istedi. Rusya Sefiri Reval Mülakatı'nın Tibet arazisi üzerinde İngilizlerle bir anlaşmadan ibaret olduğunu söylemiş ve meseleyi ehemmiyetten arı ve sırf iki devlete ait gibi göstermeye çalışmıştı. Abdülhamid buna ne dereceye kadar inandı bilemesem de her halde işin vahametini layıkıyla takdir ettiği görülüyordu.⁵⁸

Bu dönemde İttihat Terakki devletin başına gelen bütün olumsuz durumlardan II. Abdülhamid'i sorumlu tutmaktadır. Özdemir'e göre, "Reval görüşmesi sırasında ve sonrasında ortaya çıkan söylentilerin İttihat ve Terakki tarafından bir propaganda malzemesi olarak kullanıldığı bir vakıadır."⁵⁹ Görüşmelere bakıldığında Makedonya'nın ya da Osmanlı Devleti'nin paylaşılması konusunda bu iki devlet tarafından alınan nihai bir karar olmadığı görülecektir. Ayrıca dönemin kırılğan ve bir o kadar da keskin şartlarına bakıldığında İngiltere ve Rusya'nın Osmanlı Devleti gibi bir devletin paylaşılması konusunda bir karar alabilmelerinin imkânsız olacağını söylemek zor olmayacaktır.

⁵⁶ Ahmet Niyazi, **Hatırât-ı Niyâzi Yahut Tarihçe-i İnkilâb-ı Kebîr-i Osmânîden Bir Sahîfe**, İstanbul: Sabah Matbaası, 1908, s. 93

⁵⁷ M. Şükrü Bleda, **İmparatorluğun Çöküşü**, İstanbul: Remzi Kitabevi Yayınları, 1979, s.47

⁵⁸ Tahsin Paşa, **Tahsin Paşa'nın Yıldız Hatıraları**, (Yay. Ali Ergenekon), 4. Baskı, İstanbul: Boğaziçi Yayınları, 1996, s.350

⁵⁹ Özdemir, a.g.e., s.117

Peki, İttihat ve Terakki böyle bir propaganda yapmada ne gibi bir fayda sağlamış olabilir? Bu soruya iki şekilde cevap vermek mümkün olacaktır. İlk olarak Jön Türkler'in özellikle yabancı gazeteci ve diplomatlar tarafından kendilerine verilen bilgilere samimi bir şekilde inanmış olabilmeye ihtimalleridir. Ancak gerek yine Jön Türkler'in hatıralarından ve bu olaylardan sonra elde ettikleri kazanımlardan yola çıkılırsa bu olayın Jön Türkler tarafından bir propaganda aracı olarak kullanıldığı görülecektir. Jön Türkler kendilerine gelen bu kararlar sonrası endişelenmişlerdir. Ancak bu sayede arayıp da bulamadıkları kadar çok propaganda malzemesi üretmeyi başarmışlardır. Böylece Jön Türkler, hem ihtilâl sürecini hızlandırmayı, hem de isyanları Osmanlı kamuoyu huzurunda olabildiğince meşrulaştırmayı ve bu isyanlara karşı halk desteğini de arkalarına almayı düşünmüşlerdir.

1.4. 1908 İhtilali'ne Giden Süreç

1908 ihtilâli öncesinde Osmanlı Devleti ve özellikle Balkanlar'ın durumuna bakıldığında devletin ve bölgenin içten içe kaynadığı görülmektedir. Özellikle 1908 ihtilâli öncesinde devlet içerisinde yaşanan bazı olaylar adeta ihtilâlin ayak sesleri olmuştur. Özellikle Anadolu'da ve Balkanlar'da çıkan isyanlar, düzenlenen suikastlar yine ihtilâl öncesinde ihtilâli adeta haber veren olaylardır. Bu dönemde özellikle Balkanlar'da alışılmışın dışında da olaylar meydana gelmekteydi. Artık çıkan olaylara bakıldığında Arnavut, Sırp, Bulgar, Ulah, veya Rum çetelerinin yanında bölgenin güvenliğini sağlamakla görevli olan ve bölgedeki asayişten sorumlu Osmanlı subaylarının gerçekleştirdiği isyanlar ve çete faaliyetleri gündeme gelmeye başlamıştır. Selanik Merkez Komutanı Nazım Bey'e karşı düzenlenen başarısız suikast girişimi ve yine bu dönemdeki bazı suikastlar bu gelişmelere örnek gösterilebilir.

Alkan'a göre "askeri ve sivil bazı kesimlerde görülen bu tepkiler ve yaşanan bu olaylar, 1908 İhtilalinin hemen öncesinde askeri ve sivil kesimlere hâkim olan iktisadi, sosyal ve siyasi rahatsızlıkların dışa yansımalarıdır."⁶⁰

Osmanlı Devleti'nin tarihine baktığımızda sivil ve askeri isyanların devletin en güçlü dönemlerinde de var olduğu görülecektir. Bu isyanlara çeşitli sosyo-ekonomik olaylar etki etmiştir. Nitekim Osmanlı Devleti'nin son döneminde çıkan isyanlar da bu

⁶⁰Alkan, *Selanik'in Yükselişi Jön Türkler Abdülhamid'e Karşı 1908 İhtilali*, s. 181

temelde değerlendirilebilir. Bu isyanların her dönemde birçok nedeni olmuştur. Yerel yöneticilerin adaletsiz yönetimi, devlet daireleri içerisinde var olan yolsuzluklar, adam kayırma ve rüşvet, vergilerin yüksekliği ve kimi zaman halkı zor durumda bırakması ve özellikle subayların maaşlarının zamanında verilmemesi veya verilememesi akla ilk gelen nedenler olarak söylenebilir.

İhtilale giden sürece etki eden olaylara bakıldığında özellikle subayların maaşlarını zamanında alamamasının büyük huzursuzluklara neden olduğu ve bunun bir propaganda aracı olarak kullanıldığı görülecektir. Bu durum gerçekten de ordu içinde hem mağduriyet hem de huzursuzluk yaratmış ve ihtilâl fitili ateşlendiğinde ordu içinden de büyük destek almasına neden olmuştur. Nitekim bu dönemde yaşanan bütün olumsuzluklardan zaten II. Abdülhamid sorumlu tutulmaktadır. Yapılan propaganda faaliyetleri sonucunda maaşların alınmaması ya da geç alınması durumu da II. Abdülhamid'e duyulan öfkeyi katlayarak arttırmıştır.

Resneli Niyazi Bey ordunun içinde bulunduğu sefaletin ve mağduriyetin ihtilâl isteği üzerindeki etkisini hatıratında şu ifadelerle dile getirmekte ve devamında gelen sayfalarda ordunun durumunu şöyle anlatmaktadır:

Makedonya'da cereyan iden kanlı vakayı'a karşı hükümetin kayıtsızlığı hele ordunun mağduriyet ve sefaletine rıza gösteren vicdansızlığı arzu-yı inkılâbı esaslandırmış, ihtiyâc-ı inkılâbı umumileştirmişti.⁶¹

“Efradın çıplaklığı, mesâkinin berbâtlığı, mu'ayyenât-ı askeriyenin fenalığı, hükümetin te'diyye-i ma'satdaki mübalatsızlığı orduda fikr-i ihtilâl ve inkılâbı umûmileştirmiş esaslandırmışlardı.⁶²

Bu bilgilere ve Resneli Niyazi Bey'in ifadelerine bakıldığında Osmanlı Devleti'nde aslında uzun yıllardan beri yaşanan ekonomik ve mali sorunların bu dönemde de sorun teşkil ettiği görülmektedir. Daha da önemlisi var olan bu sorunun ve iktisadi bozulmanın özellikle amaca gitme yolunda bir propaganda aracı olarak kullanılmasıdır. Bu durum İttihat ve Terakki üyeleri tarafından sıklıkla dile getirilmiş ve durumun sorumlusu

⁶¹Ahmet Niyazi, a.g.e., s. 35

⁶²Ahmet Niyazi, a.g.e., s. 35

olarak yönetim, dolayısıyla II. Abdülhamid gösterilmiştir. Bununla birlikte yapılan propaganda faaliyetleriyle birlikte ordu içinden de önemli bir destek kazanılmıştır.

1908 öncesinde özellikle Anadolu'da genellikle iktisadi temelli olan bir dizi ayaklanma çıkmıştır. Bu ayaklanmalardan Erzurum Olayları'nı ayrı tutarsak diğerlerinin doğrudan doğruya 1908 İhtilali ile bağlantısı yoktur. Erzurum Olayları ise Jön Türk taraftarlarınca desteklendiğinden ve provoke edildiğinden ayrı değerlendirilebilir.

1.4.1. Anadolu'daki Halk İsyanları: Erzurum, Kastamonu, Sinop Olayları

İhtilal öncesinde çıkan ve ekonomik temele dayanan bir isyan 1906-1907 Erzurum isyanlarıdır. Erzurum isyanlarının temel nedeni zaten zor durumda olan halktan hükümetin yeni iki vergi almak istemesidir. Bu durum halkın üzerindeki baskıyı ve yaşam şartlarını daha da ağırlaştırmıştır.

Bu iki yeni vergiden birincisi şahıslar üzerinden alınan "Şahsi Vergi" ikincisi ise sahip olunan hayvanlardan alınan "Hayvanât-ı Ehliyye Rüsûmu" dur. Erzurum'da bu iki verginin adaletsiz olduğuna inanılması üzerine iki isyan çıkmıştır. Bu isyanlardan en önemlisi 1906 yılında çıkan isyandır.

Bu olaylar bir yıldan fazla sürmüştür. Olayların çıkış nedeni halk tarafından dönemin Erzurum Nazım Paşa'ya Hayvanât-ı Ehliye Vergisi'nin ve Vergi-i Şahsi'nin kaldırılmasının talep edilmesi ancak bu talebin ve yazılan dilekçelerin sonuçsuz kalmasıdır. Bu vergilere en sert tepkiyi gösterenler şehrin ticaretle uğraşan ve zengin kesimini temsil eden tacirler olmuştur.⁶³ Bu dönemde Erzurum'da rüşvetsiz iş yapılamaması, adam kayırmanın had safhaya çıkması ve özellikle bölgedeki askerlerin maaşlarını alamaması adeta olayların zeminini hazırlamıştır.

Erzurum ili Yusufeli kazasında o dönemde kaymakamlık yapan Nedim Ulusalkul dönemi şu ifadelerle anlatmıştır:

⁶³ Ersan Yavi, **Bir Ülke Nasıl Batırılır?**, İzmir: Yazıcı Basım Yayıncılık, 2001, s. 344

Kaymakamı bulunduğum Erzurum vilayetinin Yusufeli kazasında hacı E.. adını taşıyan mütegalip bir şahıs, her sene devlet aşarını hiç bahsına iltizam etmekte, fakat ahaliden birkaç mislini almak ve karşı gelenleri türlü iftiralarla cezalara mahkum ettirmek suretiyle, kazayı sürekli dayanılmaz bir zulüm ateşi içinde baştan başa yakıp kavurmakta idi. Bu kudreti de merkezi vilayetindeki akrabasından bulunan bir iki mütegalip şahıstan almakta ve büyük kazancından o şahıslara da hisseler ayırmakta idi. Bir taraftan Yusufeli'nde bu zulümlerle boğuşurken, diğer taraftan bir kanunla ihdas edilen hayvanat-ı ehliye vergisinin tahsili vazifesi ile karşılaşmış idim. Geçimlerini yarı yarıya bu hayvanat ile temin eden Erzurum halkına ise bu vergi şüphesiz kaldırılması mümkünsüz ağır bir yük teşkil ettiği için zahiren affını talep namı altında Erzurum ileri gelenleri ciheti askeriye ile de aldıkları muzaheret vaadine istinat ile birleşmişlerdi. Neticesi olarak yüzlerce halk hemen her gün telgrafhane önünde toplanarak saray ve Babıâli'ye hayvanat-ı ehliye vergisinden şikâyet telgrafları yağdırmaya başlamışlardı.⁶⁴

Erzurum'da meydana gelen ve yaklaşık bir yıl süren bu isyanda Jön Türklerin büyük etkisi vardır. Erzurum'da bulunan ve bir Jön Türk olan Hüseyin Tosun Bey ve arkadaşları olaylar sırasında halkın kışkırtılmasında ve isyanın büyümesinde etkili olmuşlardır. Zafer Kars'ın Erzurum Başkonsolosu Skraybin'den aktardığı bilgi de Jön Türklerin olaylardaki parmağını açıkça göstermektedir. Buna göre, “isyanın arkasındaki gizli el, subaylar ve askerlerin dâhil olduğu “ Can Veren Örgütü” dür.”⁶⁵ Bu durum Jön Türk hareketinin Erzurum'da ne denli güçlü olduğunu açıkça ortaya koymaktadır.

Erzurum isyanları başarısız sonuçlanmıştı ancak, temelde ekonomik nedenlerle başlayan bir hareketin, Jön Türkler tarafından istenilen yere çekilmesi, olaylara doğrudan müdahale edilmesi ve bunun etkisiyle bir yıldan fazla devam etmesi Erzurum Olayları'nın en dikkat çekici yönüdür.

Burada şunu belirtmek gerekir ki Erzurum Olayları'nın temeli bölge halkının iktisadi sorunlarıdır. Doğrudan doğruya 1908 İhtilali ile bir bağlantısı yoktur. Erzurum halkı bu olaylarda 1908 İhtilali'nde Resneli Niyazi Bey'in dağa çıkıp istediği Meşrutiyet gibi bir siyasi istekleri söz konusu olmamıştır. İsyanın yaygınlaşması ve diğer illere yayılması sonucunda Meşrutiyet isteği doğar mıydı? sorusunun cevabı ise tam bir muammadır. Nitekim tarihi “-se”, “-sa” ile yorumlamak ve bunun üzerinden bir çıkarımda bulunmak oldukça zordur. Tarih geçmişte yaşanan olayların yorumudur.

⁶⁴ Nedim Ulusalkul, *İstibdad Aleyhinde Türk Ulusunun İlk Hareketi “Erzurum İhtilali”*, Ankara: Ankara Basımevi, 1937. s.9

⁶⁵ H. Zafer Kars, *1908 Devimi'nin Halk Dinamiği*, 2. Baskı, İstanbul: Kaynak Yayınları, 1997, s. 130-136

Bu dönemde Anadolu'nun çeşitli yerlerinde genellikle iktisadi temeli Erzurum Olayları'na benzer olaylar vuku bulmuştur. Bu olaylardan biri yine 1906 yılında meydana gelen Kastamonu olayıdır. Bu olayda da temel neden iktisadidir. Erzurum olayındaki gibi şahsi vergiden dolayı halk isyan etme noktasına gelmiştir. Ayrıca bu olayların en büyük nedenlerinden biri de vali Enis Paşa'nın vergilerden muaf olması ve üstüne üstlük yaşadığı lüks hayattır. İsyan sonucunda halkın isteği olmuş, Vali ve defterdar görevden alınmış ve olaylar yatışmıştır.

1906 senesi Anadolu'da adeta karışıklıklar senesi olmuştur. Bu tarihte meydana gelen bir diğer olay da Sinop Olayları'dır ve Kastamonu Olayı'yla tamamen aynı nedene bağlı olarak meydana gelmiştir. Ekonomik olarak zaten zor durumda olan halk mutasarrıfın yolsuzlukları üzerine galeyana gelmiştir. Meydanda toplanan halk mutasarrıfın görevden alınması için İstanbul'a sürekli telgraflar çekmiştir. En sonunda halk mutasarrıfın görevden alındığına dair telgrafi aldığı anda olaylara son vererek dağılmıştır. Burada halkın isyanı padişaha değil özellikle mutasarrıfın kendisine karşıdır.

Ayrıca bu olaylar bir sivil harekettir. Neredeyse olaylara katılanların tamamı esnaf ve köylülerden oluşmaktadır. Dikkat çeken bir başka olay ise halkın isteklerini saraya daha rahat iletebilmek için ilk olarak telgrafhaneyi işgal etmeleri olmuştur. Burada tek düşünce bu olmamakla beraber aynı zamanda yöneticilerin saray ile olan iletişimlerini de kesmek amaçlanmıştır.

Özellikle Erzurum Olayları Jön Türkler tarafından bir propaganda aracı olarak kullanılmış ve yukarıda da belirtildiği gibi olaylara içerden destek verilmiş hatta provoke edilmiştir.

1.4.2. İhtilal Öncesinde Ordu İçerisindeki Hareketlenmeler

1908 öncesinde ordu içerisinde önemli hareketlenmeler görülmüştür. Özellikle 1906 senesinden sonra ordu içerisinde var olan huzursuzluklar ve olaylar artmaya başlamıştır. Bu olaylardan bazılarının nedeni ordu içerisindeki subayların maaşlarını alamamaları bazılarının ise verilen emre itaat etmeyip isyan etmeleriydi.

1907 yılı içinde Batı Anadolu'nun farklı şehirlerinde maaşlarını zamanında alamayan askerler de benzer girişimlerde bulunmuşlardı.⁶⁶ Yaşanan bu olaylarda subaylar bazen asi askerlere müdahale etmemiş, bazen de el altından onlara yardımcı bile olmuşlardır. Bu olaylar sadece Batı Anadolu'da değil Balkanlar'da ve Anadolu'nun birçok yerinde yaşanmıştır. Aynı şekilde bu sıralarda Doğu Anadolu'da Bitlis, Erzurum, Trabzon, Mamuretü'l- Aziz ve Diyarbakır gibi şehirlerde de benzer askeri isyanlar yaşanmıştır.⁶⁷

Askeriyenin içerisinde çıkan isyanlardan biri Yemen'deki isyanın bastırılma hadisesi öncesinde yaşanmıştır. Yemen'deki isyanı bastırmak üzere hükümet tarafından gönderilmek istenen sekiz yüz asker, Yemen'e gitmek istememiş ve bunun üzerine isyan etmiştir.⁶⁸ Aynı zamanda Trabzon'dan Yemen'e isyanı bastırmak üzere gönderilmek istenen askerler de isyan etmiş ve Trabzon'dan ayrılmamışlardır.

Balkanlar'da yaşanan benzer bir olay da Selanik'te bulunan Üçüncü Ordu'da yaşanmıştır. Bu isyan 1907 tarihinde Anadolu'dan Selanik'teki ordu komutanlığına getirilen redif askerler tarafından çıkarılmıştır. Bu isyanın nedeni ise askerlere verilen terhis sözünün tutulmayışydı. Askerler Selanik'e getirilmeleri arifesinde iki üç ay içerisinde terhis olacakları sözünü almışlardı. Ancak Selanik'e gelindikten sonra durum böyle olmadı ve askerler terhis edilmedi. Bunun üzerine getirilen bu askerler bölgede isyan ettiler. İsyân fazla uzun sürmemiş ve kısa sürede bastırılmıştır.

Bu dönemde çıkan bu ve benzeri askeri isyanlara bakıldığında Erzurum, Sinop Kastamonu gibi illerde çıkan ayaklanmalara benzer nedenlerle ortaya çıktıkları görülecektir. Bu isyanların Jön Türk hareketiyle veyahut Meşrutiyet isteğiyle bir bağlantısı yoktur. Daha önce de dile getirdiğimiz gibi Meşrutiyetle ilgili siyasi talepler Resneli Niyazi Bey'in dağa çıkıp isyan etmesiyle birlikte konuşulur olacaktır.

İsyânların temeline bakıldığında, askerlerin sosyal durumlarındaki bozulmadan ya da askeriye içerisindeki sorunlardan kaynaklandığı görülmektedir. Yaşanan askeri ve sivil ayaklanmalar doğrudan doğruya 1908 ihtilâline neden olmasalar da dönemdeki otorite boşluğunu ve yaşanan sorunları göstermesi açısından önemlidirler. Bu hadiseler ileriki

⁶⁶ Kars, a.g.e., s.55

⁶⁷ Aykut Kansu, **1908 Devrimi**, çev. Ayda Erbal, İstanbul: İletişim Yayınları, 1995, s.113

⁶⁸ Alkan, **Mutlakıyetten Meşrutiyete 2. Abdülhamid ve Jön Türkler**, s.167

dönemlerde ihtilâlin halk tarafından sahiplenilmesi amacıyla bir propaganda faaliyeti olarak kullanılmıştır. Nitekim 1908 öncesinde dağa çıkan ve siyasi taleplerde bulunan Resneli Niyazi Bey hatıratının birçok bölümünde devlet içerisindeki otorite eksikliğinden dem vurmakta ve bu eksikliğin ve sorunların temelini II. Abdülhamid olduğunu dile getirmektedir.

1.4.3. Selanik Merkez Komutanı Nazım Bey'e Suikast Girişimi

1908 ihtilâline giden sürece baktığımızda dikkat çeken olaylardan biri de Selanik Merkez Komutanı Nazım Bey'e düzenlenen ancak başarısız olan suikast girişimidir. Nazım Bey, Yüzbaşı Enver Bey'in kız kardeşi Hasene Hanım'ın kocasıdır.⁶⁹ Nazım Bey'e düzenlenen bu suikastın nedeni muhtemelen Nazım Bey'in Cemiyet üyeleri hakkında bir araştırma yapması önemli bazı sonuçlar elde etmesidir. Bu durumu Enver Bey hatıratında şu ifadelerle dile getirmektedir:

Mayıs nihayetlerine doğru artık hükümet teşkilattan haberdar olmağa başlamıştı. Evvela Selanik'te Merkez Kumandanı olan, yaver, eniştem Kaymakam Nazım Bey –şimdi Trablusgarp'a menfi- alelusul eski Jön Türkler gibi yalnız gazete ile meşgul olur bir cem'iyet bulunduğunu keşf etmişti.⁷⁰

Enver Bey bu durum karşısında kendi söylemi ile öncelikle eniştesini ikna etme ve kendi saflarına katmayı düşünmüştür. Ancak eniştesinin Mısır'da başından geçen bir olayı anlatması üzerine ona itimadı kalmamıştır. Ayrıca Enver Bey eniştesinin İstanbul ziyareti sonrasında maaşına zam almasından dolayı ondan büsbütün şüphelendiğini hatıratında dile getirmiştir. Bu durumun nedeni olarak da Nazım Bey'in çok fazla borcu olmasını, bu borca rağmen yine savurgan bir şekilde yaşamaya devam etmesini ve bunun sonucunda da paraya dolayısıyla saraya bağlandığını göstermiştir. Enver Bey hatıratında bu durum şu ifadelerle dile getirmiştir:

Nazım Bey Hadd-i zatında zeki olduğundan evvelce cem'iyete üye olabileceğini ümmid etmekte idik. Kendisinin hamiyetden bahs etmesi beni bile ikna etmişti. Yalnız Mısır'da Ahmet Bican Efendi ile diğer bir Ermeni vatandaşımızı aldatarak bir donanma gecesi Süveyş kanalında Osmanlı Sefine-i harbiyesi yanında kayığı devirerek evvelce sözleşmiş olduğu vechile bunları kurtaran tayfa tarafından sefinede nasıl tevkif ettirdiğini makam-ı iftiharda söyleyince i'timadım kalmamıştı(...) Kendisinin mayıs ayında İstanbul'a

⁶⁹İbrahim Temo, **İbrahim Temo'nun İttihat ve Terakki Anıları**, (Yay. Bülent Demirbaş), İstanbul: Arba Yayınları, 1987, s.178

⁷⁰ Enver Paşa, a.g.e., s.77

gittikten sonra maaşına otuz lira zammedilişi şüpheleri büsbütün artırıyordu. Fevkalade borcu olmakla beraber, israfı kendisini paraya ve dolayısıyla saraya rabt etmişti.⁷¹

Kâzım Karabekir de yine hatıratında Mayıs ayında Nazım Bey'le İstanbul'da karşılaştığını, ondan şüphelendiğini ve bu şüphesini de Enver Bey'e bildirdiğini, ayrıca Nazım Bey'in sıkı kontrol altında tutulması gerektiğini belirtmiştir. İlgili bölüm hatıratında şu şekildedir:

Mayısın ilk haftasında Sarıyer'deki ağabeyime gitmek üzere köprüden vapura binmişim. Güvertede otururken Nazım Bey, yaver kordonu ve üniforması ile görüldü ve tam karşıma oturdu. Derhal selam verdim. Beşiktaş'a çıkıncaya kadar beni bir hayli dikkatinden geçirdi. Ben etraf manzaralarıyla meşgul olur görüldüm. Nazım Bey herhalde Mabeyne eli boş gitmiyordu. Onun hal ve tavırlarından ve tam karşımda oturup benimle meşgul oluşundan kafasında geçenler bana da aksediyor gibi idi. Derhal Enver Bey'e vaziyeti bildirdim. Nazım Bey'in sıkı kontrol altında bulundurulması lüzumunu da tavsiye ettim.⁷²

Bütün bu anlatılanlara bakıldığında Cemiyet'in Nazım Bey'den ve öğrenmiş olabileceklerinden çekindiği görülmektedir. Bu gelişmeler üzerine suikast kararı alınmıştır. Suikast planından Enver Bey'in haberi vardır. Resneli Niyazi Bey'in hatıratında bu olayı anlattığı kısımda Enver Bey'in haberi olduğu açıkça anlaşılmaktadır. Bu kısım hatıratında şu şekilde ifade edilir:

Maa-mafih Cem'iyyet efkâr-ı umumiyyeye su-i te'sir eden kuvve-i ma'neviyyeyi griftar-ı za'f eden bu alçaklığa karşı sükût edemezdi, vazifesini icraya me'mur idi. Nazım'ı yok edecekti. Anın için hükm-i i'dam i'tada tereddüd etmedi. Bu hükmü Nazım'ın müteallikatından biri de imza etmişti.⁷³

Bu son cümlede akrabalarından birinin de imzası alınmıştı diye ifade edilen kişinin Enver Bey olduğu açıktır.

Bu olayın önemini arttıran diğer bir konu ise ihtilâl sürecinde atılacak ilk kurşun olmasıdır. Bu durumun önemini Resneli Niyazi Bey hatıratında şu ifadelerle anlatmaktadır:

İşte yem-i azim evet bu gün isti'dâd-ı inkılâb-ı milletin ve bütün iktidâr-ı cemiyetin imtihan edildiği bir gündü. Bu güne kadar hiçbir zâbit hiçbir sadık, hiçbir fedakâr asıl vatan haini olan bir casus üzerine selâmet-i vatan namına silâh atmış, hükûmete alenen i'lân-ı harb ile bir savlet-i kahramanede bulunmuş değil idi.⁷⁴

⁷¹ Enver Paşa, a.g.e., s.79-80

⁷² Karabekir, a.g.e., s.294

⁷³ Ahmet Niyazi, a.g.e., s. 38

⁷⁴ Ahmet Niyazi, a.g.e., s. 38

Peki, olay nasıl plânlanmıştı ve suikast nasıl gerçekleştirilecekti? Bu soruya M. Şükrü Bleda açıklık getirmektedir. Buna göre; İsmail Canpolat terfisini görüşmek üzere Nazım Bey'in evine gelecek, bodrum katında yapılması plânlanan görüşme sırasında ise Mustafa Necip pencereden onu vuracak idi. Enver Bey ise bu sırada evde olacak ve görüşmenin zemin kattaki odada ve pencereye yakın bir noktada olması için gerekli ayarlamaları yapacaktı. Bleda'nın da dediği gibi "suikast plânlandığı şekilde yapılmış ancak fakat Nazım Bey yaralı olarak kurtulmuştur."⁷⁵ İkdâm Gazetesi'nin haberine göre Nazım Bey'i vuran subay takip edilmesine rağmen yakalanamamıştır.⁷⁶

Bu olayı ve suikastın işlenmesini ise Enver Bey şu ifadelerle anlatmıştır:

(...) Nazım Bey'in bu gece müfettiş-i umûmiyeye gittikten sonra eve geleceğinden; evde aşağı misafir odasında pederle oturması ihtimali bulunduğu bahs ile orada dışarıdan atılacak kurşunla vurulması muhtemel olduğunu ve bunu yapmalarını ve benim evde bulunacağımı söyledim. Saat üçe yaklaşmıştı. Bütün aile Beyaz Kule bahçesi yanında Mekteb-i Sanayi akaretlerinin Beyaz kule cihetinden ikinci evin ikinci katında oturuyorduk. Bu sırada kapu çalındı. Hizmetçi kız Nazım Bey'i bir zabitan istediğini haber verdi. İş anlamıştım. (...) Kendisi biraz tereddütten sonra yerinden kalktı. Aşağıya indi. Neticeye intizaren ufak bir heyecan içindeydim. Tahminen üç dakika sonra aşağıda bir silah sesi patladı. Ben biraz durduktan sonra kalkıp aşağı indim. Evin içinde kimse anlamamıştı. Nazım Bey'i bacağını tutarak yukarı çıkarken gördüm. Ca'li bir telaş gösterdim. Hemen doktor çağırayım diye kapuya doğruldum. Bu sırada Canpolad –zade Yüzbaşı İsmail Efendi'yi misafir odası kapusunun yanındaki koltukta uzanmış görünce işi sordum: yanlışlıkla beni de vurdular dedi.⁷⁷

11 Haziran 1908 yılında gerçekleşen bu olaydan yaklaşık 10 gün önce Vilâyet-i Selâse Umûmî Müfettişi Hüseyin Hilmi Paşa'dan gelen bir telgraf bu bölgedeki subayların arasındaki kıpırdanmayı haber veriyordu. Bu telgrafta başlaması muhtemel isyanın merkezinin Selanik ya da Manastır şehirlerinden biri olacağını söylemişti. Bu telgraf Tahsin Paşa'nın hatırasında şu ifadelerle geçmektedir:

Jön Türk, Ermeni, Makedon fesat komitelerinin son umumi içtimalarında verdikleri karara tevfikân Selanik yahut Manastır dâhilinde bir mahall-i mahsusta Merkez İcraat Komitesi namıyla bir heyet-i ihtilâliye teşkil edip pek yakın vakitte fiiliyata başlayacakları malum olan İtalyan menbaından istihbar edildi. Bu babda tahkikat-ı mahremaneye devam olunuyor, alınacak malumatı arz ederim.⁷⁸

⁷⁵ Bleda, a.g.e., s.34-37

⁷⁶ İkdâm, 1 Ağustos 1908, Sayı 5095, s.2

⁷⁷ Enver Paşa, a.g.e., s.81

⁷⁸ Tahsin Paşa, a.g.e., s.339

Tüm bu yaşanan gelişmeler Osmanlı Hükümeti'nin de dikkatini çekmiştir. Sultan II. Abdülhamid Makedonya'da ve özellikle de buranın en ileri durumdaki şehri Selanik'teki fikir akımlarını önleyebilmesi ve kendisine karşı etkinlik gösteren bir örgütü, İttihat ve Terakki Cemiyeti'ni sindirebilmesi çok güçlü.⁷⁹ Bunun üzerine İsmail Mahir Paşa bu olayları araştırmak ve Nazım Bey'e düzenlenen suikastın arkasında kimlerin olduğunu ortaya çıkarmak için görevlendirilmiştir. Bu heyet Enver Bey'in söylediğine göre "Nazım Bey'in vurulmasından bir gün sonra bölgeye gelmiştir."⁸⁰ Bu dönemde gelen haberler bölgede hareketlenmenin had safhada oluşunu göstermekteydi. Özellikle Üçüncü Ordu başta olmak üzere bölgede yoğun bir hareketlenme yaşanmaktaydı. Belirtilen raporlarda bu hareketlenmenin arkasında meşruti yönetime geçilmesi isteğinin yattığı belirtilmekteydi.

Yukarıda bahsi geçen tüm bu olaylar birbirleriyle bağlıdır ve 1908 İhtilali öncesinde ihtilâlin artan ayak sesleridir. Artık ihtilâlin arka plânı hazırlanmış ve geriye sadece ihtilâli gerçekleştirmek kalmıştır. Tüm şartların yerine gelmesi ve olgunlaşması üzerine çok geçmeden ihtilâl Resne'de meydana gelmiştir.

⁷⁹ E.Edmondson Ramsaur, **Jön Türkler ve 1908 İhtilali**, çev. Nuran Yavuz, İstanbul: Pozitif Yayınları, 2007, s.120

⁸⁰ Enver Paşa, a.g.e., s.89

İKİNCİ BÖLÜM

2. RESNELİ NİYAZİ BEY'İN 1908 İHTİLALİ'NE KADARKİ HAYATI

2.1. Resneli Niyazi Bey'in Çocukluğu ve Ailesi

Resneli Niyazi Bey tarihte ‘‘Hürriyet Kahramanı’’ olarak adlandırılmıştır. Özellikle dava arkadaşı Enver Bey ile birlikte 1908 ihtilâlinden sonra adı dillerde destan olmuştur. Hatta o heyecanlı günlerde ‘‘Yaşasın Niyaziler, Enverler’’ nakaratlı bir güfte, marş şeklinde bestelenerek, günlerce, aylarca ve hatta yıllarca törenlerde hep bir ağızdan söylenmiştir.⁸¹ Bir dönemin Hürriyet Kahramanı olan ve daha sonraları ise karnına aldığı üç kurşun ile vefat edecek olan Resneli Niyazi Bey 1873 yılında doğmuştur. Makedonya'nın Manastır şehrinin elmalarıyla meşhur Resne kasabasında doğan Ahmet Niyazi Bey bu nedenle Resneli Niyazi olarak bilinir. Askeri unvanından dolayı Kolağası Niyazi olarak da adlandırılır.

Babası Makedonya'nın ileri gelenlerinden olan Abdullah Ağa'dır. Resneli Niyazi Bey Arnavut bir ailenin ikinci çocuğudur. Kardeşleri Murteza ve Osman Fehmi Bey gibi askerlik mesleğini seçmiştir.⁸² Manastır merkez kaymakamı Hakkı Bey'in baldızı, aslında bir İstanbul kızı olan Feride Hanım (1880-1966) ile 1907 yılı başında evlenmiştir. Çok sevdiği Feride Hanım ile yaptığı bu evlilikten Mithat (1911) ve Saim (1913-1975) adında iki oğlu bulunmaktadır.⁸³ Feride Hanım evlendiğinde henüz on altı yaşındadır ve yirmi bir yaşına geldiğinde Resneli Niyazi Bey'i kaybetmiştir.

Dedesi Ahmet Ağa yirmi yıl Mısır'da askerlik yaptıktan sonra Makedonya'ya gelmiş bir Osmanlı askeridir. Ahmet Ağa, Mısır'da yaptığı yaklaşık yirmi senelik askerlik vazifesi boyunca oldukça yararlılıklar göstermiş ve bunun neticesinde kendisine iki nadide

⁸¹ Saraçoğlu, a.g.e., s.17

⁸² Özdemir, a.g.e., s.124

⁸³ Yaşar Aksoy, ‘‘Resneli Niyazi Bey ve Niyazi Resnelioğlu’’,
<http://www.hurriyet.com.tr/resneli-niyazi-bey-niyazi-resnelioglu-9499386>, 27.05.2017

silah hediye edilmiştir.⁸⁴ Resne'ye geldiğinde silah meraklıları bu silahları satın almak istese de Ahmet Ağa bu silahları satmaya yanaşmamıştır. Bu dönemde Makedonya'da Mısırdan gelen bu nadide silahlara karşılık özel bir ilgi olmuştur ve silahlara karşılık Ahmet Ağa Resne'de 160 dönüm arazi ile bir elma bahçesi almıştır.⁸⁵ Bu topraklar ve bu coğrafyanın şartları Niyazi Bey'in karakterinin şekillenmesinde etkili olmuştur.

Resneli Niyazi Bey hatıralara oldukça önem vermektedir. Kendi hatırasını 1910 yılında yayımlamıştır. Sadece yazılanların değil eşyaların hatıra değeri taşıması konusunda da hassasiyet göstermiştir. Değişik zamanlarda ve değişik anlamlar ifade eden hatıraları konusunda “eğer vurulmaz da yaşarsam bunlara bakarak gençlik günlerimi hatırlayacağım!”⁸⁶ cümlesini söylerdi. Dağda günlerce giydiği elbiselerini eşine gönderdiği bir sırada kendisinden bu elbiseleri yıkamamasını, hatıra olması için saklamasını istemiştir.⁸⁷

Niyazi Bey'in hatıra yazımı konusuna değer verdiği gibi değer verdiği bir başka konu da fotoğraf çektirmektir. Fırsat bulduğu hemen her fırsatta fotoğrafını çektirmiştir. Hatta Es'in belirttiğine göre ölmeden önce çektirdiği ancak hiç göremediği fotoğraflarını ölümü sonrasında ailesi fotoğrafçıdan almıştır.⁸⁸

Yine Es, Resneli Niyazi Bey'in sağ cebinde kendisini öldürmek üzere atılmış ancak etkisini kaybederek Niyazi Bey'e zarar vermemiş bir kurşunun bulunduğunu ve bu kurşunu her gittiği yerde yanında taşıdığını belirtmiştir. Devamında ise Resneli Niyazi Bey'in bu kurşuna bakarak “Kalbimi delmek isteyen kurşun!” dediğini dile getirmiştir.⁸⁹

Resneli Niyazi Bey II. Meşrutiyet'i ilân eden kadrodadır. Yaşadığı dönemde muhalif çevrelerde II. Abdülhamid düşmanlığı had safhadadır. Nitekim bu dönemde düzenlenen merasimlerde “Padişahım çok yaşa” naraları, bu muhalif çevreler tarafından “Padişahım baş aşşa” şeklinde söylenir ki bu şekilde söyleyenlerden birisi de son derece

⁸⁴ H. Feridun Es, **Tanımadığımız Meşhurlar**, 2.Baskı, İstanbul: Ötüken Yayınları, 2013, s. 463

⁸⁵ Es, a.g.e., s.463

⁸⁶ Es, a.g.e., s.473

⁸⁷ Es, a.g.e., s.473

⁸⁸ Es, a.g.e., s.475

⁸⁹ Es, a.g.e., s.473

muhallif bir isim olan Resneli Niyazi Bey'dir. Dağa çıktığında taktığı şapkasının üzerinde "Vatan Fedaisi" yazmaktadır.

Dağda bulduğu ve besleyip yanından ayırmadığı geyiğiyle meşhurdur. Hatta bu geyik üzerine yapılan muhabbet o dönemde o kadar yaygınlaşmıştır ki, boş, gereksiz söz, lakırdı anlamında kullanılan "geyik muhabbeti yapma" deyimini bu dönemde doğmuştur.

Özellikle II. Meşrutiyet'in ilânından sonra "Hürriyet Kahramanı" olarak anılmaya başlanır.

2.2. Okul Hayatı

Oldukça hareketli bir çocukluk geçiren Ahmet Niyazi okul hayatına ilk olarak Manastır'da başlamıştır. Manastır'a okumaya gitmesinde eniştesinin ısrarı etkili olmuştur⁹⁰ Manastır idadisinde bir müddet okuduktan sonra Manastır Askeri Rüştiye Mektebine geçmiştir. Burada öğrenimini tamamladıktan sonra eğitimine devam etmek için hayallerini süsleyen şehir olan İstanbul'a gelmiştir. İstanbul'da Harbiye Mektebi'ne girmiş (1894) ve 1896 tarihinde buradan mülazım (teğmen) olarak mezun olmuş ve Rumeli ordusuna katılmıştır.⁹¹

Resneli Niyazi Bey 14 yaşından Harbiye'den mezun olduğu 23 yaşına kadar düşüncelerinde büyük değişiklikler yaşamıştır. Bu düşünce değişimlerini yaşamasında Manastır'daki Bursalı Tahir Efendi gibi muhalif hocaların etkisi büyük olmuştur.

1894 yılında Pangaltı'da Harbiye Mektebi'ne girdiğinde zihin dünyasındaki değişimler hızlanmış, buradaki Binbaşı Ahmet, Kolağası Recep ve Kaymakam Esat Bey gibi hocalardan etkilenerek dönemin muhalif hareketlerine yakınlaşmıştır.⁹² Bu şekilde Namık Kemal'in fikirleriyle ve "vatan", "hürriyet" gibi kavramlarla tanışmıştır. Bu düşüncelerden ve özellikle Namık Kemal'in fikirlerinden oldukça etkilenmiştir. Etkilenmenin dışında var olan bu düşünceleri sahiplenmiştir. Aynı zamanda bu fikirlerin koyu bir savunucusu olmuştur. Namık Kemal'e ve onun düşüncesinde olanlara

⁹⁰ Es, a.g.e., s.464.

⁹¹ Saraçoğlu, a.g.e., s.17

⁹² Özdemir, a.g.e., s.125

uygulandığını söylediği yasaklara karşı çıkmıştır. Bu konudaki şikâyetini hatıratında şu şekilde ifade etmiştir:

1894'de Pangaltı'da Harbiye-i Şahâne'ye girdiğim zamân kendimi bir zindanda esir olmuşcasına hissedip mektepten, askerlikten nefret hissine başlamış idim. Namık Kemâl'in ve onun gibilerin eserlerini ağza almak en büyük kabahat olan yerde bulunuyordum. Orada o kadar genişleyip derinleşme isteğinde olan gönül, iklimin, tabiatın ve İstanbul'da o zaman bir dereceye kadar hür olan kütüphânelerin, kitapların, fikir sahası genişlemiş mekteplerin, mektep hayâtı nihâyet bulmuş etrafın, bu tesir ve tazyiki altında kendini yetiştirip hürriyete koşma istikametine girmişti. Neye yarardı ki devrin tazyiki bu çalışma ile orantılı bir tazyik sürdürüyordu.⁹³

Burada Namık Kemal ve onun gibilere uygulanan yasaktan bahsetmekle beraber bu yasağa rağmen düşüncelerin ilerlediğini ancak karşıda yine bunun aksine bir güç olduğunu belirtmiştir.

Resneli Niyazi Bey'in Türkçe, Rumca, Bulgarca ve Arnavutça dillerine hâkim olduğu söylenmektedir. Ancak askeri eğitiminin dışında diğer konularda kendini fazla geliştirememiştir. Bunu hatıratında şu cümlelerle itiraf etmektedir: 'Meziyetin, iktidârın, irfân ve dirâyetin, ma'rifetin revâc bulmadığı zamânlarda derin bir ye'se mağlub olarak lüzûmu veçhile terâkkiye çalışmadım.'⁹⁴

Hatıratında itiraf ettiği bu durumun nedeni olarak da içinde bulunduğu durumun zorluğunu göstermektedir.

2.3. Askerlik Hayatı

Harbiye mektebinden 1896 yılında teğmen olarak mezun olduktan sonra ilk görev yeri olan 3. Ordu 21. Alayın 4. Taburuna atanmıştır. Hatıratının ilgili bölümünde askerliği seçme gerekçesini şu ifadelerle anlatmaktadır:

Zâbitliğin olanca mânâ-ı tefevvukiyle tekemmül etmeyi düşünerek, bu suretle ifâ-yı vazifeye sa'y olmayı emel eden bütün hamiyetperver meslektaşlarım gibi bendeniz de asayiş ve saadet-i memleket nâmına neşredilen kavanine mecbûriyet lüzûmunu hissetmiş ve ancak bu his-i âlinin teşvikât ve tesvikâtına kapılarak bir meslek ittihazına mecbur olmuşum.⁹⁵

⁹³ Ahmet Niyazi, a.g.e., s.15

⁹⁴ Ahmet Niyazi, a.g.e., s.42

⁹⁵ Ahmet Niyazi, a.g.e., s.18-19

Resneli Niyazi Bey bu amaçla askeriyede bulunduğunu ifade etse de, ilk görev yerine geldiğinde Harbiye'deki düzene ve askeri yapıya karşı yaptığı eleştirileri burada da tekrarlamış, kendine göre askeriyenin içerisinde var olan bozulmayı ve yozlaşmayı hatıratında tekrar dile getirmiştir. Ayrıca askeriyenin içerisinde var olan birçok paşanın haksız yere ve sadece devletten para almak için orada bulunduğunu, hak etmedikleri halde rütbe atlatıldıklarını dile getirmiştir. Askeriye içerisinde gördüğü bu durumun Osmanlı ordusunun genelinde var olduğunu, durumun düzelmesi için de bir inkılâba ihtiyaç olduğunu belirtmektedir. Hatıratında bu durumu şu ifadelerle anlatmaktadır:

İlk memûr olduğum kıtaya muvâsalatında kânûn yerine taammülen hüküm sürdüğü bu kıtada arzu-yı ulû'l-emrin, şahsiyât, zatiyattan başka bir şeyi ifâde etmeyen o emri, bidât ve i'tiyadat-ı zatiyenin tesirâtını görmekten mütevellit bir ye's ile çalışmaya başladım. Memur olduğum nizamiye yirmi birinci alayın dördüncü taburunda bendenizden daha evvel gelen Leskovikli mülazım Kâmil Efendi'nin delâlet ve irşadâtıyla hakikât-ı hale yavaş yavaş muttali' oluyordum. Silsile-i merâtible kademat-ı muhtelifesinde bir boşluk görüyor, daha doğrusu meratibin hilaf-i kânûn-i şerâit dâiresinde na-chillere tevdi' edilmiş olmasından mütevellid nizamsızlıklar müşahede ediyordum.(...)⁹⁶

(...) Bütün silsile-i merâtibi bi'l-istihkak-ı trye ederek makamat-ı aliyeye i'tila ve irtika eylediklerini farz ettiğim erkan ve umera-yı askeriyeden bir takımın uşaklıktan, damatlıktan, evlatlıktan, casusluktan, yetişme bir gürûh mütegalibeden sırf maaş için, münhasıran kapmak ve çalmak için çalışıp yaşayan bir takım meddahinlerden ibaret olduğunu anlıyordum. Kontratçılarla uyuşmayı, hazineyi soymayı, askerinin istihkakını çalmayı, kaçakçılığı mükemmelen öğrenmiş bir sürü hayadidvarazlık kisve-i fahire-i milliye olan saffet-i askeriyeye altında ictisar ettikleri irtikâb-ı menfure karşı varest-i mesuliyet olmalarına bir türlü akıl erdiremiyor, bu muamma-yı müşkülü bir türlü hal edemiyor, her bir kıt'ada ve her bir orduda umûmî olduğuna kâni olduğum bu fesadın menba' ve menşei mabeynden ibâret olduğuna hüküm veren bir sürü müsebbabatın izâlesi ise usul-i idare-i Osmaniye'de kuvvetli bir inkılâba vabeste bulunduğunu düşünüyordum.⁹⁷

Resneli Niyazi Bey'in özellikle eğitiminin başından itibaren muhalif hocalardan eğitim alması, onun fikirlerinde son derece etkili olmuştur. Sahip olduğu muhalif bakış, içerisinde bulunduğu olumsuz koşullar düşüncelerini daha da keskinleştirmiş ve kalıcı olmasını sağlamıştır. Bütün bu olumsuzluklardan sarayı suçlamış ve bu konunun düzeltilmesi için devlet bünyesinde kuvvetli bir inkılâba ihtiyaç duyulduğunu hatıratında ifade etmiştir.⁹⁸ İşte bu muhalif yapısı onu 1908 ihtilâline götüren en önemli nedenlerdendir.

⁹⁶ Ahmet Niyazi, a.g.e., s.19

⁹⁷ Ahmet Niyazi, a.g.e., s.19

⁹⁸ Ahmet Niyazi, a.g.e., s.19

Teğmen olarak askeriye katıldığı ilk yılı dolmadan 1897 Osmanlı-Yunan Harbi patlak vermiştir ve Resneli Niyazi Bey bu savaşa teğmen olarak katılmıştır.

Resneli Niyazi Bey'in asıl olarak ün kazandığı savaş 1897 Osmanlı-Yunan Harbi'dir. Bu savaşta yaptıkları daha sonraki yıllarda Harp Okulu öğrencilerine örnek olarak anlatılmıştır.

1897 yılına gelindiğinde Girit meselesi yüzünden Osmanlı-Yunan Harbi çıkmıştır. Osmanlı-Yunan harbinde Yunanlılar Dömeke'de ağır bir yenilgiye uğramalarına rağmen başta İngiltere olmak üzere batılı devletlerin araya girmeleri ve Osmanlı Devleti'ne ağır bir baskı yapmaları sonucu Girit adası Osmanlı'dan kopartılarak bağımsızlığını kazanmış ve 14 Kasım 1913'de Yunanistan tarafından işgal edilerek Yunanistan topraklarına katılmıştır.⁹⁹

Türk-Yunan ya da diğer bir tabiriyle Osmanlı-Yunan Harbi'nde Osmanlı Devleti mutlak bir üstünlük kazanmıştır. Bu üstünlük öyle büyüktür ki 1897 Dömeke Muharebesi'nden sonra bölgenin en önemli şehirlerinden olan Atina yolu Osmanlı Devleti'ne ardına kadar açılmış, Yunanistan'ın başkentinin Osmanlı kuvvetlerinin eline geçmesi için ortada hiçbir engel kalmamıştır.¹⁰⁰ Fakat her zaman olduğu gibi yine Avrupalı devletler olaya müdahil olmuşlardır. Dönemin Rus Çarı II. Nikola, Sultan II. Abdülhamid'ten devam eden harekâtın durdurulmasını rica etmiştir.¹⁰¹ Yunanistan savaşta yenilmesine rağmen hemen hiç toprak kaybetmemiş, sadece savaş tazminatı ödemeyi kabul etmiştir. Bu savaş Osmanlı Devleti'nin dağılma döneminde kazandığı parlak bir zaferdir. Ancak devletin elde ettiği kazanımlara bakıldığında bu savaştan istediği sonucu elde edemediği görülecektir.

Resneli Niyazi Bey hatıratında sarayın bu savaşı açarak halkın büyük desteğini aldığını belirtmiştir. Hatta bu savaştan sonra halkın da desteğini alan sarayın, beraberlik ve sadakat gibi konuları dile getiren Jön Türklere adeta vatan düşmanı ve fesatçı gözüyle baktığını belirtmektedir. Sarayın Jön Türklere bu nazarda bakmasına halkın uzun süre

⁹⁹ Oğuz Kalelioğlu, **Türk Yunan İlişkileri ve Megali İdea**, Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi, 41, (2008) , s. 105-123

¹⁰⁰ Engin, **Kurtlar Sofrasındaki Osmanlı**, s.15

¹⁰¹ Engin, **Kurtlar Sofrasındaki Osmanlı**, s.15

destek vermediğini belirtmiştir. Ancak savaş meydanında büyük bir başarı kazanan Osmanlı Devleti'nin savaş sonrasında Girit adasından askerlerini çekmesini "yenilgiden bin kat daha acı" ifadesiyle değerlendirmiştir. Yine bu durumdan sonra ne yapacağını kendisinin de bilmediğini açıkça ifade etmiştir. Hatıratında ilgili kısmı şu şekilde anlatmaktadır:

Hele Yunan seferini açmak ile efkâr-ı umûmiyeyi kazanan hükümet neşve-i gurur-i milletten de istifâdede zühul göstermediği için ondan sonra hâmiyet, hizmet, sadakat-ı vatani gibi hissiyattan dem vuranlar Jön Türk nazariyle, hâin-i vatan, müfsid nazariyle bakılıyordu. Bir odalık gençlik nazar-ı millette bu derece alçalmış idi. Fakat bu bakışlar çok zaman imtidâd etmedi. Kuvve-i istibdâdın artması, Girit'ten askerinin alınması, zaferle hitam bulan şu meşûm seferin mağlubiyetinden bin kat acı ve müellim bir netice alması efkâr-ı milleti yeniden hükümetin aleyhine ve gençlik lehine tahrik etmiş idi. Hakikâti olduğu gibi idrakten aciz olan cahil ve zavallı millet bu inkılabat-ı müşevveşe arasında bi-aram ve bi-karar bir vaz'-ı miknet almış idi. Ben bile o kadar şiddetli aleyhtarlık ile galeyan eden kanımda bir sükûnet hissediyordum.¹⁰²

Resneli Niyazi Bey bu savaşta teğmen olarak görev yaparak yeteneklerini ispatlamıştır. Özellikle Beşpınar mücadelesinde üstün başarı göstermiş ve burada cesaretiyle ün kazanıp rütbesi Mülazım-ı Evvelliğe, yani üsteğmenliğe yükseltilerek terfi edilmiş komutası altındaki bölükle esir ettikleri Yunan askerlerini İstanbul'a getirmek vazifesi kendisine bir ödül olarak verilmiştir.¹⁰³

Resneli Niyazi Bey Harbiyeli zabitlerin padişah nazarında önemli bir yere gelebilmeleri için çok başarılı olmaları gerektiğini hatıratında dile getiriyordu. Beşpınar harbinde gösterdiği başarıyı bu nedene bağlamaktaydı. Bu konuyu hatıratında şu ifadelerle açıklamıştır:

Beşpınar Muhârebesi'nde çocukluğumda milletin mektepli zâbitân hakkındaki itikâdını emsâl-ı fedakârane ile tashih eylemeyi katiyen ahdetmiş arkadaşlarım gibi vâsi' takat-ı beşerin fevkinde bir gayret-i fedâkârî ile çalışmış idim. Ekseriya esnâ-yı harbde kavânin-i askeriyenin bana tayin ettiği mevkileri terk etmeye, daima ileride ve bütün şeci' ve sabırsız neferlerin önünde görünmeye çalışmış idim. Mekteb-i harbiyenin, mekteplerin makam-ı padişahiye, padişaha sadakatini ispat etmek bütün mektepli zabıt arkadaşlarım gibi benim de suret-i kat'iyede vazifem idi. Padişahın emanasının mektebe, mekteplilere karşı hüsn-i zan ve itikadını temin etmek lâzım geliyordu.¹⁰⁴

Beşpınar Muharebesi sırasında gösterdiği başarının takdir edildiğini ve rütbesinin yükseltildiğini hatıratında belirtiyor ve mükâfat olarak da esir ettiği askerleri İstanbul'a

¹⁰² Ahmet Niyazi, a.g.e., s.22-23

¹⁰³ Saraçoğlu, a.g.e., s.17

¹⁰⁴ Ahmet Niyazi, a.g.e., s.23

götürme görevinin kendisine verildiğini belirtiyordu. İstanbul'dan ayrıldığında ise memleketin inkılâba ihtiyacı olduğunu daha iyi anladığını şu ifadelerle hatırasında anlatıyordu:

Heyhât! Erkân-ı harb zâbitlarının ve bazı nâmûsperver ciddi âmirlerin gözü önünde ettiğim fedâkârlık karargâh-ı aliden takdir ve emsalsiz 'ad edildiği için rütbem mülâzım evvelliğe terfi edilmiş ve bir lütf-i alel'âl olmak üzere Beşpınar Muharebesinde bölüğümle esir ettiğim Yunan askerini Dersaadet'e sevke memur olmuş idim. İkmâl-i memuriyetle İstanbul'dan avdet ettiğim zaman fikr-i inkılab esâsı hakkındaki fikir ve itikadımı da takviye edecek malumâtı ikmâl eylemiş oluyordum.¹⁰⁵

Esirlerle birlikte İstanbul'a geldiğinde padişahın huzuruna çıkarılmış ve üsteğmenliğe yükselmesinin mükâfatı olarak on altın ile ödüllendirilmiştir. Ancak esirleri İstanbul'a getirmek için kendisiyle beraber gelen Müşir Kâzım Paşa'nın on üç yaşındaki oğlunun iki yüz lira mükâfat ve iki kere terfi alması ve yaverliğe alınması kendisini içten içe öfkelenmiş ve bu durumu da hatıratında dile getirmiştir. Yine hatıratında kendisine teklif edilen saraya alınma teklifini kabul etmediğini belirtmektedir. Bu olayı hatıratında şu ifadelerle dile getirmektedir:

Mabeynde rütbe ve ismimi severdiler. Beşpınar Muharebesi'nde mektepten çıktığımın sekizinci ayında mülâzımevvelliğe terfi edilmiş olduğumdan istihkaksız ikinci bir tevcihe mazhar olmak bedbahtlığına meydan vermemek için mülâzım-ı sâni olduğumu söyledim. Arz-ı atebe-i aliyâ kılındıkda mülâzımevvelliğe terfi edildiğim tebşir edilmiş ve on lira ihsan-ı şahaneye mazhar olmuş idim. Hâlbuki Müşir Kâzım Paşa'nın benim ile beraber gelen ve esirleri alıp ötede beride arz-ı endâm eden on üç yaşındaki mahdûmu iki yüz lira ihsan ve iki derece terfi suretiyle taltif edildi ve yaveran silkine idhal olundu. Mabeyne intisâbım hakkındaki va'd ve lütfü da red eyledim.¹⁰⁶

Yunan Harbi'nden sonra 1899 yılında kendi ifadesiyle geri vazife sayılabilecek Resne yakınlarındaki Ohri taburunda Redif Birliği'nde görevlendirildi.¹⁰⁷ Doğduğu yere yakın olması dolayısıyla hoşnut olsa da Yunan Harbi'nde gösterdiği başarılarından dolayı daha iyi bir konumda olması gerektiğini düşünüyordu. 1903 senesine kadar bu taburda depo memuru olarak görev yaptı.¹⁰⁸ Burada depo vazifelisi olarak görev yaparken bölge halkıyla kaynaşma imkânı bulmuştur. Gerek bu münasebetlerden gerekse de gözlemleri ve araştırmaları sayesinde Bulgarların büyük bir isyana girişmekten çekinmeyeceği izlenimini edinmiştir. Bu durumu hatıratında şu ifadelerle anlatmıştır:

¹⁰⁵ Ahmet Niyazi, a.g.e., s.23

¹⁰⁶ Ahmet Niyazi, a.g.e., s.25

¹⁰⁷ Ahmet Niyazi, a.g.e., s. 12-25

¹⁰⁸ Ahmet Niyazi, a.g.e., s.26

(...) Hemşerilerimle Türkler, Arnavutlar, Bulgarlarla çok temaslarda bulunuyordum. Dört beş sene günden güne artan bir çalışma, canla başla Bulgarların büyük bir inkılâba ve kanlı bir isyana hazırlanmakta olduklarını duyuyor, görüyor ve tahkik ediyordum.(...)¹⁰⁹

Resneli Niyazi Bey 1903'den sonra Cemiyet'in etkisiyle Resne Kumandanlığı'na atanmıştır. Cemiyet'in böyle bir durumu istemesinin altında yatan neden Niyazi Bey'in Resneli olması ve bölgeyi çok iyi bilmesidir. Aynı zamanda böyle bir görevlendirme yapılarak Niyazi Bey'in bölgedeki nüfuzundan da yararlanılmak istenmiştir. Resneli Niyazi Bey'in Ohri'den Resne Komutanlığı'na tayinini Cemiyet'in telkinleri üzerine sağlayan kişi Manastır Mıntıkası Kumandanı Hâdi Paşa'dır.¹¹⁰

1903 senesinden 1908 yılına kadar Resne'de Üçüncü Avcı Taburu'nda ve burada özellikle Bulgar çeteleri olmak üzere bölgedeki komitacılara karşı görev yapmıştır.¹¹¹ Bu görevinin yanında Cemiyet'in bölgede kök salmasını sağlamak da vazifelerindedir. Ancak özellikle çetelerle mücadelesinden dolayı bu görevinde pek başarılı olamamıştır. Kendisi daha çok bölgenin huzurunu kaçıran çetelerle mücadele ederken yine Cemiyet'in telkinleri sonucunda Ohri'ye atanan Eyüp Sabri Bey teşkilatlanmaya daha büyük önem verebilmiştir.¹¹² Resneli Niyazi Bey burada göreve başladıktan sonra gerek Türk gerekse Müslümanların yardımıyla aynı zamanda da bölgeyi iyi bilmesi ve nüfuzu sayesinde Bulgar çetelerine büyük kayıplar verdirmiş ve kısa sürede bu çetelerden birçok silah ve cephane elde etmiştir. Bu hareketleri sonucunda bölgede öyle takdir edilmiştir ki en küçük işaretiyle arkasından yığınları sürükleyebilecek bir konuma erişmiştir.¹¹³

O dönemde Bulgar komitalarına karşı o kadar üstünlük sağlamıştır ki Bulgarların ileri gelenleri durum karşısında Rus Konsolos'tan yardım istemek zorunda kalmışlardır. Bu istek üzerine Rus Konsolos Müfettiş-i Umûmî Hilmi Paşa'dan Resneli Niyazi Bey'in Resne Komutanlığı'ndan alınmasını rica etmiştir. O dönem için Hilmi Paşa'nın tırnak içinde bu ricayı kabul etmeme gibi bir şansı yoktur. Resneli Niyazi Bey olay üzerine görevinden alınsa da Müfettiş-i Umumi'nin gönderdiği heyetin incelemeleri sonucunda

¹⁰⁹ Ahmet Niyazi, a.g.e., s. 26

¹¹⁰ Mustafa Ragıp, **Meşrutiyet'ten Önce Manastır'da Patlayan Tabanca**, (Yay. Rahşan Aktas), İstanbul: Bengi Yayınevi, 2007, s.132

¹¹¹ Ahmet Niyazi, a.g.e., s. 40

¹¹² Mustafa Ragıp, a.g.e., s.132

¹¹³ Mustafa Ragıp, a.g.e., s.133

Niyazi Bey'in bir kusurunun olmadığına anlaşılması üzerine görevine geri dönmüştür. O dönemden sonra Bulgar çeteleriyle giriştiği mücadelenin dozunu daha da arttırmıştır. Bu olay karşısında hükümetin sessiz, hatta etkisiz kalması onun yönetime karşı duyduğu öfkeyi daha da arttırmasına neden olmuştur. Özellikle Bulgar çeteleriyle giriştiği başarılı mücadelelerden sonra Kolağası (kıdemli yüzbaşı) rütbesini almıştır. O dönemden sonra günümüzde Resneli Niyazi ya da Kolağası Niyazi olarak anılmaya başlanmıştır.

Çetelerle giriştiği mücadelelerde aynı zamanda onların yapısını izleme ve inceleme fırsatı da bulmuştur. Kendi tabiriyle verdiği mücadele sayesinde Bulgar çetelerinin kan ağladığını ancak kendisinin onlardan daha çok üzüldüğünü söylemiştir. Bunun nedeni olarak bölgedeki Osmanlı yönetimine başkaldıran ayrılıkçı örgütlerin, kendi milletleri adına yaptıkları bu fedakârlığa karşı bir nevi hayranlık oluşacağını düşünmektedir. Ayrıca üzülmemesinin nedeni sadece bu değildir. Aynı zamanda Bulgarların bağımsızlık ve milli devlet kurma yolunda göstermiş oldukları gayreti ve çalışmaları takdir etmekte ve bu durumun Türklere de örnek olması gerektiğini düşünmektedir. O dönem için bunu görememesi, yani henüz geniş halk kitleleri tarafından padişaha karşı bir baş kaldırış olmaması Niyazi Bey'in asıl üzüldüğü noktadır. Daha önce de belirttiğimiz gibi özellikle bu muhalif kadro var olan bütün olumsuz durumlardan Sultan II. Abdülhamid'i sorumlu tutmaktadırlar. Bundan dolayı da bir an önce Meşrutiyet'in ilân edilmesini ve II.Abdülhamid'in etkinliğinin azaltılmasını istemektedirler. 1908 öncesinde var olan bu düşüncelerin en katı savunucularından biri de hiç kuşkusuz Resneli Niyazi Bey olmuştur.

Resneli Niyazi Bey, Namık Kemal ve arkadaşları sayesinde Hürriyet, Meşrutiyet, Kanun-i Esasi idealini öğrenmiş, İmparatorluğun içinde bulunduğu tehlikeleri de Rumeli'de Bulgar çeteleriyle yaptığı çarpışma ve temaslardan almış keza ihtilâlciliği de bu Bulgar çetelerinden öğrenmiştir.¹¹⁴

1911 yılında Trablusgarp Savaşı'nın patlak vermesi üzerine gemiyle Trablus'a doğru yola çıkmıştır. Enver Bey'in önderliğinde bölgeye gelen subaylar burada İtalyan birliklerini tedirgin etmişler ve kazandıkları başarılarla İtalyan askerlerin iç kısımlara ilerlemesini önlemişlerdir.¹¹⁵ Trablus'tan henüz okuma yazma bilmeyen oğlu Mithat'a

¹¹⁴ Saraçoğlu, a.g.e., s.17

¹¹⁵ Zürcher, a.g.e., s.162

mektup gönderip ona vaziyeti hakkında bilgiler vermiş ve gelecek hakkında öğütlerde bulunmuştur. 12 Ocak 1912 tarihli bu mektupta Resneli Niyazi Bey, denizde çok büyük bir fırtınaya yakalandıklarını ve gemilerinin dayanamayarak delindiğini belirtmiş, karaya çıkar çıkmaz kurban keseceklerinin adağını adadığını dile getirmiştir. Bu mektubun devamında İtalyanların eline geçmemek için doğrudan karaya çıkmadığını, karadan dolaşmaya karar verdiğini belirtmekte ve oğluna nasihatlerine devam etmektedir.¹¹⁶

Bu dönemde Resneli Niyazi Bey'in ünü rütbesinin önüne geçmiştir. Zira Trablusgarp yolunda iken gemide köprü üstünde bulunduğu bir sırada yanına yaklaşan bir müşirin yani günümüzdeki anlamıyla bir mareşalin Resneli Niyazi Bey'in elini öpmeye kalktığı belirtilmektedir.¹¹⁷

Askerliğinin ve hayatının son dönemlerinde Cavit Paşa'nın komutasında katıldığı Balkan savaşı sırasında ise Osmanlı Ordusu'nun Sırp'lar karşısında maruz kaldığı yenilgiyi yaşamıştır.¹¹⁸ Nitekim bu dönemden sonra bitkin ve hasta düşen Resneli Niyazi Bey tedavisi için geçici Arnavut hükümetinden izin alınarak İstanbul'a gelmek için gittiği Avlonya Limanı'nda suikasta maruz kalarak öldürülmüştür. Bu konuyla ilgili detaylı incelemeyi son bölümde yapacağız.

2.4. Resneli Niyazi Bey'in İttihat ve Terakki Cemiyeti'ne Katılışı

Resneli Niyazi Bey'in Cemiyet'e katılımı belirli ritüeller çerçevesinde düzenlenen bir merasim sonucunda gerçekleşmiştir. Resneli Niyazi Bey, daha okul yıllarından itibaren Namık Kemal gibi muhalif yazarlardan etkilenmiş vatan, hürriyet gibi kavramlarla tanışmıştır.

Resneli Niyazi Bey'in Cemiyet'e katılması Enver Bey'in 1906 yılında Selanik'e gelip burada çalışmalarına başlamasından sonra olmuştur. Hatta Cemiyet'e katılması Enver Bey'in davetiyle ve rehberliğinde gerçekleşmiştir.¹¹⁹ Selanik'e gelip burada çalışmalara başlayan ve Cemiyet'e üye kazandırmak için yoğun çaba sarf eden Enver Bey bu süreçte

¹¹⁶ Es, a.g.e., s.473-474

¹¹⁷ Es, a.g.e., s.474

¹¹⁸ Özdemir, a.g.e., s.126

¹¹⁹ Mustafa Ragıp, a.g.e., s.131

yaptığı çalışmaları ve önerilen fikirleri anlatırken Resneli Niyazi Bey'in Cemiyet'e katılmasını şu ifadelerle anlatmaktadır:

Hasan Bey halkı hükümet konaklarına toplayarak umûmî ihtilâl ile iş görmek için ahali arasında şimdiden teşebbüsâtta bulunmağı teklif etti. Fakat biz henüz bu hal şimdilik mümkün olmayacağından evvela en mu'temed olan arkadaşlarımız arasında teşebbüsatta bulunmağa karar vererek ayrıldık. Kâzım Bey Topçular üzerinde, biz de diğer arkadaşlar üzerinde çalışacaktık. Mümtaz Kolağası Servet, Selanik eşrafından Konyalı Hüseyin Bey, Avcı Yüzbaşısı Niyazi Efendi, Kahraman-ı Hürriyet Kolağası Niyazi Bey (Resneli Niyazi Bey), Yüzbaşı Akif Efendi ve şair arkadaşlar az zamanda dâhil oldu.¹²⁰

Resneli Niyazi Bey İttihat ve Terakki Cemiyeti'ne üye olduktan sonra Cemiyet içerisinde özellikle Makedonya bölgesinde aktif olarak faaliyetlerde bulunmuştur. Cemiyet'e katılmasından kısa bir süre sonra İttihat ve Terakki Cemiyeti'in bölgede en güvendiği adamlarından biri olmuştur. Kâzım Karabekir, Cemiyet'in Manastır'da düzenlenme çalışmalarını anlatırken en güvendiği isimlerden birinin Resneli Niyazi Bey olduğunu şu ifadelerle dile getirmiştir:

Manastır'da pek çoğalmıştık. 3-5 kişilik guruplar halinde teşkilat yaptık. Her gurubun bir başı bulunuyor ve bunlar benimle temasta oluyorlardı. Bir de fedai gurubu yaptık. Enver'le ben fedai gurubunun esasını teşkil ediyorduk. Kardeşim Yüzbaşı Hulusi, avcıdan Yüzbaşı Niyazi, Süleyman, Tayyar, Mülazım Tevfik, İbrahim, topçudan Ziya en güvendiğimiz arkadaşlardı.¹²¹

Bu bölgede tahlif merasiminin yapıldığı yerlerden biri de Resneli Niyazi Bey'in evidir. Ancak burada yapılan bir yemin töreninden önce karısı tarafından yakalanma korkusu yaşaması üzerine Kâzım Bey'e bir daha kendi evinde tahlif töreni yapılmaması gerektiğini söylemiştir. Kâzım Bey bu durumu uzun uzadıya anlatmıştır. Buna göre Resneli Niyazi Bey, Kâzım Bey'e evinde tören yapılacağı gece kırmızı önlükleri beline sardığını siyah peçeleri de cebine koyduğunu ve henüz yeni evlendiği karısını uzak bir komşuya götüreceğini ve bu esnada karısının Niyazi Bey'in belinden sarkan kırmızı bezi gördüğünü ifade etmiştir. Karısının bu bezin ne olduğunu sorması üzerine ise Niyazi Bey, belinin ağrıdığını, kışladan bulduğu bir bayrağı beline sardığını dile getirmiştir. Bu olayı anlatmasından sonra Kâzım Bey "eşin bu söylediğine inandı mı?" diye sorması üzerine Resneli Niyazi Bey bu sorunun cevabı karım eve geldiğinde belli olacak diye cevap vermiştir.¹²²

¹²⁰ Enver Paşa, a.g.e., s.63

¹²¹ Karabekir, a.g.e., s.195

¹²² Karabekir, a.g.e., s.193-194

Resneli Niyazi Bey henüz okul çağında tanıştığı fikirlere özellikle Cemiyet'e katıldıktan sonra daha da bağlanmış ve Cemiyet'in tam anlamıyla bir fedaisi olmuştur. Belki de kendisine biçilen fedai rolünden sıyrılıp Cemiyet'in Enver Bey ile birlikte adından en fazla söz edilen kişisi olması onu ölüme götüren süreçlerden biri olmuştur.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. RESNELİ NİYAZİ BEY'İN DAĞA ÇIKMASI ve 1908 JÖN TÜRK İHTİLALİ'Nİ BAŞLATMASI

3.1. Dağa Çıkma Kararını Alması

Resneli Niyazi Bey'in ani bir karar ile dağa çıkmasının arkasında yatan nedenler nelerdir? Aslında bu sorunun cevabını Resneli Niyazi Bey bizzat hatıratında vermiştir. Üstelik hatıratının başından sonuna kadar bu durumu bölüm bölüm ifade etmiştir.

Pekâlâ, dağa çıkma ve isyan etme gibi önemli bir kararı almasının arkasında yatan nedenler nelerdir diye baktığımızda ilk olarak verilebilecek cevap mevcut yönetime karşı duyduğu öfke olabilir. Bu öfkeyi ve II. Abdülhamid yönetimine karşı muhalefetini sıkça dile getirmiştir. Ona göre bu dönemde var olan ekonomik sorunların temelinde II. Abdülhamid olduğu gibi yine özellikle Makedonya'da patlak veren ayrılıkçı isyanların temelinde de II. Abdülhamid ve onun baskıcı yönetimi vardır.

Resneli Niyazi Bey bu dönemde II. Abdülhamid'e karşı var olan bu öfkenin sadece Cemiyet'e özgü olmadığını dile getirmektedir. Hatıratında sadece Cemiyet'in değil milletin bütün mensuplarının da II. Abdülhamid'e karşı olduğunu ve üstüne üstlük genel bir ayaklanma için ufak bir kıvılcım beklediğini söylemektedir.¹²³ O dönemi yaşayan İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin diğer üyelerinin yazdıklarına baktığımızda da benzer durumlardan ve özellikle II. Abdülhamid yönetiminden şikâyet edildiği görülecektir.

Peki, tek neden II. Abdülhamid'in baskıcı yönetimi midir? Sorunun cevabı yine Resneli Niyazi Bey'in hatıratında gizlidir. Bu kararı almasında özellikle Reval

¹²³ Ahmet Niyazi, a.g.e., s. 63

görüşmelerinin büyük etkisi olduğunu belirtmektedir. Hatta bu görüşmelerden dolayı üç gün üç gece “heyecan ve helecan içerisinde çırpındığını” dile getirmektedir.¹²⁴

İttihat ve Terakki Cemiyeti açısından propaganda faaliyeti olarak bulunmaz bir nimet olan Reval Görüşmesi yine Cemiyet üyesi Resneli Niyazi Bey’i de bir o kadar etkilemiştir. Hatıratında Reval Görüşmesi sırasında ve sonrasında hükümetin sessiz kalmasını eleştirmekle beraber bunu alçakça bir durum olarak görmekte ve bu sessiz kalışın Bulgar İsyanı’ndan daha da tehlikeli bir durum olduğunu ifade etmektedir.¹²⁵

Resneli Niyazi Bey hatıratının ilk sayfalarında isyan kararı almasına ilişkin “Cemiyet’ten aldığı bir emri” yerine getirdiğini ifade etmektedir.¹²⁶ Ancak hatıratının ilerleyen sayfalarında adeta kendisini yalanlamaktadır. Özellikle Reval Görüşmesi üzerine söylediği sözlerde bu durumun tam tersini söylemektedir. Resneli Niyazi Bey hatıratının ilgili kısmında özetle bu görüşmelerden sonra çok heyecanlandığını belirtip en ufak gecikmenin fena neticeler ve kanlı hadiseler doğuracağını belirtmiştir.¹²⁷ Yine devamında Cemiyet’ten fazla bir muavenet beklemediğini çünkü bu sırada Cemiyet’in daha ağırlıklı olarak Anadolu’daki yapılanmayla ilgilendiğini dile getirmektedir.¹²⁸

Reval Görüşmesi dağa çıkma kararını almasında etkili olabilir ancak en az onun kadar önemli bir başka konu ise Resneli Niyazi Bey’in her an deşifre olabilme ihtimalidir. Özellikle Enver Bey’in eniştesi Nazım Bey’e yapılan başarısız suikasttan sonra bölgede soruşturmaların ve istihbarat faaliyetlerinin artması deşifre olma hissini kendisinde yoğun şekilde oluşmasına neden olmuştur. Yukarıda da bahsettiğimiz gibi bir tahlif töreni öncesinde karısı ile yaşadığı bir diyalog kendisini oldukça etkilemiş ve tedirgin etmiş bunun üzerine de bir daha kendi evinde böyle bir törenin yapılmasını istemediğini Kâzım Bey’e bizzat ifade etmiştir.

Mehmet Ali Okar da Resneli Niyazi Bey’in başına bir bela gelmesinden çekindiği için dağa çıktığını şu ifadelerle dile getirmiştir:

¹²⁴ Ahmet Niyazi, a.g.e., s. 64

¹²⁵ Ahmet Niyazi, a.g.e., s. 32

¹²⁶ Ahmet Niyazi, a.g.e., s. 11

¹²⁷ Ahmet Niyazi, a.g.e., s. 64

¹²⁸ Ahmet Niyazi, a.g.e., s. 64

Merhum Niyazi Bey'in Resne'de Bulgar komitalarına karşı göstermiş olduğu şiddetten Bulgarların Resne civarında komitacılık yapma teşebbüsleri adeta sonuçsuz kalmıştı. Merhum Niyazi'yi Resne'den kaldırmak için ecnebi teşkilat tesir yapıyordu. Niyazi'de başına bir bela geleceğini hissetti ve merkeze haber vermeden, kendiliğinden istibdat hükümetine isyan edip dağa çıktı.¹²⁹

Alkan'ın Frankfurter Zeitung'dan aktardığına göre Resneli Niyazi Bey verdiği bir mülakatta tedirginliğini şu ifadelerle aktarmaktadır:

Pek çok paşa ve saray casusundan oluşan bir heyetin Selanik'e geldiğini ve pek çok genç subayın tutuklandığını Resne'de öğrenmiştim. Ben ve dava arkadaşlarım gördük ki, eğer Resne'deki gibi ufak bir ağdan bir jurnal giderse Jön Türklerle olan münasebetimiz hemen ortaya çıkabilirdi. Komitenin almış olduğu karara göre hareketin başlaması daha geç olmasına rağmen, komitenin varlığını tehlikeye sokmamak için bizler tasfiye edilmeden önce harekete geçilmeliydi. Bütün cesaretimi topladım ve belli oranda kendi kuvvetimle cemiyet adına hareket etmeye başladım.¹³⁰

Bütün bu durum incelendiğinde Resneli Niyazi Bey'de vatan millet sevgisinin yanında yakalanma korkusunun da ağır bastığı görülecektir. Cemiyet'le ilişkili faaliyetlerine başladığı andan itibaren bu korku içini kemirmektedir. Nitekim ani ve fevri bir hareketle, ilk etapta Cemiyet'in dahi haberi olmadan giriştiği bu hareket zaman itibarıyla bunu bize göstermektedir. O dönem özellikle Nazım Bey suikastının başarısız olmasından sonra bölgede açıktan ya da gizli araştırma faaliyetlerinin arttığı bir dönemdir. Çevrede bu kadar soruşturma olmasının Resneli Niyazi Bey'de yakalanma korkusu oluşturmuş olma ihtimali oldukça yüksektir.

İsyan ve dağa çıkma fikrini kafasında netleştiren Resneli Niyazi Bey bu düşüncelerini ilk olarak Belediye Reisi Cemal Bey'e ve Polis Komiseri Tahir Efendi'ye açmış ve her ikisinden de destek görmüştür.¹³¹

Resneli Niyazi Bey'in isyan edip dağa çıkmasından hemen iki gün önce yaşanan bir gelişme bu kararın hızlıca alınıp uygulanmasında son derece etkili olmuştur. Bu olay Resneli Niyazi Bey'in bu süreçteki yol arkadaşı Mülâzım-ı Evvel Osman Paşa arasındaki var olan telgraflardır. Bu telgrafların dağa çıkma sürecini hızlandırmasındaki önem ise

¹²⁹ Mehmet Ali Okar, **Osmanlı Balkanları'nın Son On Yılı (1902-1912)**, (Yay. M. Mesut Okar), İstanbul: Türkiye İş Bankası Yayınları, 2013, s. 108

¹³⁰ Alkan, **Selanik'in Yükselişi Jön Türkler Abdülhamid'e Karşı 1908 İhtilali**, s. 201

¹³¹ Saraçoğlu, a.g.e., s.22

telgrafların sadece bu ikili tarafından değil aynı zamanda bu ikilinin de korkulu rüyası olan Hüseyin Hilmi Paşa tarafından da öğrenilmesidir.

Bu telgraflar genel itibariyle ilgili hazırlıklar hakkında karşılıklı verilen bilgilerden oluşmaktadır. Osman Efendi'nin isyandan iki gün önce yani 1 Temmuz'da şifreli olarak Resneli Niyazi Bey'e gönderdiği telgrafın içeriği şu şekildedir: "Alacağım silahları bu akşam saat dört de Kırhân'a gönderi ver. 58 adettir. Efrâd 7'den 17 kadar alabileceğim. Yarın akşam yine telgrafhaneye gelmeniz müsterhamdır."¹³²

Bu telgraf sonucunda Resneli Bey ile karşılıklı telgraf alış verişinde bulunmuşlardır. Özellikle isyanın hemen öncesinde 2 Temmuz günü çekmiş olduğu telgraf son derece önemlidir. Nitekim bu telgrafta isyanın günü ve hatta saati bile verilmektedir. Bahsi geçen telgrafın içeriği şu şekildedir:

Pusu tutmak vesilesiyle hareketinizi setr iderek şimdi hareketle doğruca Lahçe çivarındaki koruya iltica ediniz. Mevkiinizi Bahri Çavuş'a bildiriniz. Biz de Cuma Namazı edâ olunurken tüfekleri alub doğruca size geleceğiz. Siz jandarmalarla köylü fedâîlerinizi müstashiben geleceksiniz.¹³³

Burada sorulması gereken önemli bir soru da Hüseyin Hilmi Paşa bu telgraflara ulaşmasına ve durumun ciddiyetinin farkına varmasına rağmen neden bir müdahalede bulunmadığıdır. Şu anki durumumuzda bu soru hakkında verilebilecek cevap bu telgrafların Hilmi Paşa'nın eline geç ulaştığı ve artık işin işten çoktan geçtiği yönünde olacaktır. Ancak konu hakkında Hüseyin Hilmi Paşa'nın Cemiyet'e karşı büyük bir sempati duyduğu ve duyduğu sempati sonucunda da telgraflar eline daha önce geçmesine rağmen hızla hareket etmediği, böylece ihtilâlâ açıkça göz yumduğu yorumları da yapılabilir.

Bütün bu bilgilerden anlaşılacağı üzere Cemiyet bir yere kadar böyle bir isyan hazırlığında bulunmuştur. Ancak bir yerden sonra Resneli Niyazi Bey özellikle Resne'ye gelen heyetin faaliyetleri karşısında heyecanlanarak fevri davranmış ve bunun sonucunda da deşifre olma korkusuyla 3 Temmuz Cuma günü daha önce aldığı dağa çıkma kararını uygulamış ve ihtilâlin fitilini ateşlemiştir.

¹³² İSAM, HHP, 4/213, 18 Haziran 1324

¹³³ İSAM, HHP, 14/216, 19 Haziran 1324

Burada yaşanan bir tartışma konusu da Enver Bey'in mi yoksa Resneli Niyazi Bey'in mi daha önce dağa çıktığı meselesidir. Bilindiği üzere Enver Bey'in isyan mı ettiği yoksa eniştesine düzenlenen suikast sonrasında korktuğu için Tikveş dolaylarında saklandığı mı konuları tarihçilerin üzerinde tartıştıkları meselelerden biridir. Bu konuda genel kanı Enver Bey'in yakalanma korkusuyla Tikveş dolaylarında saklandığı yönündedir. Nazım Bey' e düzenlenen başarısız suikast girişiminden sonra şüpheler Enver Bey'in üzerinde yoğunlaşmıştır. Soruşturmanın artması ve peş peşe gelen iki heyetin çalışmaları üzerine Enver Bey'in üzerindeki baskı daha da artmıştır. II. Abdülhamid'in kendine has uygulamaları üzerine “durum üzerinde açıklama yapmak ve terfi almak” üzere İstanbul'a çağrılmış, ancak Enver Bey bu çağrıya uymayarak dağlarda izini kaybettirme yolunu seçmiştir.¹³⁴

Enver Bey isyanın başlangıcı olarak 25 Haziran tarihini işaret etmesi Resneli Niyazi'nin isyanı başlattığı 3 Temmuz tarihiyle örtüşmemektedir.¹³⁵ Nitekim Resneli Niyazi Bey 7 Temmuz'da isyanın dördüncü gününde Voleşte köyündeysen kendisine gelen bir emirnameye Enver Bey'in Tikveş dolaylarında “gezmeye çıktığını” öğrendiğini hatıratında belirtmiştir.¹³⁶ Ancak Resneli Niyazi Bey'in isyanından önceye gelen bu tarihlendirme hususunda resmi kayıtlarda isyan başladığına dair henüz rastlanılan bir bilgi yoktur.

Dolayısıyla Enver Bey'in Resneli Niyazi Bey'den daha önce meydana gelen bu çıkışı bir isyan niteliğinde değil olsa olsa bir saklanma ve pozisyon alma hareketidir. Eniştesinin vurulma hadisesinin Enver Bey üzerinde açığa çıkma korkusu yarattığı eşikardır. Dolayısıyla Resneli Niyazi Bey isyan ettikten sonra durumun netleşmesinin ardından Enver Bey'in bu hareketi de bir isyan hareketi almıştır.¹³⁷

¹³⁴ Lewis, a.g.e., s.281 Ramsaur, a.g.e., 177

¹³⁵ Alkan, **Selanik'in Yükselişi Jön Türkler Abdülhamid'e Karşı 1908 İhtilali**, s. 233

¹³⁶ Ahmet Niyazi, a.g.e., s. 128

¹³⁷ Alkan, **Selanik'in Yükselişi Jön Türkler Abdülhamid'e Karşı 1908 İhtilali**, s. 234

3.2. Dağa Çıkma Süreci

Resneli Niyazi Bey isyan edip dağa çıkma fikrini kafasında netleştirdikten sonra bir saniye bile durmanın vahim sonuçlar doğurabileceğini düşünmüştür. Bu durumu arkadaşları Belediye Reisi Cemal Bey'e ve Polis Komiseri Tahir Efendi'ye açtıktan sonra ahali Cuma namazındayken plânını uygulamaya karar vermiştir.¹³⁸

Hatıratında kışladan rahat bir şekilde çıkabilmek amacıyla kendine bağlı bir askere yaklaşık yüz kişiden oluşan Bulgar çetesinin hareket halinde olduğunu ihbar ettirecekti. Bu ihbarın daha ciddi olması ve dikkate alınması için de yine kendine bağlı askerler uzak mesafeden birkaç el ateş edeceklerdi. Bu ihbar üzerine kendi adamları dışındaki bütün zabıtları ve askerleri kaçacakları bölgenin tam zıt istikametinde olan bölgeye sevkedecek kışladaki nöbetçi zabıti de şehir karakoluna göndererek plânını uygulama yolunda önündeki bütün engelleri kaldırmış olacaktı.¹³⁹

Bu kararlar alınıp plân yapıldıktan sonra dağa çıkmasına üç gün kala karısına durumu anlatmış, ancak Padişah'a isyan edeceğini gizlemiş ve kendisini aynı zamanda bacanağı olan Manastır Merkez Kumandanı İsmail Hakkı Bey'in yanına göndereceğini söylemiştir. Bütün hazırlıklar tamamlandıktan sonra 1 Temmuz'da çocuklarını, 2 Temmuz'da ise eşini Manastır'a göndererek bacanağına emanet etmiştir. Ayrıca bacanağına karısını ve çocuklarını ona emanet ettiğine ve onları en kısa sürede İstanbul'a göndermesi gerektiğine dair bir mektup yazmıştır. Saraçoğlu'nun yayınladığı ve bir vasiyet niteliğinde olan bu mektupta şu ifadeler yer almaktadır:

Muhterem efendim,

Bir saate kadar Tanrı'nın inâyetiyle harekete geçeceğim cihetle kısaca yazacağım âcizane vasiyetimin harfî harfine geciktirilmeksizin yerine getirilmesini uhde-i hâmiyet ve kifayetlerine havale ederim. Sözü uzatmaya lüzum görmüyorum, sebep malum. Alçakça yaşamaktansa ölmeyi tercih ettim. Bunun için mavzer tüfekleriyle silahlandırılmış şimdilik 200 vatan fedaisiyle vatan namına ölmeye çıkıyorum. Gerek ailemi gerek hemşirezadelerimi Allah'a emanet ediyorum. Ailemi dünkü maruzatım veçhile yarın olmazsa Pazar günü, her halde yeğenim Şevki ile İstanbul'a gönderiniz. Bâki ya ölüm, ya selâmet-i vatan.¹⁴⁰

¹³⁸ Ahmet Niyazi, a.g.e., s. 72-76

¹³⁹ Bu plânın ne şekilde uygulanacağına dair Bkz. Ahmet Niyazi, a.g.e., s. 72-76 Mustafa Ragıp, a.g.e., s.161

¹⁴⁰ Saraçoğlu, a.g.e., s.34

Eşi ve çocuklarını güvence altına aldıktan sonra Resneli Niyazi Bey'in dağa çıkması için önünde bir engel kalmamıştır. Bu aşamada Cuma günü namaz esnasında plânını uygulamaya koymuştur. Cuma gününün sabahında her gün giyindiği gibi giyinerek kışlaya gitmiştir. Cuma namazı saati gelip insanlar namaza gittiğinde ise daha önce üzerinde defalarca düşündüğü plânını uygulamaya koymuş ve bu plânı uygulamıştır.

Plân dâhilinde kendisine 150 kişi katılmıştır. Resne'den ayrılmadan önce kışlanın kasasında bulunan 55.000 kuruşu yanına almıştır. Alınan bu paralar karşısında Resneli Niyazi Bey bir senet yazarak kasaya koyduğunu hatıratında dile getirmektedir.¹⁴¹ Alınan bu paralar kendilerine göre kutsal amaçları doğrultusunda çetenin ihtiyaçları için kullanılacaktı. Alınan paraların bir kısmı daha o anda çeteye katılanları teşvik etmek amacıyla çete mensuplarına dağıtılmıştı. Resneli Niyazi Bey bu durumu hatıratında, “müfreze efrâdının beherine ber- mucib-i vaad-ü taahhüd üçer lira ve ikişer sim mecidiye tevzi edildi” ifadeleriyle anlatmaktadır.¹⁴² Bu ifadelerden de anlaşılacağı üzere Resneli Niyazi Bey çeteye katılanları teşvik etmek üzere her bine 340 kuruş para dağıtmıştır. Buradaki amaç askerleri teşvik olabileceği gibi isyanın haber alınabileceği ve daha isyan başlamadan kendilerine engel olunabileceği korkusuyla hızlı şekilde hazırlanabilme olabilir.

Kasadaki paralar alındıktan sonra kışla içerisindeki silah kasaları da bir bir kırılmış ve içerisinde bulunan silah ve cephaneye el konulmuştur. Kasada bulunan paranın alınmasıyla çete ekonomik yönden, depoda bulunan silahların ve mühimmatın alınmasıyla da teçhizat yönünden güçlenmiştir. Artık tam anlamıyla hazır olan Resneli Niyazi Bey “mavzer tüfekleriyle silahlanmış şimdilik iki yüz vatan fedaisiyle ölmeğe çıkıyorum” diyerek kendini çağıran dağlara doğru yola koyulmuştur.¹⁴³

İsyanın başladığı ilk gün Hüseyin Hilmi Paşa harekete geçerek isyanın başlamadan bitirilmesi için harekete geçmiştir. İsyanın bastırılma görevi Mirliya Nazmi Paşa'ya verilmiştir.

¹⁴¹ Ahmet Niyazi, a.g.e., s. 77

¹⁴² Ahmet Niyazi, a.g.e., s. 89

¹⁴³ Ahmet Niyazi, a.g.e., s. 73

Kışladan ayrılıp yaklaşık iki saat yürüdüktan sonra Mülâzım-ı Evvel Osman Cevdet Bey ile buluşarak kuvvetlerini birleştirmiş ve Osman Cevdet bey'in otuz kişilik birliğinin kendilerine katılmalarıyla sayıları yüz seksen kişi olmuştur. İki gurubun buluşmasından sonra verilen mola da Resneli Niyazi Bey, çetesine asıl amacının ne olduğunu açıklamıştır. Bu ana kadar çete üyelerine asıl niyetinin açıklanmamasının en büyük nedeni güvenlik endişesidir. Bu durumdan sonra açıklanmasının nedeni ise bu aşamada kendi amaçlarına uymayacak ya da cesaret edemeyecek kişilerin destekten çok köstek olabileceği düşüncesidir.

Niyazi Bey çete üyelerine karşı yapmış olduğu konuşmada ilk olarak Cemiyet'teki arkadaşlarına vatanın selameti için ettikleri yemini hatırlatmıştır. Vatanın artık yapılacak böylesi bir fedakârlığa ihtiyacı olduğunu dile getirdikten sonra asıl amacı dilinden şu ifadelerle dökülmüştür: “Kânûn-ı Esâsî-i medeniyet olan Şeri'at-ı Garâ-yı Ahmediye'nin tatbîk-i ahkâmıyla İslâmlığın, Osmanlılığın a'lâ-yı şânını hamimiyetimizden bekliyor.”¹⁴⁴ Burada belirttikten sonra kendilerine güvenemeyenlerin dönebileceğini, onlara müsaade ettiğini ve böyle kişileri aralarında istemediğini belirtip onların köylerine geri dönerek kendilerine dua etmelerini istemiştir.¹⁴⁵

Ayrıca nutkunun sonlarına doğru burada kendisine katılacak askerlerin tüm ihtiyaçlarını karşılayacağını da sözlerine eklemiştir. Mustafa Ragıp'ın belirttiğine göre, “ailelerinin geçimi için her ferde üçer altın dağıtacağını, ayrıca tütün parası olmak üzere ikişer mecidiye vereceğini, yiyeceklerini, içeceklerini de kendisinin tedarik edeceğini” söylemiştir.¹⁴⁶

Dağa çıkmadan önce bu fedailerden birçoğu zaten asıl amacın ne olduğunu bilmektedir. Niyazi Bey'in yapmış olduğu bu konuşmadan sonra aralarından ayrılan birkaç kişi olsa da orada bulunanların hepsi tek bir ağızdan yeniden yeminlerini ederek bu yola baş koyduklarını belirtmişlerdir.

Çete ile konuşup asıl amacını anlatıp güvenoyu alındıktan sonra sıra bu durumu ilgili yerlere bildirmeye gelmiştir. Bu amaçla Mâbeyn-i Humayûmayun'a, Müfettiş-i

¹⁴⁴ Ahmet Niyazi, a.g.e., s. 80

¹⁴⁵ Mustafa Ragıp, a.g.e., s.177

¹⁴⁶ Mustafa Ragıp, a.g.e., s.177

Umumiye'ye, Manastır Valisi'ne amacını bildiren ortak bir metin göndermiş, bunun yanında Manastır Jandarma Komutanı'na, Tabur Komutanı'na ve Zabıta memurluğuna da yine mevcut durumu açıklayan metinler gönderilmiştir.¹⁴⁷

Yazmış olduğu bu beyânnamelerin Resne Nahiye Müdürü tarafından yerlerine ulaştırılması için yazdığı mektupta eğer bunun yapılmaması halinde Nahiye Müdürü'nün idam edileceği tehdidinde bulunmuştur. Mustafa Ragıp'ın yayınladığı bu tezkerenin içeriği şu şekildedir.

Resne Nahiye Müdüriyetine

Mabeyine, Müfettiş-i Umûmiye, vilayete jandarma alay ve takım kumandanlarına hitaben yazılıp leffen gönderilen beyannamelerin mütalaasından maksat hurucumuzun ne kadar ulvi ve mukaddes olduğu rehini ilmi hamiyetperveraneleri olacağından hemen mahallelerine telgrafla isale ve neşir ve tamimi hususunda bezilihmemi vatanperveraneleri mütemennadır.

Beyannamelerin terihi tebliğ ve isalinden mütevellit cezanın idam olacağını bilhassa ihtar ederim.¹⁴⁸

Komutanlıklara ve zabıta memurluğuna gönderilen telgraflar da tehditkâr ifadeler içermektedir. Resne idaresine yazdığı mektupta halkın huzurunu ve rahatını sağlamak amacıyla bir cemiyetin kurulduğunu belirtmekte ve kurulan bu cemiyetin halktan vergi toplayıp bunun karşılığında makbuz vereceğini bildirmiştir.¹⁴⁹

Resneli Niyazi Bey'in dağa çıktığı gün Saraya, Valiliğe ve Müfettiş-i Umûmiye'ye gönderdiği bu ortak beyannamenin içeriği şu şekildedir:

Efkâr-ı Umûmiye Kânûn-ı Esâsi'yi iâde ittirmek noktasına müteveccihdir. Erzurum'da icrâ kılınan mezâlim milleti korkutmamıştır. Belki daha ziyade teşvik ve teşci etmiştir. Zât-ı Hazret-i Pâdişahî'ye karşı millet hizmet beslemekte ve şimdiye kadar güzerân eden seyyiâtın hesâbâtını sormamaktadır. Hedef-i maksâd bundan sonra medenî devletlere benzeyecek bir suret-i idare tesis ile her bir cüz'i kanımıza bedel olan mukaddes vatanımızın otuz senedir her daim uğraşmakta olduğu taksimden vikâye ve milletin düçar olmuş bulunduğu teşetüt-i efkâr-ı ref ve halen pek müşkil ve mazlum görünen istikbalimizi bir esas metin üzerine temin etmektedir.

Bu maksat için müteenniyâne ve durenîşâne olarak herkes bilâsavt ve harf çalıştığı bir sırada Selanik'e bir takım hafiyeler dolmuş ve asayiş ihlal edecek esbab-ı istihzara başlamışlardır. Tabi bunların muamelatına iğmazı ayneylemek yar ve ağıyare karşı tevessü tecviz etmek demek olduğundan, millet tedâbiri lâzımeye tevessüt etmiştir. Bu cümleden olmak üzere mavzer tüfekleriyle müsellağ 200 fedai ile bu gün Resne işe başlamıştır. Şimdilik üç zabıt kumandasında beyne'l-anâsır müteaddid müfrezeler hareket etmiştir. Selanik'e gelen dört beş casus başarıyla defter-i mahsûsla ta'ayyün eden

¹⁴⁷ Mustafa Ragıp, a.g.e., s.179

¹⁴⁸ Mustafa Ragıp, a.g.e., s.179-180

¹⁴⁹ İSAM, HHP, 4/213, 20 Haziran 1324

hempayeleri üç güne kadar Selanik'ten tren-i mahsusla müdefi' olup gitmedikleri halde erbâb-ı namus her taraftan bizim hareketimize iştirak edecekler. Biz Kânûn-ı Esâsî'nin hemen bu gün tatbikini isteriz. Bunu hükümet vermez ise millet cebren almaktadır. Binaenaleyh teşekkûlatımız bu kaideyi icra etmek, hürriyetimizi almak kuvvetini ibraz eylemek içindir. Bu da ankarip görülecektir.

Halen vaka-i elimeye kapı açmak muvafıkı menfaat devlet ve millet değilse, sabıkan beyan olunan eşhas-ı müfsidenin defî ve zât-ı şâhânenin mevk'-i şeref-i fâhrini tamamıyla muhafazayı bu gün pek müdhiş olan cemiyet tamamıyla deruhde ve temin etmek şartıyla meclis-i mebusanın derhal küşâdını talep eder. Olmadığı halde vebâl ulûl-emre âiddir.¹⁵⁰

Bu beyannameden de anlaşılacağı üzere Resneli Niyazi Bey'in tehditvari bir üslupla II. Abdülhamid'den Kânûn-ı Esâsî'nin derhal tatbik edilmesini istemiştir. Bunun olmaması halinde ise halkın bunu zorla yaptıracağını eklemiştir. Devamında da Meclis-i Mebusan'ın derhal açılmasını istemektedir. Bu beyannameyi önemli kılan hususlardan biri de meclisin açılmaması halinde bütün sorumluluğun Padişah'a yükleneceğinin bildirilmesidir. İlk defa bir beyanname ile bu denli ileri gidilmiştir.

3.3. Resne'den Ayrıldıktan Sonra İzlediği Güzergâh

Resne'den çıktıktan sonra iki saatlik bir yürüyüşün ardından Resne, Prespe ve Lahça (Lavçi) Köyü'nün yollarının birleştiği noktaya gelmişler ve burada bir süre istirahat etme fırsatı bulmuşlardır.¹⁵¹ Nitekim Resneli Niyazi Bey çetesine yaptığı konuşmayı burada gerçekleştirmiştir. Bir süre dinlenip gerekli konuşmaları yaptıktan sonra yola devam etmiş ve plândaki ilk uğrak yeri olan Lahçe Köyü'ne varmışlardır. Köye vardıklarında köylüler Resneli Niyazi Bey'i oldukça sıcak bir şekilde karşılamışlardır. Bu şekilde karşılanmalarının nedeni köylünün Cemiyet'in faaliyetlerinden haberdar olmalarının yanında Resneli Niyazi Bey'i tanımaları ve ona saygı duymalarıdır. Burada bir süre dinlendikten sonra İstarova'ya doğru yola koyulmuşlardır.

Köyden ayrıldıktan ve yaklaşık bir buçuk saat kadar İstarova yönünde ilerledikten sonra Resneli Niyazi Bey, yönlerini Ohri'ye dönmelerini emretmiştir. İstarova'ya giden tek güzergâh üzerinde bulunan Sarı Saltuk Keşişhanesi'nde her sene yapılan panayırın o güne

¹⁵⁰ İSAM, HHP, 4/213, 20 Haziran 1324

¹⁵¹ Mustafa Ragıp, a.g.e., s.175-176.

denk gelmesi ve orada askerlerin bulunabileceği ihtimali Niyazi Bey'in yönünü Ohri'ye çevirmesindeki en büyük etken olmuştur.¹⁵²

Resneli Niyazi Bey bu şekilde güzergâhlarını değiştirdikten sonra oldukça zor şartlar altında sarp kayalıklardan geçerek ve üstelik yoğun yağmur altında ilerleyerek dört saatlik yolu sekiz saatte aldıklarını ve sabahın erken saatlerinde Ohri'ye yarım saat mesafedeki kiraz bahçelerine vardıklarını anlatmış, devamında ise yanına iki askeri alarak gizlice kasabaya gittiğini belirtmiştir.¹⁵³

Gizli bir şekilde Ohri'ye gittikten sonra burada Cemiyet'e mensup olan Kolağası Eyüp Sabri Efendi ile görüşmüştür. Aynı zamanda bu Ohri'li Mahmut Ağa'nın evinde yapılan görüşmeye Eyüp Sabri Efendi'nin yanı sıra Resneli Niyazi Bey'in küçük kardeşi Mülazım Murtaza Efendi ve İttihat ve Terakki'nin Ohri üyelerinin bir kısmı da katılmıştır.¹⁵⁴ Resneli Niyazi Bey bu toplantıda asıl gayesinin İstarova'ya gitmek olduğunu ancak Sarı Saltuk Keşişhanesi'ndeki etkinliklerden dolayı Ohri'ye gelmek zorunda kaldığını belirtmiştir. Devamında bu düşüncesindeki amacın Arnavut Toska Komitesi reisi Çerçis ile görüşmek ve İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin hayırlı düşüncelerini ona iletmek olduğunu belirtmiştir.¹⁵⁵

Resneli Niyazi Bey'in bir Arnavut komitacı ile görüşmek istemesinin amacı ne olabilir? Muhtemelen bölgede bir hayli etkili olan Çerçis ve adamlarından kendi amacı doğrultusunda yararlanabilmek istemiştir. Nitekim Çerçis'i ikna edip kendi safına çekmesi askeri anlamda daha da güçlenmesine neden olacaktır. Askeri alanda güçlenmesi de beraberinde II. Abdülhamid'e karşı kozlarını artırma fırsatını getirecektir. Yine bu amaç doğrultusunda Ohri'de bulunduğu sırada arkadaşım diye bahsettiği Çerçis'e bir mektup yazmıştır. Saraçoğlu'nun bahsini ettiği bu mektup şu ifadeleri içermektedir:

Azizim Çerçis!

Vatanımızın uğradığı felaketi göz önüne alarak uğradığı korkunç tehlikeden hatta kenarında bulunduğu ölüm uçurumundan kurtarmak uğrunda feda-yı can etmek üzere mavzer tüfekleriyle silahlandırılmış 200 vatan fedaisiyle Balkan'a çıktım. Şimdiye kadar takip eylediğiniz meslek mukaddes vatanımızın felaketine çabuk netice vereceğinden seni

¹⁵² Saraçoğlu, a.g.e., s.53.

¹⁵³ Ahmet Niyazi, a.g.e., s. 88-91

¹⁵⁴ Saraçoğlu, a.g.e., s.55

¹⁵⁵ Ahmet Niyazi, a.g.e., s. 92

en ziyade takip eden ben idim. Fakat şimdi sana elimi uzatıyorum. Artık birleşecek zaman geldi. İstedğin şart dâhilinde nere arzu edersen görüşelim de el ele vererek vatanın selameti adına birlikte çalışalım. Zira sürüden ayrılan koyunu kurt kapar.¹⁵⁶

Nitekim bütün bu çabasına rağmen Resneli Niyazi Bey Çerçis ile bir araya gelememiştir.¹⁵⁷ Ohri’de bir gün kaldıktan sonra yerlerinin öğrenildiği haberinin alınması üzerine derhal hazırlanıp yine İstaro’va değil, bu sefer de Debre yönünde ilerlemeye karar vermiştir. Bu kararı seçmesinde Debre yolunun ormanlık olmasının büyük önemi vardır. Nitekim bu durum onlara gerek saklanma gerekse de herhangi bir olumsuz durumda kendilerini daha iyi müdafaa etme olanağı sağlayacaktır. Tabî ki tek neden bu değildir. Debre’de Cemiyet mensubu birçok kişinin bulunması ve bölgede Müslümanların yoğun şekilde yaşaması da bu durumda oldukça etkili olmuştur. Bu güzergâh boyunca ilerledikten sonra Resneli Niyazi ve adamları gece geç saatlerde Kroşişte Köyü’ne ulaşmışlardır.¹⁵⁸

Resneli Niyazi Bey uğradığı köylerde küslükleri gidermeye, sorunu olanın sorununu çözmeye de özen göstermiş, köy meydanında insanları toplayarak memleketin içinde bulunduğu durum hakkında ahaliyi bilgilendirmiştir.¹⁵⁹ Aynı zamanda da Cemiyet’e üye kazandırmayı da ihmal etmemiştir.

Kroşişte köyünde de bu durum aynen devam etmiş, aralarında sorun olan iki Müslüman gurubu barıştırmıştır. Resneli Niyazi Bey adamlarıyla birlikte burada kaldığı süre içerisinde yapılan masrafların karşılanması amacıyla bir metin kaleme almıştır. Bu metnin hükümete ulaştırılmasını ve bunun sonucunda da ödeyecekleri vergiden bahsi geçen miktarın düşürülmesini istemiştir. Resneli Niyazi Bey’in hatıratında da aynen bahsettiği ilm-ü haber’in içeriği ise şu şekildedir:

İstogra, Ohri Hükümeti. Kroşiste Karyesi’nden Resne milli askeri için ahz bulunan 300 kıyye ekmek ile 20 kıyye peynirin esmâni olan 380 kuruşa mukabil iş bu ilm ü haber karye-i mezbûre hey’et idaresine i’tâ olunur. Nakid makamında ibrâz idilecektir. Kabulden imtina iden memûrin-i hükûmet zâbıta-i cem’iyet tarafından şedîden mücâzât idileceğinden müteccâsirin ismini ihbâr itmeğe bütün vatanperverler mecburdur.¹⁶⁰

¹⁵⁶ Saraçoğlu, a.g.e., s.57.

¹⁵⁷ Alkan, **Selanik’in Yükselişi Jön Türkler Abdülhamid’e Karşı 1908 İhtilali**, s.211.

¹⁵⁸ Ahmet Niyazi, a.g.e., s. 96

¹⁵⁹ Özdemir, a.g.e., s.135

¹⁶⁰ Ahmet Niyazi, a.g.e., s. 100-101

Resneli Niyazi Bey Cemiyet'in merkezine yazmış olduğu bir mektupta uğradığı yerlerde Müslümanların kendilerine çok sıcak bir şekilde yaklaştığını ancak Hıristiyanların ise kendilerinden korktuklarını, korku içinde olduklarını belirtmekte, buna rağmen kendisinin bu insanların gönüllerini kazanacağını söylemektedir.¹⁶¹ Kroşişte köyünde bulunduğu sırada özellikle Hıristiyan ahalinin gönlünü kazanmak amacıyla Bulgarca bir beyanname kaleme almış ve bu beyannameyi Debre, İstroga, Resne, Prespe ve Ohri şehirlerine göndermiştir.

Resneli Niyazi Bey'in Bulgarca Kaleme aldığı bu beyanname hatıratında da yer almaktadır aynı zamanda tam metin Saraçoğlu tarafından da yayınlanmıştır ve metnin içeriği şu şekildedir:

Vatanımız dâhilinde asırlardan beri ika edilegemekte olan fenalıklara artık şiddetli bir darbe indirmek zamanı geldiğini bilcümle Hıristiyan ve Osmanlı kardeşimiz ilân ile kesb-i şeref eyleriz.

Ey Hıristiyan vatandaşlarımız,

Biz de hali hazırdaki idareden memnun değiliz; memnun olmayan yalnız sizler değilsiniz. Biz Avrupalıların vatanımıza taarruzundan işlerimize müdahalesinden çekindiğimizden şimdiye kadar şu bahtsız milletin tahammülü gayrı kabil hareketlere muvakkak bir müddet için katlanmalarını tercih etmişti. İstibdadın günden güne kuvvetlenip şiddetlenenlere vatandaşlarımızın (Türk, Bulgar, Ulah, Rum, Arnavud) mahvolmakta bulduklarını gördüğümüz için biz herkese hürriyet sağlayacak bir idare usulünün tesisine çalışıyor, gayret ediyoruz. İşte şimdiki idare usulü ile hayatın saadetin mahvolduğunu gören Türkler, Osmanlı İmparatorluğunu ve bunun içinde yaşayan çeşitli milletleri ve unsurları bir noktada toplamaya çalışıyorlar. Bu maksatla da Osmanlı İttihat ve Terakki Cemiyeti'ni kurdular.

Bu mukaddes maksat uğruna kurulmuş olan bu Cemiyet efradı bilcümle askeri ümera ve subaylar ile mülkiye memurları yerli, kasabalı, köylü olmak üzere hepsi namuslu zatlardan ibarettir. Bunlar şu mübarek vatan uğrunda her suretle fedakârane çalışmaktadırlar. Cemiyet'in esas maksadı sınırları malum Osmanlı hükümeti içinde yaşayan bütün çeşitli unsurların cins ve mezhep hürriyeti; ırz, can ve mallarını korumak insanlığa yakışır bir şekilde kardeşçe yaşamalar esaslarını sağlamaktan ibarettir ki, bu da hürriyetin elde edilmesi müsavatın (eşitliğin) ilânı, uhuvvetin (kardeşliğin) kuvvetlendirilmesi adaletin tatbiki ile olabilir.

Tertibatımız, programımız fena şahıslar yerine fena usulleri hedef seçmiştir. Maksadımız kötülerini mahvedip yok etmek değil, fenalığı ve fenalığın kaynağı olan idare tarzını değiştirmektir. Bu istiklal şekline bir meşru tarz ve Meşrutiyet vermektir. Bunu da isbata biricik delil şudur ki: İki yüz kişiden ibaret olan çetemiz Resne'den hareketinde ihtilâl ve asayiş bozanları birer birer tanıdığı halde hiçbirine satışıp taarruz etmemiştir. Bizim vazifemiz maksadımız tertibatımız Cemiyet'in gayelerini kasabalarda köylerde yayarak bu ana kadar çeşitli miller tarafından işlenen cinayetleri ve takip etmekte oldukları elem ve esef verici hareketlerden dolayı düşmekte olduğumuz felaket ve tehlikeyi anlatarak el birliği ile önünü almak, milleti bir vücut haline getirmeye çalışmaktır. Bizim ayrımız gayrimiz yoktur. Hepimiz Osmanlıyız. Din meselesi başkadır; vatana taallûku yoktur. Kasaba ve köylerde bulunanlar bizim çetelerin umum namına hareket ettiklerini; hürriyeti

¹⁶¹ Ahmet Niyazi, a.g.e., s. 103-104

müsavatı hakkı ve adaleti tatbik etmeye çalıştıklarını bilsinler ve kendi çetelerini dağıtıp tatil etsinler. Vatanımızın müstebit ve keyfi idareden kurtulması maksadıyla dolaşan çetemizle birleşsinler. Buralarını ilân ile icap edenlere tebligat yapmaya telkinlerde bulunmaya sizi vatandaş sıfatıyla davet ederiz.

Sabit fikirlerden ve fasit emellerden vazgeçerek vatanımızın hududu içinde bulunan bütün unsurların ferah hallerini sağlamak için elbirliğiyle çalışalım. Osmanlı idaresi altında bulunanlara bir nazara bakarak kardeş olalım. İş bu beyannamemiz elinize varır varmaz toplanarak okuyunuz. Bizim hareketlerimize uymalarını çetelerinize tembih ediniz. Artık bundan böyle budalacasına Bulgaristan ve diğer küçük hükümetlere hizmet etmekten vazgeçsinler. Kendilerine tam eşitlik ve mutlak hürriyet sağlayacak Osmanlı menfaatine çalışsınlar. Herkesin din ve diyaneti mezhep ve milliyetini ve dinini mezhebini muhafaza dilini serbestçe konuşmakla beraber tam hürriyetini vikaye ve belki takviye edecektir. İşte bu Osmanlı milleti birçok kavimlerin birleşmesiyle sağlam bir esas kurularak meşruti bir hükümet halinde idare edilecektir.

Yakında kavuşacağımız hürriyetin elde edilmesini sağlamak için çetelerinizin bizimkilere katılmaları lazım geldiğini size ihtarla şeref kesbederiz. İşte bu beyannamenin tarafınıza varışından sonra yine kasaba kasaba köy köy dolaşarak tertibat, talimatımızın yerine getirilip dinlenmediğini gördüğümüz yerlerde müsebbiblerini celp köylerini de tahrip edeceğiz. Bu tamimden sonra bir köye çete girecek olursa köy ahali en yakın İslam köyüne veyahut askere haber vermeye mecburdur. Eğer bunu yapmayacak olursa köyünüzün ileri gelenleri idam olunacaktır.

Tertibatımız vazifemiz bundan ibaret olup eski fikirlerinizden vazgeçmelerinizi tekrar tekrar ihtar ederiz. Buna karşı koyan ister İslam ister Hıristiyan herhangi bir cins ve mezhepten olursa olsun şiddetle cezalandırılacaktır. Bu babta hiç istisnamız yoktur. Elbirliğiyle hareket ederek evvelce verilip sonra geri alınan Kanun-i Esasî'yi yeniden elde edip yürürlüğe koymaya ve hürriyeti sağlamaya çalışmaya herkes mecburdur.¹⁶²

Beyannamesine kardeşlikten bahsederek başlayan Resneli Niyazi Bey aba altından sopa göstermeyi ihmal etmemiş ve bu beyannameye aykırı hareket edildiğinde adres olarak darağacını göstermiştir. Ayrıca bu köydeyken Cemiyet'in merkezine de bir mektup göndermiştir. Mektupta o ana kadarki başarılarından bahsetmiş ve devamında Cemiyet'in hareketlerini sekteye uğratabilecek memurların ortadan kaldırılması gerektiğini ve bunu ancak kendi cesur adamlarının yapabileceğini belirtmiş, gerekli görülmesi halinde ise Manastır'a da gelebileceğinin altını çizmiştir.¹⁶³

Dağa çıktıktan iki gün sonra 5 Temmuz gecesinde güzergâh üzerinde bulunan Delafojde köyüne ulaşmıştır. Bu köy Kroşiste köyüne yaklaşık bir saat yürüme mesafesindedir. Resneli Niyazi Bey köye ulaştıktan sonra köy ahali tarafından yoğun bir ilgiyle karşılaştıklarını, bu ilgiden dolayı yaklaşık bir gün bu köyde kaldıklarını ve köyde

¹⁶² Ahmet Niyazi, a.g.e., s.104-108

¹⁶³ Ahmet Niyazi, a.g.e., s.103-104

Cemiyet hakkında bilgiler vererek köy halkını Cemiyet'e kazandırmaya çalıştığını hatıratında belirtmiştir.¹⁶⁴

6 Temmuz da Yukarı Katşi ve Aşağı Katşi köylerinden geçerek ertesi gün Voleşte'ye varmıştır. 7 Temmuz sabahında Manastır'dan gelen Bahtiyar Ağa kendisine bir emirname ulaştırmıştır. Bu emirname aynı zamanda Kroşiste'de Cemiyet merkezine yazdığı mektubun cevabı niteliği de göstermektedir. Bu emirnamede Şemşi Paşa'nın bir fedai tarafından öldürüldüğünü, Enver Bey'in de benzer bir maksatla Tikveş dolaylarına gezip dolaşmaya çıktığını öğrenmiştir.¹⁶⁵ Bu emirnameyi okuduğunda adeta sevinçten havalara uçmuştur. Nitekim adını duyduğunda bile tüylerinin diken diken olmasına neden olan Şemsi Paşa artık ona engel olamayacaktır. Bu durum hareketlerini daha kolay bir şekilde yapmasını sağlamıştır.

8 Temmuz'da Labonişte köyüne varan Resneli Niyazi Bey burada da halk tarafından coşkuyla karşılanmıştır. Halka bir konuşma yaparak hükümetin fenalığından ve Kanûn-î Esâsî'nin öneminden bahsetmiştir. Kendi deyimiyle bu konuşmadan etkilenen halk Cemiyet'e katılmaya karar vermiştir.

9 Temmuz'da Oktis Köyü'ne oradan Potgoriçe Köyü'ne ulaşmıştır. Bu köyde de gerekli temasları yaptıktan sonra aynı gün içerisinde Vechan Köyü'ne geçmiştir. Vechan Köyü, Bulgar nüfusundan oluşmaktadır. Bu köyün etrafı ormanlarla ve kayalık alanlarla çevrili olduğundan Bulgar eşkıyası yoğun bir şekilde bu alanda faaliyet göstermektedir. İşte bu nedenle Resneli Niyazi Bey köye girdiğinde halkın onlara korku dolu gözlerle baktığını dile getirmiş, papazla ve ihtiyar heyetiyle konuştuğunu, amacını anlattığını belirtmiştir. Devamında ise; görüştüğü kişilerin İncil'e el basarak onlara ve amaçlarına sadık kalacaklarına dair yemin ettiklerini belirtmiştir.¹⁶⁶

10 Temmuz'da Zağraçan Köyüne daha sonra da Mişledocde köyüne ulaşan Resneli Niyazi Bey bu köydeyken Ohri'den aldıkları bir mektup sonrasında yönlerini tekrar Ohri'ye çevirmişlerdir.

¹⁶⁴ Ahmet Niyazi, a.g.e., s.108-109

¹⁶⁵ Ahmet Niyazi, a.g.e., s. 128

¹⁶⁶ Ahmet Niyazi, a.g.e., s. 143

11 Temmuz'da Radovişte ve İstroga Köyleri geçilmiş, 12 Temmuz'da Gorunca geçildikten sonra 13 Temmuz Pazartesi günü tekrar Ohri'ye ulaşılmıştır. Ohri'ye ulaştığında bir dizi görüşmeler yapan Resneli Niyazi Bey, İttihat ve Terakki mensubu subaylarla görüşmüş ve Şemşi Paşa'nın katili Atıf Bey ile uzun uzadıya bir sohbette bulunmuştur. Ohri'de çetesinin ihtiyaçlarını karşıladıktan sonra burada daha fazla kalmayı lüzum görmeyen Niyazi Bey, Sarı Saltuk Keşişhanesi istikametinde ilerlemeye başlamıştır. Oldukça engebeli ve zor bir bölge olan bu bölgeden ilerlerken ileride pusu olduğu haberi üzerine heyecana kapılıp daha dikkatli bir şekilde ilerlemeye başlasalar da sabahın ilk ışıklarının göğü aydınlatmasıyla birlikte üç katlı ve kimin ne zaman yaptığını bilmedikleri Sarı Saltuk Keşişhanesi'ne ulaşılmıştır.¹⁶⁷ Sarı Saltuk Keşişhanesi'ni gören hâkim bir tepeye vardıklarında Ohri gölünü ve etrafındaki eşsiz manzarayı bir süre izlemekten de geri kalmamışlardır.

Sarı Saltuk Keşişhanesi'ne varıp Ohri gölünün eşsiz manzarasıyla keyiflenen Resneli Niyazi Bey'in bu keyfi uzun sürmemiştir. Keyfinin kaçmasına neden olan gelişme ise burada kendisini bekleyen Ohri Cemiyeti Merkezi'nden Kâhya İslâm Ağa'dan aldığı haberdur. Kâhya İslâm Ağa 400 kişilik bir taburun kendisini takip ettiğini bildirmiştir. Bunun üzerine bu haberi doğrulamak isteyen Niyazi Bey güvendiği adamları görevlendirmiş ve haberin doğru olduğunu ancak sayının 250 civarında olduğunu ve bu kuvvetin başındaki ismin ise Yüzbaşı Ziya Efendi'nin olduğunu öğrenmiştir. Bu haber üzerine rahatlamış ancak burada gerekli tüm tedbirleri de almıştır.¹⁶⁸

Alınan bu tedbirlerle daha da rahatlayan Resneli Niyazi Bey burada bulunan rahiplerle bir konuşma yaparak onlara durumu anlatmıştır. Özetle Niyazi Bey, rahiplerin kendisini kabul etmelerinden memnun kaldığını, amaçlarının Kanun-i Esasi'nin yeniden kabul ettirilmesi olduğunu, bunun gerçekleşmesiyle de vatani harap eden bu durumun sonlanacağını dile getirmiş, Rahip ise başarılarının yakın olduğunu kendisine ifade etmiştir.¹⁶⁹

Bir süre sonra şaşırtıcı bir gelişme yaşanmış ve Niyazi Bey'i takip eden birliğin başındaki Yüzbaşı Ziya Efendi Sarı Saltuk Keşişhanesi'ne gelerek kendisiyle görüşmüştür.

¹⁶⁷ Ahmet Niyazi, a.g.e., s. 157

¹⁶⁸ Ahmet Niyazi, a.g.e., s. 159

¹⁶⁹ Ahmet Niyazi, a.g.e., s. 159

Görüşme sırasında Resneli Niyazi Bey'e övgüler yağdıran Yüzbaşı Ziya, kendisine verilen emrin en iğrenç bir cinayet olduğunu dile getirmiş ve ona desteğini iletmiştir.¹⁷⁰ Bu durum gerek Resneli Niyazi Bey'in gerekse de çete mensuplarının davalarına olan inançlarının daha da artmasına neden olmuştur. Neticede kendisini yakalamak üzere görevlendirilen birliğin komutanı bile ayağına gelerek ona desteğini sunmuş ve kendisine methiyeler düzmüştür. Şemsi Paşa cinayetinden sonra yaşanan bu gelişme Niyazi Bey'in keyfine keyif katmıştır.

Beklemediği bu gelişmenin kendisine verdiği huzurla geceyi rahat ve güven içerisinde geçiren Niyazi Bey, 15 Temmuz sabahının ilk ışıklarının Ohri gölünden yansımasından sonra yeni durağı olan Çernova Köyü'ne doğru ilerlemeye başlamışlardır. Çok geçmeden Çernova Köyü'ne ulaşan Niyazi Bey köy halkına ve civar köylerden gelenlere konuşmalar yapıp sorunlarını dertlerini dinlemiş ve hemen her köyde olduğu gibi burada da dargınları barıştırma yoluna gitmiştir. Cemiyet'e henüz katılmayanları Cemiyet'e üye etmeyi de ihmal etmemiştir.

Burada Arnavut Komitesi üyesi olan bir kişi ile arasında geçen konuşmayı hatıratında dile getirmiştir. Buna göre: Arnavut olan kişi Türklerin Osmanlılık namına çalışmakta gevşeklik gösterdiğini ve bunun üzerine kendilerinin Osmanlı hâkimiyetine karşı bir çete kurduklarını dile getirmiştir.¹⁷¹ Resneli Niyazi Bey kendisine verdiği cevapta özetle; Türkler'in hiçbir zaman vatan gayretinde rehabet göstermediklerini, Türklerin sabrı ve basiretinin dünyaca malum olduğunu, Rumeli'nin başkaları tarafından işgal edilmesi halinde kanlarının son damlalarına kadar savaşmaktan geri kalmayacağını belirtmiştir. Devamında bu sözleriyle Arnavut'ları ikna ettiğini Arnavut Çerçis'in de ikna edilerek aralarına katılması için bir heyet göndermeyi kararlaştırdığını belirtmiştir.¹⁷²

Burada bir süre kaldıktan sonra yola devam ederek Leşçine Köyü'ne uğramışlar ve Mülazım Osman Efendi ile birleşerek İstarova'ya doğru hareket etmişlerdir. 16 Temmuz'da akşam ezanına yakın İstarova'ya ulaşan Resneli Niyazi Bey burada büyük bir coşkuyla karşılanmıştır. Kendilerine yapılan ikramların ardından camiye geçilmiş ve Resneli Niyazi Bey özellikle Reval görüşmelerinden bahsederek memleketin içinde

¹⁷⁰ Ahmet Niyazi, a.g.e., s. 159

¹⁷¹ Ahmet Niyazi, a.g.e., s. 164

¹⁷² Ahmet Niyazi, a.g.e., s. 164

bulunduğu durumu özetlemiştir. Rahat bir nefes alan çete üyeleri rahat bir yatakta yatmanın ve tüm ihtiyaçlarının karşılanmasının keyfini sürmüşlerdir. Sabah olduktan sonra yine bir konuşma yapan Resneli Niyazi Bey halktan henüz üye olmayanları da Cemiyet'e üye etmiştir. 17 Temmuz akşamı halkla vedalaşarak tekrar yola koyulmuştur. Burada görmüş olduğu hürmet onu son derece mutlu etmiştir.

İstarova'dan hareket ettikten sonra bir gece önceki rahat yatakların acısını çıkartırcasına bir fırtınaya yakalanmışlar, fırtına esnasında çete üyeleri küçük guruplar halinde birbirinden kopmuşlardır. Bu anda Resneli Niyazi Bey'in yanında sadece on beş yirmi asker kalmıştır. Zor şartlarda ilerlemeye devam eden askerler yol boyunca tekrar birbirine rastlamış ve tekrar toplanmayı başarmışlardır. 18 Temmuz sabahında zor şartlarda perişan olmuş bir şekilde Leskofçe'ye ulaşmışlardır. Burada köye varır varmaz köyün ileri gelenlerini toplamış ve askerlerinin geri kalanının akıbetini bilip bilmediklerini sormuştur. Askerlerinin bir kısmının Ateşova yönünde ilerlediklerini öğrenmiştir. Bir süre burada dinlendikten sonra Resneli Niyazi Bey de Ateşova yönünde ilerlemeye devam etmiştir. Yaklaşık bir saat kadar yürüdükten sonra yol boyunca askerlerinin bir kısmına daha rastlamışlar geri kalanlarının da Lahçe'ye doğru yürüdüklerini öğrenmişlerdir. Nitekim bu yönde ilerleyerek bin bir zorluklar sonrasında ikinci saatine yakın bir vakitte Lahçe'ye girmişlerdir. Resneli Niyazi Bey, köylüye ve kendilerinin köye geldiğini öğrenip köye gelen civar köy sakinlerine bir konuşma yapmış ve köy ahalisini Cemiyet'e üye etmiştir.¹⁷³ Neredeyse bir gündür perişan olan askerler köye ulaştıklarında nöbete bile ihtiyaç duymadan derin bir uykuya dalmışlardır.

Uzun ve zorlu bir geceden sonra sabaha uyanan Resneli Niyazi Bey, Kolağası Eyüp Efendi'den gelen bir mektupla güne başlamıştı. Resneli Niyazi Bey'in hatıratında belirttiği mektupta, Manastır'dan gelen önemli bir habere mukabil bazı durumların müzakeresi için hemen Ohri'ye gelmesi gerektiği, çetesini kasabaya yakın güvenli bir noktada bırakmasını ve şehre yalnız gelmesini belirtilmiş, işin çok önemli ve ciddi olduğu vurgulanmıştır.¹⁷⁴ Alınan haber üzerine son derece tez canlı olan Resneli Niyazi Bey ivedilikle yönünü Ohri'ye çevirmek zorunda kalmıştır. Yol boyunca bu önemli haberin ne olduğu düşüncesi içini kemirmiştir.

¹⁷³ Ahmet Niyazi, a.g.e., s.185-187

¹⁷⁴ Ahmet Niyazi, a.g.e., s. 188

Saat gece yarısına yaklaştığında yaklaşık iki buçuk saat yol yürüdükten sonra Ohri ovasına giren Resneli Niyazi Bey burada kendisini bekleyen Resneli Ali Ağa'nın refakat etmesiyle şehre girmiş ve kardeşi Murtaza Efendi'nin evinin yolunu tutmuştur. Çetesi ise civardaki değirmenliklere birer ikişer dağılmışlardır. Resneli Niyazi Bey'in geleceğinden önceden haberdar olan kardeşi ise gerekli hazırlıkları yapmıştır. Ohri'ye ulaşır ulaşmaz daha fazla sabredemeyen Resneli Niyazi Bey hemen kendisinin buraya çağırılmasına neden olan önemli haberin ne olduğunu sormuştur. Sorusuna cevap olarak Cemiyet mensubu Kolağası Eyüp Efendi ile güçlerini birleştirerek 2000 neferle acil olarak Manastır'a gitmesi gerektiğini öğrenmiştir. Bu aciliyetin nedeni üzerinde düşünmüş ve Şemsi Paşa'nın öldürülmesi ardından yerine geçen ve en az Şemsi Paşa kadar belalı biri olan hatta Şemsi Paşa'dan daha tehlikeli görünen Osman Paşa'nın oyun dışı bırakılması üzerine bir plân olabileme ihtimali üzerinde durmuştur.¹⁷⁵

Kardeşi Murteza Efendi'nin evinde oturduğu sırada diğer kardeşi Osman Fehmi Bey de oradadır. Resneli Niyazi Bey'e kendisi dağa çıktıktan sonra zor günler geçirdiklerini, hükümetin takibat ve tecessüsüne dayanamadığını ve baskılar neticesinde mektepten kaçmak zorunda kaldığını ifade etmiş, Resneli Niyazi Bey'de bu günlerin hepsinin geride kalacağını belirterek kardeşinin rahatlamasını sağlamıştır.¹⁷⁶

20 Temmuz sabahında alınan bu emir sonrasında bir araya gelen Kolağası Eyüp Efendi ile yapılması gerekenler üzerinde konuştuktan sonra ivedilikle harekete geçmişlerdir. Buna göre padişah tarafından terhis edilen ancak henüz silah bırakmayan Ohri redif taburu askerlerinin değirmenlikte toplanması için civar köylere haber gönderilmiştir. Zaten Cemiyet üyesi olan bu askerlerin emre itaat etmesi hiç de zor olmamıştır. Resneli Niyazi Bey ise emri altında bulunan askerlerle birlikte 20 Temmuz'da Resne ve Lahça civarındaki kuvvetleri toplamak üzere Lahça'ya doğru hareket etmiştir. Yaklaşık iki saat kadar sonra askerleri toplayan Eyüp Sabri Bey de Resneli Niyazi Bey'in arkasından yola koyulmuştur.

¹⁷⁵ Ahmet Niyazi, a.g.e., s.188-189

¹⁷⁶ Ahmet Niyazi, a.g.e., s.188-189

Lahça'ya doğru yola çıktıktan sonra rehberlerin yolu kaybetmesi üzerine oldukça büyük zorluklar yaşamışlar hatta bir ara kaybolup ormanın içinde yok yere dolaşmışlardır. Bütün bu zorlukların ardından 21 Temmuz sabahı Lahça'ya ulaşılmışlardır. Arkasından gelen Eyüp Sabri Bey ise Resneli Niyazi kadar şanslı olmamış Lahça yerine İzavorda'ya uğramak zorunda kalmıştır. Ancak bu kötü durumdan da fayda çıkarmayı bilerek istemeden geldiği bu bölgelerden de kendisine katılanlar olmuş ve bunun neticesinde akşam saatlerine yakın, yaklaşık 1000 kişilik birlikle Lahça'ya gelerek Niyazi Bey'e katılmıştır.¹⁷⁷

Lahça'ya geldikten sonra bölge halkı tarafından oldukça iyi şekilde ağırlandı ve halk gerekli ihtiyaçlarının sağlanması için kendilerine yardım etmiştir. Burada Resneli Niyazi Bey'in birlikleri ile Eyüp Sabri Bey'in birliklerinin yanında civar köylerden gelip kendilerine katılanların da eklenmesiyle birlikte yaklaşık 2000 kişilik önemli bir kuvvete ulaşılmıştır. Bu kuvvetlerin katılımıyla yola devam eden Niyazi Bey ilk olarak Dirmeni Köyü'ne, yatsı namazına yakın da Grençar Köyü'ne varmış ve geceyi burada geçirmiştir.¹⁷⁸ Grençar Köyü ahalisinin yaklaşık 2000-3000 kişilik bir birliği ağırlamakta hiç zorlanmadığını, kendilerine karşı yoğun bir ilginin olduğunu dile getirmiştir.

Sabah saatlerinde ordunun ihtiyaçlarının karşılanmasının ardından Malovişte'ye doğru hareket edilmiştir. 22 Temmuz'da yine oldukça sarp ve zorlu arazilerden geçilerek Malovişte'ye ulaşılmıştır. Bu bölge ahalisine de mevcut durum izah edildikten sonra halkın Cemiyet'e üye edilmesi sağlanmıştır. Ayrıca burada mevcut çetelerin ismi Ohri ve Resne Milli Taburları olarak belirlenmiştir.

Bölge halkıyla ilgilenilip gerekli izahat yapıldıktan sonra gerek Niyazi Bey gerekse de Eyüp Sabri Bey çetelerine karşı bir konuşma yapmışlardır. Bu konuşmanın içeriği şu şekildedir:

Arkadaşlar, Vatandaşlar!

Cümlemizin huzur ve rahatını, evlât ve ıyâlini, hane ve hânümanını terk ederek hayatımızı feda ettiğimiz malumdur. Bu kadar büyük fedakârlığa ise vatanın selâmetinin temini namına çalışan Cemiyete İnkıyât ederek ihtiyar eyledik. Cemiyet'imizin muvaffakiyetle ilân-ı şân ve şevketi için bir müddetten beri geceli gündüzlü çeşitli zahmet

¹⁷⁷ Ahmet Niyazi, a.g.e., s.192-193

¹⁷⁸ Ahmet Niyazi, a.g.e., s. 193

ve meşakkatlere göğüs verdik. Artık şu çektiğimiz meşakkatlere hâtime vereceğiz. Allah'ın nusretine ve Peygamber'in ruhaniyetine sığınarak şimdi vilayet merkezine, Manastır'a gideceğiz ve burada cemiyetin gayet mühim bir emrini yerine getireceğiz. Cemiyetin manevi şahsiyeti zahirimiz, Cenab-ı Hakk da muînimizdir. Eğer bize verilen bu vazifeyi bir iki saat içinde hüsnü ikmâl ve ifa edebilirsek vatanımız her türlü musibetlerden kurtulacaktır! Müşir Osman Paşa'yı ikametgâhından kılina ziyan getirmeyerek sâlimen alarak cemiyete, millete, vatana îka etmesi melhuz fenalıklara meydan vermemekten ibaret olan şu vazifeyi başarabileceğimizi Allah'ın lütuflarından memul ederim. Onun için arkadaşlar, nizam ve intizamı muhafazaya, alınan emirleri harfi harfine yerine getirmeye son derece gayret etmek lazım. Kimse telaş etmesin! Bu iş sade ve kolay bir şeydir. Çünkü Manastır'daki hamiyetli askerler de bizimle beraberdir. Haydi arslanlarım! İtaatli kahramanlarım! İleri...!¹⁷⁹

Bu emir doğrultusunda 22 Temmuz'da Manastır'a ulaşan Resneli Niyazi Bey ve beraberindekiler plânlanan şekilde Müşir Osman Paşa'yı esir almayı başarmışlardır. İttihat ve Terakki Cemiyeti tarafından kendisine okunması için yazılan mektup okunduktan sonra konağından çıkarılmıştır. Burada kendisine asla zarar verilmeyeceği söylenmiş ve kutsal amaçları ifade edilmiştir. Osman Paşa'nın bu şekilde alıkonulmayı kaldıramayıp intihar edebilme ihtimaline karşı da başında sürekli bir kişi bırakılmıştır. Müşir Osman Paşa'nın etkisiz hale getirilmesinden sonra Eyüp Sabri Bey ve adamları şehirde kalmış, Resneli Niyazi Bey ise Kışrani'ye gitmek üzere şehirden ayrılmıştır.

23 Temmuz'da Kışrani'ye ulaşan Resneli Niyazi Bey ve çetesi burada bir müddet dinlenmiştir. Ayrıca buraya vardıklarında Manastır'da top sesleri duyulmuş ve Meşrutiyet ilân edilmiştir. Kısa süre sonra buradan ayrılan Resneli Niyazi Bey doğduğu şehre, Resne'ye doğru hareket etmiş ve 24 Temmuz'da Resne'ye ulaşmıştır.

Resneli Niyazi Bey II. Abdülhamid'e karşı isyan bayrağını açan ilk Osmanlı subayıdır. Hatıratında isyan sürecinde gittiği yerleri ve burada yaptıklarını adım adım anlatmıştır. Resneli Niyazi Bey, 3 Temmuz 1908 yılının Cuma günü başlattığı bu isyan hareketi boyunca günde ortalama 16, toplamda ise yaklaşık 375 km yol kat etmiştir.¹⁸⁰

3.4. Firzovik Toplantısı

Resneli Niyazi Bey'in isyan günlerinde cereyan eden diğer bir gelişme Firzovik Toplantısı'dır. 1908 Jön Türk ihtilâli'nin başarılı olmasında önemli bir yere sahip olan bu toplantının ele alınması önemli olacaktır.

¹⁷⁹ Ahmet Niyazi, a.g.e., s.190-191

¹⁸⁰ Özdemir, a.g.e., s.136.

Başlangıç tarihi tam olarak belli olmayan ancak 10 Haziran-20 Temmuz 1908 tarihleri arasında olduğu sonucuna varılabilen, bölgedeki Arnavutların toplanması sonucu oluşan bu organizasyon çeşitli kaynaklarca ihtilâlin ardındaki tek sivil destek olması nedeniyle büyük öneme sahiptir.¹⁸¹

Toplantının asıl amacının ne olduğu, kimler tarafından organize edildiği ve hangi günler arasında meydana geldiği tam anlamıyla belli değildir; ancak İttihat ve Terakki tarafından amacının saptırıldığı ve farklı yönde bir propagandaya neden olduğu aşikârdır. Propaganda faaliyetleri o denli etkili olmuştur ki civar köylerden bile bu bölgeye gelenler olmuştur.¹⁸²

Üsküp’de bulunan yabancıların çocuklarının okul gezisi ya da organizasyonu olarak plânlanan bu gösterilere karşı, toplumsal bir tepkinin oluşması sonucunda başlayan Firzovik toplantısı özellikle Galip Bey gibi İttihat ve Terakki mensuplarının devreye girmesiyle siyasi bir boyut kazanmıştır.¹⁸³ İşte bu aşamadan sonra rengi tamamen değişen olaylar yönetim ve dolayısıyla II. Abdülhamid karşıtı bir hal almıştır. Bu gösterilerin ve sonrasında yaşanan olayların Avusturya ordusunun hazırladığı işgali gizlemek amacıyla düzenlendiği dillendirilen diğer bir iddiadır.¹⁸⁴ Daha ne için toplandıklarını bile tam anlamıyla anlamayan insanların bir de Avusturya ordusunun bölgeye doğru geldiği söylentisinin yayılması toplantının dağıtılmasının zorlaşmasına neden olmuştur.¹⁸⁵

Olayların bu şekilde evrilmesiyle birlikte o sırada dağlarda olan Resneli Niyazi Bey’de biraz rahatlama fırsatı bulmuş ve bu olay bir nevi ihtilâl sürecine sivil bir destek sağlamıştır.

Toplantının İttihat ve Terakki aleyhinde sonuçlanmasındaki en önemli ayaklardan bir tanesi Şemsi Paşa’nın öldürülmesidir. İttihat ve Terakki’nin en gözü pek üyesinin bile korkulu rüyası haline gelen Şemsi Paşa’nın öldürülmesiyle bu toplantının karşısında durabilecek güç ortadan kaldırılmıştır. Ayrıca yerine geçen vekili Fevzi Bey’in toplantıya

¹⁸¹ Alkan, *Selanik’in Yükselişi Jön Türkler Abdülhamid’e Karşı 1908 İhtilali*, s.238.

¹⁸² Süleyman Külçe, *Firzovik Toplantısı ve Meşrutiyet*, İzmir: Yeniasır Matbaası, 1944, s.11-12

¹⁸³ Alkan, *Selanik’in Yükselişi Jön Türkler Abdülhamid’e Karşı 1908 İhtilali*, s.258

¹⁸⁴ Sina Akşin, *Jön Türkler ve İttihat ve Terakki*, İstanbul: Remzi Kitabevi, 1987, s.76

¹⁸⁵ Külçe, a.g.e., s.15

müdahale etmemesi de toplantının istenilen sonucu doğurmasında önemli bir yer tutmaktadır.

Bu toplantının dağıtılması amacıyla Müfettiş-i Umûmîlik ve 3. Ordu Komutanlığı'nın onay vermesiyle, Kosova Valisi Mahmut Şevket Paşa tarafından Galip Bey bölgede görevlendirilmiştir.¹⁸⁶ Toplantının başarılı olmasındaki en büyük etkenlerden biri de Galip Bey'in yaptığı yönlendirmeler ve çalışmalardır. Onun yönlendirmeleri sonucunda bu olay Reval Görüşmesi'nde olduğu gibi kullanılmış ve olduğundan farklı amaçlara hizmet etmiştir.

Bu olayın bize gösterdiği en önemli olgulardan biri İttihat Terakki'nin olayları kendi istedikleri yönde evirmedeki maharetleridir. Gerek Firzovik Toplantısında gerekse de Reval Görüşmesi'nde bu başarılarını gözler önüne sermekten geri kalmamışlardır.

3.5. Şemsi Paşa Suikastı

Adının duyulmasının bile İttihat ve Terakki üyelerini rahatsız ettiği ve hatta korkuttuğu, öldürülmesi ile başta Resneli Niyazi olmak üzere muhaliflerin derin bir nefes aldığı Şemsi Paşa'nın kim olduğunu belirterek konuya başlayalım.

Şemsi Paşa günümüzde Karadağ'a bağlı olan Rozaje ilinin Bişero Köyü'nde 1846 yılında dünyaya gelmiştir. Henüz daha 16 yaşındayken kasabasında bulunan gönüllü birliklere katılmıştır. 1866 yılına gelindiğinde Bosna'da Osmanlı ordusuna katılarak çavuş olmuştur. Ordu içerisinde gösterdiği başarılarla kısa sürede sivilmiş ve hemen bir yıl sonra üsteğmen, 1870'de de yüzbaşı rütbesiyle onurlandırılmıştır. Hersek'de patlak veren isyanda gösterdiği üstün başarılarından sonra Kolağası yani kıdemli yüzbaşı unvanını gururla taşımaya hak kazanmıştır.

1877-78 Osmanlı-Rus Savaşı'nda yaralanmış, savaşın ardından vekâleten 3. Ordu'da 18. Alay 2. Tabur'a komutan olarak atanmıştır. 1884 yılına gelindiğinde binbaşı rütbesini almış, 1889 yılında da Üçüncü Rütbeden Osmânî Nişanı ile onurlandırılmıştır.

¹⁸⁶ İSAM, HHP, 20/1295, 18.07.1908

1891'de Hicaz'da görev yaptıktan bir yıl sonra 1892 yılında kaymakam yani yarbay rütbesine ulaşmıştır.

Askerlik hayatı başarılarla dolu olan Şemsi Paşa Kosova bölgesinde gösterdiği hizmetlerin ardından İkinci Rütbeden Mecîdî Nişanı'nı yine büyük bir gururla yakasına takmıştır. 1897 Türk-Yunan Savaşı patlak verdiğinde Piriştine Redif Alay Komutanı olarak bu savaşta görev almıştır. Girdiği hemen her savaşta gösterdiği üstün gayret ve başarıları bu savaş meydanında da tekrarlaması üzerine rütbesi albaylığa yükseltilerek boynundaki şeref nişanlarına bir yenisi daha eklenerek Teselya Harp Madalyası ile gururlandırılmıştır.

1889 yılında ordu içerisindeki bu başarılarla dolu günlerine bir yenisini daha ekleyerek 23. Alay Komutanı olduğu sırada terfi ederek tuğgeneralliğe yükseltilmiş ve Seniçe'de görev yapmıştır.¹⁸⁷

1900 yılında memleketin birçok farklı yerinde görev yaptıktan sonra yeni görev yeri olan Nizamiye 9. Fırka'nın 18. Ustrumca Livası Komutanlığı'na ataması yapılmıştır.¹⁸⁸ Bölge halkına adaletli yaklaşması sonucu bölge halkının takdirini kazanmasının yanında Karadağ Hükümeti tarafından Danilo Nişanı ile ödüllendirilmiştir.¹⁸⁹ Yine aynı yıl bu kes İkinci Rütbeden Mecîdî Nişanı ile taltif edilmiştir.¹⁹⁰

Özellikle Piriştine'de gösterdiği başarılar II. Abdülhamid'in de dikkatini çekmiş ve bunun sonucunda 1901 yılında bugün tümgeneral ya da tuğgeneral rütbesine denk gelen ferik rütbesine terfi edilmiştir.

1906 yılına kadar birçok başarılı görev sonucunda çeşitli nişanlar almış ve o yıl içerisinde Karadağ sınır bölgesindeki sorunları halletmesinin ardından da Murassa Osmânî Nişanı ile tekrar gururlandırılmıştır.¹⁹¹ 1908 yılına gelindiğinde göstermiş olduğu gayretli çalışmanın devam etmesi üzerine birinci ferik yani günümüzdeki orgeneral rütbesine ulaşmıştır.

¹⁸⁷ BOA, YEE, 149/10, 16/C/1317

¹⁸⁸ BAO, Y. PRK. ASK., 158/52, 13/L/1317

¹⁸⁹ BAO, İ.TAL., 211/1318/M-109, 26/M/1318

¹⁹⁰ BAO, İ.TAL., 230/1318/B-040, 15/B/1318

¹⁹¹ BAO, BEO, 2880/215955,6/C/1324

Kısaca hayatına söyle bir baktığımızda askeri anlamda geçmişinin başarılarla dolu olduğu görülecektir. Bu başarılarının yanında bölgede oldukça sevilen ve sevildiği kadar da kendisine saygı duyulan hatta kendisinden çekinilen bir kişidir. Cesaretiyle o kadar ün salmıştır ki özellikle Arnavutlar arasında Şemsi Paşa'ya bir kutsallık yüklenmiş, hatta “Şemsi Paşa'ya kurşun işlemez!” sözü ahali arasında sıkça söylenilir olmuştur.¹⁹² Şemsi Paşa fırsat buldukça sadece iki askerle civar köylerde dolaşır, bu durum da halkın ondan daha fazla çekinmesine, cesaretiyle insanları etkilemesine neden olurdu. İşte bu yüzden Resneli Niyazi Bey önderliğindeki isyanın bastırılması için görevlendirildiğinde başta Resneli Niyazi Bey olmak üzere bütün İttihat ve Terakki mensupları tedirgin olmuş ve hatta büyük bir ümitsizliğe kapılmışlardır.

Peki, isyanı sonlandırmak için görevlendirilmesi ve sonrasında kendisine düzenlenen suikast sonucunda öldürülmesi nasıl olmuştur?

Resneli Niyazi Bey'in isyanının başlaması ve ardından saray tarafından işin vahameti anlaşılınca isyanın bastırılmasında en maharetli olabilecek kişi üzerinde düşünülmüş ve Şemsi Paşa ismi üzerinde karar kılınmıştır. Düzenlenen görevlendirme yazısı Tahsin Paşa'nın imzasıyla Şemsi Paşa'ya ulaştırılmıştır. Şemsi Paşa'ya ulaştırılan bu yazı bir emir yazısı olmasının yanında Resneli Niyazi Bey'in hangi güzergâhta olduğunu, dağa çıkarken ne gibi hazırlıklarda bulunduğunu, elindeki cephanenin neler olduğunu ve Resneli Niyazi Bey ile gidenlerin kimler olduğu hakkında da bilgiler veriyordu.¹⁹³ Şemsi Paşa bu emri aldığı anda Prizren'de bulunuyordu.

Bu sırada Padişah'ın özel selamıyla kendisine bir telgraf daha ulaştı. Gelen telgrafla birlikte kendisine ulaşan emirle ivedilikle hazırlanması ve trenle Manastıra gitmesi emredilmiş, mevcut askerin yeterli olmaması durumunda da gönüllülerin askeri kıyafet giydirilmesinin uygun olacağı belirtilmiş ve ayrıca bozgunculara gerekli dersin verileceğinin de altı çizilmiştir.¹⁹⁴ Bu telgrafları gecikmeli olarak alan Şemsi Paşa hemen saraya bir telgraf çekerek aldığı görevden memnun olduğunu şu ifadelerle açıklamıştır:

¹⁹² Mustafa Ragıp, a.g.e., s.280

¹⁹³ Ahmet Niyazi, a.g.e., s. 131

¹⁹⁴ Ahmet Niyazi, a.g.e., s. 132

Mabeyn-i Hümâyûn'a,

Nâiliyetle bekâm buyurulduğum enâm ve ihsân-ı lâtuhsâ-yı hazret-i hilâfet-penâhîye bir zamîme-i âlû'l-âl olmak üzere bu kerre selâm-ı saadet ittisâm-ı hazret-i şehriyâr-ı âzamî ile taltif buyurulmaklığımdan dolayı eşkriz-i meserret ve mahmidet olduğum hâlde arz-ı şükrâna mücâseret eder ve bu vesile ile de vird-i zabân-ı sâdatat nişanım olan duayı temâdiyen umûr-i afiyet ve teâlî-i şân ve şevket hazret-i hilâfetpenâh-ı âzâmînin tekrarıyla tezyîn-i lisan-ı memlûkiyyet kılındığının arzına ictisâr eylerim, ferman. Fî 21 Haziran sene 324.¹⁹⁵

Emir üzerine Manastır'a gelerek çalışmalara başlayan Şemsi Paşa isyana katılanları ve dolaylı da olsa destek verenleri oldukça rahatsız etmiştir. Çalışmalarını yoğunlaştırması üzerine ise kendisinin ortadan kaldırılmasına karar verilmiştir.

Resneli Niyazi Bey bu kararı alanların vatanın selameti adına İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin Manastır şubesi olduğunu belirtip, harekâtın sorumluluğunu ve uygulamaya konulmasını da yine bu şubenin üstlendiğini hatıratında ifade etmiştir.¹⁹⁶ Şemsi Bey'in öldürülme kararının alınmasından sonra alınan bu kararı kimin uygulayacağı meselesi de kısa sürede çözüme kavuşmuş ve Atıf Bey üzerinde karar kılınmıştır. Atıf Bey Cemiyet'in Manastır Şubesi'ne fedai olarak kayıt olmuş yetenekli bir teğmendir.

Atıf Bey, Şemsi Paşa'nın Manastır'a doğru hareket etmekte olduğunu 6 Temmuz'da öğrenmiştir. Bu haberi öğrenir öğrenmez aynı gecenin sabahında şehre ulaşmıştır. Şehre gelip bir iki araştırma yapmış Şemsi Paşa'nın şehirdeki telgrafhanede olduğunu öğrendikten sonra hemen harekete geçmiştir. Görevini başaramaz ve Şemsi Paşa şehirden ayrılırsa sonrasında gelişecek olaylar neticesinde çok fazla insanın öleceğinden endişe etmiştir.¹⁹⁷

Atıf Bey, görevini yerine getirmeden önce derenin kenarında aynı zamanda da telgrafhaneye yakın bir yerde yemek yemiştir. Daha sonra Cemiyet üyelerinden Prevezeli Talat Bey'i görmüş ve ondan emri uygulamak amacıyla silah istemiştir.¹⁹⁸

Talat Bey ortamın uygun olmadığını belirterek daha güvenli bir yere gitmeleri gerektiğini belirtmiş, ardından gittikleri İshakiye Camii'nin avlusunda belinden çıkardığı

¹⁹⁵ Ahmet Niyazi, a.g.e., s. 133

¹⁹⁶ Ahmet Niyazi, a.g.e., s. 237

¹⁹⁷ Mustafa Ragıp, a.g.e., s.441-444

¹⁹⁸ Mustafa Ragıp, a.g.e., s.437

tabancasını Atıf Bey'e uzatmıştır.¹⁹⁹ Aldığı silahın dolu olduğunu gören Atıf Bey silahı beline koyarak oradan ayrılmış ve çok geçmeden Manastır Numune Mektebi Müdür Muavini olan Süleyman Askeri Bey ile karşılaşmıştır. Bu karşılaşmadan önce Şemsi Paşa'yı o gün öldüreceği kararını tam anlamıyla kafasında netleştirmiştir. Yapacağı bu hareketin sonucunda ölüm olduğundan İstanbul'daki yakınlarını Cemiyet'in koruma altına alması için Süleyman Askeri Bey'den istekte bulunmuştur.²⁰⁰

Atıf Bey suikastın başarılı olması ve oradan kaçmayı başarması halinde saklanacağı yer konusunda bir müddet düşündükten sonra bölgeye yakın olan Mahmud Bey'in evinde karar kılmış ve durumu ona iletmiş, gerekli hazırlıkların da yapılmasını istemiştir.²⁰¹

Artık bütün hazırlıklar tamamlanmış, sağ kurtulması halinde kaçacağı yer belirlenmiş ve Atıf Bey en uygun anı yakalamak için beklemeye geçmiştir. Resneli Niyazi Bey'in ifadesiyle; bu bekleme esnasında heyecanı giderek artsa da yapılması plânlanan bu işin vatan ve millet adına önemini düşündükten sonra gönül huzuruyla beklemeye devam etmiştir.²⁰²

Artık vakit gelmiştir. Telgraf dairesinde çalışmaktan yorgun düşen Şemsi Paşa, oradan ayrılmak üzere hareketlenmiş ve kapıya doğru yönelmiştir. Kapıda ise onu bekleyen askerlerinin yanında halk da gittiği her yere ünü kendinden önce gelen Şemsi Paşa'yı görmek için toplanmıştır. Atıf Bey, Şemsi Paşa'yı daha önce hiç görmediğinden, onu gördüğünde tanıyıp tanıyamayacağını vermiş olduğu endişesiyle beklemeye koyulmuştur. Saat üçe yaklaştığında Şemsi Paşa'nın kapıda görülmesiyle silahına sarılan Atıf Bey, seri bir şekilde tetiğe bastı ancak çıkan ilk kurşun Şemsi Paşa'nın kulağını sıyrarak arkasındaki duvara saplanmıştır.

Atıf Bey'in tabancasından çıkan ikinci kurşun ise adresini bulmuş ve Şemsi Paşa'nın sol omzuna isabet etmiştir. Vurulduktan sonra Mülazım Hüseyin Ağa'nın kolları arasına düşmüş, biraz ilerledikten sonra telgraf binasının yanındaki sandukaların üzerine

¹⁹⁹ Mustafa Ragıp, a.g.e., s.437

²⁰⁰ Mustafa Ragıp, a.g.e., s.441-444

²⁰¹ Mustafa Ragıp, a.g.e., s.446-447

²⁰² Ahmet Niyazi, a.g.e., s. 155

oturmuş ve orada canını teslim etmiştir.²⁰³ Suikastın hemen ardından olay yerinden ayrılan Atıf Bey kaçmayı başarmış ve daha önce kararlaştırdığı gibi Mahmud Bey'in evinde saklanmıştır.

Bu olay İttihat ve Terakki Cemiyeti üyelerinin hemen hepsi tarafından oldukça mühim bir olay olarak hatıratlarında işlenmiştir. Resneli Niyazi Bey, Şemsi Paşa'nın öldürülmesi haberini aldığı anda Voleşte'dedir. Bu haberi aldığı anda duyduğu mutluluğu şu sözlerle ifade etmiştir:

Aman Yârabb bu emirname ile neler öğreniyorum. Şemsi Paşa'nın alenen i'dâmı, fedâkârın himâyesi, alay müftisi ve emsâli casusların imhâ-yı vücûdu, Selahaddin ve Hüsnü Beylerin çeteye ilhâkı, birkaç gün evvel Enver Bey'in aynı maksadla Tişvek cihetlerinde geşt ü güzârı. Bu haberler benim gayretimi hased-i müntehâya isâle kâfi idi.²⁰⁴

Bu haberi aldığı anda Resneli Niyazi Bey sevinmekten de öte büyük bir rahata kavuşmuştur. Aynı zamanda amacı önündeki en büyük engel de artık ortadan kalkmıştır. Bununla beraber Resneli Niyazi Bey, Şemsi Paşa gibi birinin Cemiyet tarafından öldürüldükten sonra bir daha kimsenin kendilerini engellemeye cesaret edemeyeceğini hatıratında şu ifadelerle belirtmektedir:

Büyük bir sür'at ve şiddetle sahne-i icrâata atılan Şemsi Paşa'nın icrâ-yı menviyâtına mahal vermeyen işbu siyâset-i müdhîse bence cemiyetçe ve bütün milletçe câlib-i memnuniyet-i fevkalâde olmuş idi. Muhakkak bir fesadın vukû'unu men eden bu siyâset, ibret misal olacak bir mahiyet ve ciddiyet haiz idi. Onun için tarif olunmaz bir derecede ilkâ-yı meserret eden bu emirname üzerine hatt-ı hareket tabiatı ile değiştirilmiş idi.²⁰⁵

Şemsi Paşa'nın öldürülmesinin önemi üzerine iddialı bir yorumda bulunan Özdemir; "Atıf'ın kurşunu -1908 İhtilali sonrasındaki gelişmeler göz önüne alındığında- Osmanlı İmparatorluğu'nu bitiren kurşundur denilse abartılı olmayacaktır" ifadesini kullanmıştır.²⁰⁶ O dönemde bu isyanı bitirecek belki de tek kişi olan Şemsi Paşa'nın öldürülmesiyle olayların seyrinin değiştirdiği aşikârdır.

²⁰³ Mustafa Ragıp, a.g.e., s.468

²⁰⁴ Ahmet Niyazi, a.g.e., s. 128

²⁰⁵ Ahmet Niyazi, a.g.e., s. 140

²⁰⁶ Özdemir, a.g.e., s.178

3.6. Resneli Niyazi Bey'in Eşine Mektubu

Resneli Niyazi Bey eşi ve çocuklarının annesi Feride Hanım'a yoğun bir aşk ile bağlıdır. Onun düşüncelerine son derece önem verir ve yapacaklarından genellikle Feride Hanım'a da bahsederdi. Ancak dağa çıkmasından üç gün önce karısıyla konuşmuş, onu İstanbul'a göndereceğini söylemiş ancak dağa çıkıp isyan edeceğinden bahsetmemiştir.

Bu durumu Feride Hanım yıllar sonra kendisiyle yapılan bir söyleşide şu şekilde ifade etmektedir:

Silâhlarını, fişeklerini, tüfeğini ve üzerinde “Vatan Fedaisi” yazısı olan şapkasını giymişti. Ben “Bu ne biçim elbise?” diye sorunca merak etmeme mani olmak için “Hiç. Hâtrâ olsun diye giydim!” sözleriyle padişaha isyan edeceğini benden gizlemişti.²⁰⁷

Resneli Niyazi Bey dağa çıkarken karısıyla vedalaşamamanın verdiği üzüntünün yanı sıra dağa çıkışını ondan saklamasının omuzlarında bıraktığı ağırlık neticesinde dağdan dağa gezerken karısına bir mektup yazarak bu durumu eşine açıklamıştır. Yazdığı mektupta karısına sevinmesi gerektiğini belirtmiş ve vakur bir şekilde durması gerektiğini, aklının onda kalmayacağını ve onu merak etmemesi gerektiğini dile getirmiştir. Yine devamında eşini çok sevdiğini ancak vatani daha da çok sevdiğini belirtmiş, ardından bu harekete niçin giriştiğini açıklamıştır.

Mustafa Armağan'ın bir sahaftan satın aldığı dosyada şans eseri bulunduğu ve “Bir Devrimcinin Aşk Mektubu” yazısıyla günümüz Türkçesine çevirip paylaştığı mektubun okunamayan yerlerini ise [...] ile belirtmiştir. Bu mektubun içeriği şu şekildedir:

İki gözüm!

Sana pek kıymetli bir yadigârım olmak üzere gönderdiğim şu vedâ mektubumu gayet soğuk kanlılıkla sevine sevine oku! Ve okudukça sevincini ilân et!

Sakin ağlama! Hatta hiç sıklıma! Beni Allah'a emanet et, bilakis iftihar et! Sen bahtiyarsın! Zira dünyanın en muhterem bir kadını sen olacaksın! Bunun için gayet serinkanlılıkla oku.

Ruhum, sakın asla vicdanen müteessir olma ki, benim zevcem olduğumu cihana bildiresin! Ve bir fevkalade gayret göstermeyi herhalde arzu ederseniz hakkımı helal ederim.

²⁰⁷ Es, a.g.e., s.468

Sakın hatırına başka bir şey getirme! Bildiğinden ziyade seni severim. Ve senin ismet ve namusunu düşünerek şu fedakârlığı göze aldım.

Ecdadımızın mübarek kanlarıyla yoğrulup zapt edilmiş olan mukaddes vatanımız, vatan hissinden mahrum olan alçakların [...] hıyaneti eser [...] olarak bugün yaralı bir aslan gibi çırpınıyor. Eğer yarası sarılmazsa elden de gidiyor. Vatan elden gidince namuslarımızı [...] ve şimdi Girit'te gözümüz önünde olduğu gibi onlar [...] özerklik için çalıştıkça kıymetli namusumuz da yabancıların saldırısına ve zulme uğrayacaktır. Şu fani dünyada ölüme mahkûm olan insanların mukaddes vatanımızın uğradığı şu felakete herkes gibi seyirci olarak yaşamağı pek hakir gördüm.

Bizi bu vatan besledi, büyüttü. Vatan olmasa biz de yokuz demektir. "Hubbu'l-vatan mine'l-iman" [Vatan sevgisi imandandır] buyrulmuştur.

Gerçi seni çok severim [fakat] toprak ve vatanımızı dünyada her şeyden ziyade severim. Ne yarar, her bir şey yine onların varlığıyla kâimdir. Bunlar için istibdat hükümeti idaresi kötülükleriyle zaten uyumuş olan vicdan sahiplerini gayrete getirmek, bu güzel sebeple gayrete getirerek kurbanlık hale gelmiş olan vatanımızı düşmanların saldırısından kurtarmak üzere mavzer tüfekleriyle silahlı iki yüz fedaiyle dağa çıktım (işte şimdi telaş etme).

On günden beri gördüğün telaş buydu. Sen! Sakın ümidini kesme, elveda bile etmem. Çünkü ben Rabbimin yardımına ve Hazret-i Peygamberin ruhaniyetine dayanarak vatan için fedai çıktım. Merak etme! Dedğim gibi inşallah yakında İstanbul'da seni kucaklayacağım.

Sana şimdilik daha otuz lira gönderiyorum.

Ben senin ismet ve namusundan her suretle eminim, ve vicdanen rahatım. Sakın ha beni üzme. Seni Cenab-ı Hakk'a emanet ederim gözüm.

Bâki: ya ölüm ya vatanın kurtuluşu.

Vatan fedaisi Kolağası zevceniz
20 Haziran 324 (3 Temmuz 1908)

Valide hanımın muhterem ellerinden öper ve umum akrabaya arz-ı hürmet eylerim. Bana kimse lanet okumasın. Niyazi vatana gidiyor. Sonra hiçbir [...] ²⁰⁸

3.7. Resneli Niyazi Bey'in Meşhur Geyiği

Resneli Niyazi Bey'in meşhur geyiğine değinmeden önce geyik mitosunun ne olduğunu anlamakta fayda olacağı kanaatindeyim. Geyik mitosu eski Türklerde olduğu gibi diğer birçok medeniyette kullanılan bir semboldür.

Türklerde Ergenekon'a girişte yol gösterici olan bir geyiktir. Hunlara ise batıya göç edişleri sırasında rehberlik eden yine dişi bir geyik olmuştur. Yine şaman inancında geyik

²⁰⁸ Mustafa Armağan, *Abdülhamid'in Kurtlarla Dansı* 2, 8. Baskı, İstanbul: Timaş Yayınları, 2009, s.267-270 Ayrıca Bkz., Es, a.g.e., s.468-469

boynuzlarının önemli bir yeri bulunmaktadır. Birçok hikâyede geyiğin peşinden gidip kutlu mağaraya ulaşan yiğitler orada hayatlarının aşkıyla karşılaşır. Dolayısıyla geyik sembolik anlamda yeniliğin, dönüşümün, sonsuzluğun, yol göstericiliğin ve saflığın ifadesidir.

İrlanda mitlerinde, maya mitolojisinde, Altay Türklerinde, Kızılderili mitolojisinde sık sık geyik figürlerine rastlanır. Yine Anadolu'da Hitit, Huri medeniyetlerinde ve Alacahöyük kazılarında da geyik figürleri oldukça önemli bir yer teşkil etmektedir. Yine Osmanlı döneminde geyik üzerine binip savaştığı söylenen ve bugün Bursa İnegöl yolu üzerinde türbesi bulunan Geyikli Baba da geyik sembolünün kullanıldığı önemli kişilerdendir.

Bahsettiğimiz anlamlarının dışında geyik, reenkarnasyonu da ifade eder. Geyiğin her sene boynuzunu kaybetmesi ve tekrar boynuzun yenilenmesi bu anlayışın doğmasında önemli bir etken olmuştur. Dolayısıyla geyik sembolü yeniden doğuşu ifade etmektedir.

Son döneme baktığımızda II. Abdülhamid'e karşı olanlar Meşrutiyet'in ilân edilmesiyle memleketin yeniden doğduğunu sık sık dile getirmişlerdir. Burada önemli olan ise bu yeniden doğuşun simgeleşmiş sembollerinden biri de Meşrutiyet'i getiren isyanı başlatan Resneli Niyazi Bey'in yanından ayırmadığı geyiğidir.

Resneli Niyazi Bey Manastır'a gitmek üzere yola koyulduğunda Manastır'a bir günlük mesafede iken kendilerine katılan askerlerin arasında bu geyiği görmüş ve onu sahiplenmiştir. Onu kendi elleriyle beslemiş ve bir an olsun yanından ayırmamıştır. Hatıratında bu olayı "Geyiğin Kılavuzluğu" başlığı altında şu şekilde dile getirmektedir:

Yolda çeteye katılmak üzere o gün Manastır'dan birkaç gün önce kaçmış olan altı jandarma, birkaç sivil yanlarında bir Geyik olduğu halde bize katıldılar. (...) Tüm gözler iki yaşını henüz bitirmemiş olan bu Geyik'e çevrilmişti. Kimi Karaca, kimi Geyik olduğunu ortaya atıyorlardı. Jandarmalardan biri bu bilmeceyi çözdü, bunun henüz iki yaşını tamamlamamış dişi bir geyik olduğunu ve Prester sırtlarında önlerine çıkan bu insancıl hayvanın okşamalara aldanarak kendilerini çekinmeden izlediğini anlattı. Herkes bu hayvanı okşuyor, seviyor kutsallığına inanıyordu. (...) Daima önde giden ve askerlerin önünde sıçrayan geyik adeta bize kılavuzluk ediyor. Bir içgüdüyle bizi amacımıza koşturuyordu.²⁰⁹

²⁰⁹ İhsan Ilgar, **Balkanlarda Bir Gerillacı Hürriyet Kahramanı Resneli Niyazi Bey'in Anıları**, İstanbul: Çağdaş Yayınları, 1975, s. 199-200.

Müşir Osman Paşa'nın evinin basılıp esir alınması olayında da geyik baş aktörlerden biridir. Resneli Niyazi Bey'in kardeşi Osman Fehmi Bey, Müşir Osman Paşa'nın yakalanıp evden dışarı çıkarıldığında geyiği gördüğünü ve şaşırarak geyiği sorduğunu dile getirir. Devamında ise Resneli Niyazi Bey'in "Bu da tabiatın mümessilidir Paşa Hazretleri. Görülüyor ki hürriyet mücadelesinde tabiatta bizimle beraberdir" ifadelerini kullandığını belirtmektedir.²¹⁰

İsyan amacına ulaştıktan sonra Resneli Niyazi Bey o dönemde gün geçtikçe ününe ün katmıştır. Tabi bu durum Resneli Niyazi Bey'in geyiğinin de ün kazanmasına neden olmuştur. Bu geyik o dönemde o kadar konuşulmuştur ki "geyik muhabbeti yapma" deyimi bu olay üzerine oluşmuştur. Geyiğin ünü saraya kadar ulaşmıştır. Hatta İstanbul ahalisi gibi Sultan Abdülhamid'in kardeşi veliaht Mehmet Reşat da üç oğluyla birlikte geyiği seyretmeye gitmiştir.²¹¹ Peki, bu dönemde bu kadar ünlene hatta o dönem doğan kız çocuklarına "Gazal" isminin verilmesine neden olan bu geyiğin sonu ne olmuştur? Bu sorunun cevabını da Refik Halid Karay'dan dinleyelim:

Nihayet II. Abdülhamit rejimi yıkılır, geyik de öbür hürriyetseverler ve mücahitler gibi İstanbul'a gelir. Gelir de arkadaşları gibi refah yüzü görür, bir saray ahırına mı sokulur, önüne yonca demetleri, sütle yoğrulmuş kepek, arpa yahut yulaf mı konulur? Hayır, zavallıyı alıp "Direklerarası" köşesindeki "Letafet" apartmanına götürdüler. Alt katta, ışık girmez, hava almaz bir bodrum bölmesine kapattılar.

İşte Niyazi Bey'i hürriyet arkadaşlığıyla destekleyen bu aziz hayvancağızı ben o bodrumda ziyarete gittim. "Cemiyet-i Mukaddese" menfaatine-ne ayıp şey değil mi? bir kuruş mukabili ahaliye seyrettiriyorlardı.

İçeriye girince, yaş gübre ve mayhoşlaşmış kuru ot kokusundan genzim yandı, gözlerim sulandı. Önce karanlıktan ne tarafta durduğunu sezemedim; loşluğa alıştıktan sonradır ki, kenarda bir kıpırdama fark ettim. Artık iyice görüyordum. Biçareyi kalın kirli bir iple dipteki kazığa bağlamışlar. Önünde nemli ot kırpıntıları ve boyaları yer yer dökülmüş porselen eskisi, çamurlu tortu ile sıvanmış bir leğen... Güya su kabı!

Hürriyet Geyiği'nin yüreği öyle burkulmuş, kara ve iri çok güzel gözleri öylesine mahzun, malihülyalı ki içim sızladı. Bu gözlerde Resne Dağları'nın ve eski hürriyetinin hasreti yanıyordu; belki nedamet de vardı, cinsdaşlarını bırakıp insanlara katıldığına, hürriyet dağdağasına karıştırıldığına, fırsat elde iken kendilerinden ayrılıp dağ yolunu tutmadığına, yanındakilere güvendiğine pişmandı. Hayır, tabiidir ki, geyik hayvan aklıyla bu muhakemeleri yapamıyordu, ama muhakkak ki sila acısı çekiyordu, pınar suyu ve taze çimen gözünde tütüyordu.

²¹⁰ Es, a.g.e., s.471-472.

²¹¹ Gülden Aydın, "Bir Geyik Hikâyesi", <http://www.hurriyet.com.tr/bir-geyik-hik-yesi-39246773>, (01,03,2017)

Niyazi Bey’le Enver Bey, hürriyet remzi (simgesi), mucizesi, propaganda vasıtası olan geyikleri bu durumda sızlanırken, İstanbul caddelerinden geçtikçe alkışlanıyorlar; civar tiyatrolarda kantocu kızlar beyazlı kırmızılı kurdelelerle süslenip:

“Yaşasın Niyazi’yle Enverler
Yaşasın hamiyetli askerler”

Diye cıyak cıyak bağıryorlardı. “Gazal’ı-Hürriyet” bu seslere kulaklarını dikmekten de vazgeçmiş, bir deri bir kemik kalmış, son saatlerini yaşıyordu.

Asıl acayibi atlamak, sıçramak, numara ve marifet yapmak gibi tek hüneri olmayan hürriyet geyiği halkın alakasını da çekmemiş, müşteri ve Mukaddes Cemiyet menfaatine para toplayamamıştı. Karnını doyurmak ve bekçi bulundurmak füzuli sayıldı, bir gün ahırın kapısını örttüler. Rejim değişikliğinin ilk mahzuru bu “Gazal-i Hürriyet” olmuştu.

Ölmüş müydü? Yoksa kesilip eti bir Beyoğlu lokantasına satılmış mıydı? Bilmem. Fakat o devirde, mesela Tokatlıyan gibi maruf lokantalarda, geyik değilse de av etleri arasında karaca bulundurmak adeti; belki dirisinden umduğu faydayı temin edemeyen hürriyetperverelerin bir uşağı, Meşrutiyet tarihinde yer eden şu bedbaht geyiğin ölümünden birkaç mecediye kazanmıştı!

İnkılapların bilhassa insanlar arasında nice acı çekenler türetmesine ve kendim de onlardan biri olmama rağmen ara sıra hatırladıkça, hele çöllerde ceylan sürülerine rastladıkça aklıma hep bizim Meşrutiyet tarihinin bodruma tıkılıp kazığa bağlanmış ip tasmalı, bir nevi kalebent haline sokulmuş bahtı kara “Gazal-ı Hürriyet” gelirdi.

Zaten onu o halde gördükten sonradır ki, Meşrutiyet ve Hürriyet mefhumuna, hususiyle elebaşlarına karşı izanım da, imanım da sarsılmıştı. Galiba Ahmet Samim’de de aynı tesiri yapmıştı ki geyik hakkındaki makalesi rejimin ilk tenkidi olarak tarihe geçti ve iki yıl sonra bu değerli gencin hayatına mal oldu. Ben, iki fasılda-dile kolay- yirmi bir sene süren gurbetzedeliğe rağmen yine de hafif atlatmış sayılırım!

Doğrusunu isterseniz-yeri belli olsaydı-hürriyet geyiğinin kemiklerini Abide-i Hürriyet’in içine değilse de civarına gömmek icap ederdi. O, ayrıca bir zamanlar beraber dolaştığı arkadaşlarının; ne katillere, ne kitlelere, ne harplere ve perişanlıklara karışmadan silinip ortadan kaybolması itibariyle, en masumu idi.²¹²

Refik Halid Karay’ın anlattıklarına baktığımızda geyiğin sonunun da ihtilâlin baş aktörü Resneli Niyazi Bey ile benzer bir akıbete eriştiğini söyleyebiliriz.

²¹² Refik Halid Karay, **Bir Ömür Boyunca**, İstanbul: İletişim Yayınları, 1990, s.31-34

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4. RESNELİ NİYAZİ BEY'İN 1908 İHTİLALİ SONRASI HAYATI ve 31 MART VAK'ASI

4.1. 31 Mart Vak'ası Öncesi Genel Durum

31 Mart Vak'ası (13 Nisan 1909) tarihinde başlayan bir dizi olayın II. Abdülhamid'in tahttan indirilmesiyle sonuçlanmasına verilen isimdir.

Resneli Niyazi Bey'in mevcut olan tüm kötü durumların sorumlusu olarak gördüğü II. Abdülhamid'e karşı başlattığı isyan 23 Temmuz 1908 yılında padişah tarafından Meşrutiyet'in ilân edilmesiyle son bulmuştur. Meşrutiyet'in ilân edilmesini İstanbul'un fethine benzeten Leskovikli Mehmet Rauf bu düşüncesini şu ifadelerle dile getirmiştir:

Gerçekten Konstantiniyye'nin fethi ile inkılâbımız arasında bir bakıma hoş bir münasebet vardı. Fatih İstanbul hisarını günlerce küçük toplarla harp ederek güçsüz düşürdüktan sonra özel olarak döktürmüş olduğu iki büyük top sayesinde o koca hisarı yerle bir ettiği gibi muhterem cemiyette senelerle istibdât kalesini muhtelif araçlar ile sarstıktan sonra Enver ve Niyazi adındaki iki ateş parçası yiğit burç ve surlarını yıktı ve tahrip etti.²¹³

Aslında Meşrutiyet'in ilân edilmesi II. Abdülhamid yönetimi açısından mevcut olayların sonu olduğu gibi, aynı zamanda onun iktidarının sonunu hazırlayacak bir dizi olayın da başlangıcı olmuştur.

Sorulması gereken soruların başında, Osmanlı'nın son dönemlerinin en yetenekli ve zeki padişahlarından olan II. Abdülhamid'in Meşrutiyet'in ilânı konusunda neden bu kadar isteksiz davrandığı ve yaşanan bir isyan neticesinde Meşrutiyet'i ilân etmek zorunda kaldığıdır. Aksoy, II. Abdülhamid'in anılarından aktarımıyla bu sorunun cevabını şu şekilde vermiştir:

²¹³ Mehmet Rauf, *İttihat ve Terakki Ne İdi?*, (Yay. M. Faruk Bayrak), İstanbul: Alfa Yayınları, 2013, s.37

Meşrutiyetle idare edilebilmek için, memleketimiz kâfi derecede olgun değildir. Bu bizim için felaket olur; çünkü bu idare bütün fertler arasında eşitliği icap ettirir. Bizde ise böyle bir şey düşünülemez. İmparatorluğumuz Türklerden, Araplardan, Rumlardan, Ermenilerden vs. teşkil etmiştir. Bu unsurlar kazai istiklallerinden ve kiliselerini kendi idare hakkından vazgeçmek istemezler. Bundan başka müşterek bir dilimiz olmadığı da malumdur, bu unsurlardan hiçbirisinin anadilden vazgeçip Türkçe'yi resmi dil olarak kabul etmeyeceği de aşikârdır. Bu şartlar altında Osmanlılarda milli his nasıl köklenebilir? Zaten Hıristiyan tebaamız büyük devletlerle iş birliği yapmaktadır. Bizim Jön Türkler hayalperettirler; çünkü bizde Kanun-i Esasi'yi ve meşrutî hükümeti ilân etmek, umumi bir karışıklığı davet etmek ve herkesi birbirine düşürmek demektir.²¹⁴

Yaşanan sürece baktığımızda II. Abdülhamid'in bu düşüncelerde olmasına rağmen Meşrutiyet'i ilân etmek zorunda kaldığını söyleyebiliriz. 1908 İhtilali sonrasında İttihat ve Terakki adından söz ettiren bir güç olarak ortaya çıkmıştır. Ancak halen iktidarı tam anlamıyla avucuna alamamış ve kıritik kadrolara kendi adamlarını yerleştirmeye başlamış ve bunda da başarılı olmuştur.²¹⁵ Her ne kadar Meşrutiyet'in ilân edilmesinde en büyük pay sahibi İttihat ve Terakki olsa da sonuç itibariyle Meşrutiyet'i ilân eden yine II. Abdülhamid olmuştur. Bu durum istenmese de İttihat ve Terakki ile II. Abdülhamid arasında adı konulmayan bir uzlaşmayı beraberinde getirmiştir.²¹⁶ Peki, meşrutî yönetimde, İttihat ve Terakki yönetimde ne denli etkili olabilmiş idi? Bu sorunun cevabı için döneme baktığımızda, Cemiyet'in yönetimde doğrudan söz sahibi olmadığını ancak arka plânda kalarak da olsa son derece etkili olduğunu söylemek mümkündür. Ancak bu durum karmaşık ve bir o kadar da sorunlarla yoğrulan olayları da beraberinde getirmiştir.

Meşrutiyet ilân edildikten sonra II. Abdülhamid dönemi boyunca dört hükümet kurulmuştur. Bunlar sırasıyla:

1. 1-5 Ağustos 1908 Sait Paşa Hükümeti
2. 6 Ağustos 1908-14 Şubat 1909 tarihleri arasında Kâmil Paşa Hükümeti
3. 14 Şubat-13 Nisan 1909 tarihleri arasında Hüseyin Hilmi Paşa Hükümeti
4. 13 Nisan-1 Mayıs 1909 tarihleri arasında Ahmet Vefik Paşa Hükümeti'dir

Bu dönemde yaşanan en önemli gelişmelerden biri de Osmanlı tarihinin ilk çok partili seçiminin yapılmış olmasıdır. Seçimlere İttihat ve Terakki'nin yanı sıra Ahrâr

²¹⁴ A. Şerif Aksoy, **İttihat ve Terakki**, 8. Baskı, İstanbul: Nokta Kitap, 2013, s.24-25

²¹⁵ İkdâm, 7 Ağustos 1908, Sayı 5101, s.3

²¹⁶ Aksoy, a.g.e., s. 25

Fırkası da katılmıştır. 14 Kasım-11 Aralık 1908 yılları arasında yapılan bu seçim Meşrutiyet'in ilân edilmesinde çok büyük etkiye sahip olan İttihat ve Terakki'nin mutlak üstünlüğü ile neticelenmiştir. Seçimler sonucunda 280 mebus'u İttihat ve Terakki çıkarmasına rağmen Ahrâr Fırkası sadece bir mebus elde edebilmiştir.²¹⁷ Bu sonuca bakıldığında seçilen mebusların tamamının İttihat ve Terakki Cemiyeti mensubu olduğunu düşünmek pek de doğru bir çıkarım olmayacaktır. Nitekim seçimler sonrasında İttihat ve Terakki'den kopup Ahrâr Fırkasına katılan mebuslar olmuştur.

Seçimlerin yapılmasının ardından sıra meclisin resmen açılmasına gelmişti. 17 Aralık 1908 tarihine gelindiğinde II. Abdülhamid'in katılımıyla ve büyük bir coşkuyla Meclis-i Mebûsan'ın kapıları açılmıştır.²¹⁸

Meclisin açılmasından sonra İttihat ve Terakki'den seçilen mebusların bir kısmının Cemiyet üyesi olmaması ve bunun yanında Türk ve Müslüman olmayan mebusların varlığı beraberinde yasama görevinde İttihat ve Terakki'nin tam anlamıyla hâkim olamamasını getirmiştir.

Yaşanan bu ortam kurulan hükümetlerde genel itibariyle bir siyasi çatışma ortamının yaşanmasına neden olmuştur. Özellikle Hüseyin Hilmi Paşa Hükümeti'nin Cemiyet'le gittikçe artan yakınlaşması bu siyasi kargaşa döneminde 31 Mart Vak'ası'nı hızlandıran gelişmelerin başında gelecektir. Nitekim olayların başladığı daha ilk hafta Hüseyin Hilmi Paşa bu olayların dışında kalmayı yeğleyecek sonrasında istifa edecek ve üstüne üstlük çekildiği köşesinden Hareket Ordusu'nun İstanbul'a gelmesini izleyecektir.²¹⁹

Bütün bu sürece baktığımızda özellikle İttihat ve Terakki mensubu genç subayların heyecanla peşinden koştukları ve savundukları Meşrutiyet'in ilân edilmesinin bütün sorunları sonlandırmadığı görülecektir. Ayrıca oluşan siyasi kargaşa ortamı sorunların daha da derinleşmesine neden olacaktır. İstemedi de olsa oluşan bu otorite boşluğu beraberinde daha da büyük sorunları getirmiştir. Bütün sorunların kaynağı olarak görülen II.

²¹⁷ Necmettin Alkan, **Selanik İstanbul'a Karşı 31 Mart Vak'ası ve II. Abdülhamid'in Tahttan İndirilmesi**, 2. Baskı, İstanbul: Timaş Yayınları, 2014, s.49

²¹⁸ Tanin, **Meclis-i Mebûsan'ın İn'ikâdi**, Sayı 137, 4 Kanun-i Evvel 1324 (17 Aralık 1908), s. 1

²¹⁹ Alkan, **Selanik İstanbul'a Karşı 31 Mart Vak'ası ve II. Abdülhamid'in Tahttan İndirilmesi**, s. 50

Abdülhamid'in kurduğu hassas dengenin bozulması ve daha da kötüsü yerine bir alternatif plân koyulamaması adeta sonun başlangıcı olmuştur.

Bu eksikliklerin yanı sıra iktidar hırsıyla yanıp tutuşan gurupların yönetim üzerinde etkili olma çabalarının artması da siyasi kargaşa ortamını körükleyen durumların başında gelmiştir. Bu durum daha önce var olan ve heyecanlı genç subayların oluşturduğu İttihat ve Terakki ile II. Abdülhamid arasındaki çatışmadan daha ziyade derin bir çatışma ortamı doğurmuştur. Nitekim II. Abdülhamid ve İttihat ve Terakki arasındaki çatışmalarda sadece iki taraf mevcuttur: II. Abdülhamid ve İttihat Terakki. Oysaki bu dönemden sonra birbirine karşı olan gurupların sayısı gün ve gün artmıştır.

Sonuç itibariyle Meşrutiyet'in ilân edilmesi II. Abdülhamid'in bu konu hakkında yukarda belirttiğimiz endişelerini haklı çıkarmıştır. Siyasi bir zenginlik getirmesi beklenen Meşrutiyet o dönem için beraberinde bir kargaşa ortamı getirmiştir. Birbirine karşı olan gurupların sayısının artması ise beraberinde 31 Mart Vak'ası'nı getirmiştir.

4.2. 31 Mart Vak'ası'nın Nedenleri

Geçmişten günümüze tarihte yaşanan olaylara baktığımızda hemen hiç birinin sadece tek bir nedene bağlı kalmadığını rahatlıkla söyleyebiliriz. Yaşanan her olay kendisinden önce gelen bir olayın sonucu olduğu gibi kendisinden sonra cereyan edecek bir olayın da nedeni olabilmektedir. Bu nedendir ki özellikle tarihi bir olay değerlendirilirken farklı açılardan olaya bakılabilmemesi gerekmektedir. Ayrıca olayların nedenleri sıralanırken önem derecesinin kişiler arasında farklılıklar doğurabileceği de akıllardan çıkmamalıdır. Yarısı dolu bir bardağa yapılan yorumlarda kimi boş kısmı kimi ise dolu kısmı görebildiği gibi tarihi olayların nedenleri değerlendirilirken kişiler farklı noktaları rahatlıkla ön plâna çıkarabilir.

31 Mart Vak'ası'na bu bağlamda baktığımızda da olayın birçok etkinin bir araya gelmesi sonucunda patlak verdiğini söylememiz mümkündür. Sosyal-siyasal birçok etkinin bir araya gelmesi neticesinde küçük bir kıvılcımın ateşe dönüşmesi kaçınılmaz olmuştur.

31 Mart Vak'ası'nın nedenlerine söyle bir bakıldığında Meşrutiyet sonrasında etkili olan ve yukarda bahsettiğimiz siyasi kargaşa ortamının karşımıza çıktığını söyleyebiliriz. Özellikle Meşrutiyet mücadelesi süresince verilen vaatlerin İttihat ve Terakki başa geçtikten sonra yerine getirilememesi, İttihat ve Terakki'ye karşı bir cephe oluşma sürecini hızlandırmıştır. Dolayısıyla aslında muhalif bir hareket olarak ortaya çıkan İttihat ve Terakki'ye karşı artık yoğun bir muhalefet yaşanmaya başlamıştır. İttihat ve Terakki ise işlerin muhalefetteyken ki kadar kolay olmadığını, sorumluluk almanın daha farklı bir tecrübe gerektirdiğini çok geçmeden anlamıştır. Özellikle İttihat ve Terakki'ye karşı muhalefetin artması halkın İttihat ve Terakki'ye duyduğu güvenin sarsılmasına neden olmuş ve bu durum da sosyo-psikolojik açıdan bir boşluk doğmasına neden olmuştur.

Olayların başlamasının başka ne gibi nedenleri olabilir diye baktığımızda karşımıza bir çelişkiler zinciri çıkmaktadır. Öncelikle İttihat ve Terakki muhalefet saflarında yerini gizliden gizliye almaya başladığında en büyük argümanları II. Abdülhamid'in uyguladığı istibdat yönetimidir. İttihat ve Terakki'nin yönetimde etkili olmasından sonra bu dönem uygulamaları yavaş yavaş son bulmaya başlamıştır. Özellikle gazete ve dergilerde düşünceler özgürce ifade edilmeye başlamış, isteyen herkes düşüncesini açıkça beyan edebilme hürriyetine kavuşmuştur. Peki, buradaki yanlış nerededir? İnsanların düşüncesini özgürce dile getirmelerinde ne gibi bir yanlış olabilir? Kısaca değinelim;

Özellikle basındaki sansürün ortadan kalkmasıyla herkesin istediği şekilde düşüncesini yansıtabildiği bir döneme geçildiğini belirtmiştik. Bu durumun yaşanmasıyla birlikte İttihatçı gazeteler kendisine muhalif olanlara karşı zehir zemberek açıklamalar yapmaya başlamışlardır. Tabii ki muhalif gazeteler de İttihat ve Terakki'ye karşı aynı tutumda yazılar kaleme almaya başlamış ve muhalefetlerinin dozunu günden güne arttırmıştır. Yapılan bu muhalefet karşısında İttihat ve Terakki, yaşanan bu özgür düşünce ortamının kendi eserleri olmasına rağmen kendilerine karşı muhalefetin olmasına ateş püskürmüş, muhalefete karşı ise içten içe diş bilemiştir.²²⁰ Kısa süre sonra İttihat ve Terakki tarafından muhalif gazetelere, hatta bu gazeteleri satan bayilere bile yoğun baskılar yapılmış ancak bu durum tepki çekmiştir.²²¹ Bütün bunların yanında özellikle azınlık

²²⁰ Yılmaz Öztuna, **II. Abdülhamid Zamanı ve Şahsiyeti**, 4. Baskı, İstanbul: Ötüken Yayınları, 2016, s. 197

²²¹ Volkan, **Selanik'te Kabadayılık Yahut Şiddetli İstibdad**, 13 Şubat 1324, Sayı 57, s.4

unsurlar da düşüncelerini rahat bir şekilde ifade etmeye başlamıştır. Bu dönemden sonra ayrılıkçı ifadelerin yer aldığı yazılarda hızla bir artış görülmüştür.

Yaşanan bu durumlar göz önüne alındığında II. Abdülhamid'in en çok eleştirilen uygulamalarından biri olan basın sansürünün nedeni daha kolay anlaşılacaktır. Nitekim İttihat ve Terakki'nin uygulamak için yoğun çaba sarf ettiği bu özgür düşünce ortamı kısa sürede kendi başlarına da iş açmaya başlamıştır.

Bütün bu kargaşa ortamının beraberinde siyasi suikastları getirmesi çok uzun sürmemiştir. Yaşanan bu suikastlara baktığımızda karşımıza ilk olarak İsmail Mahir Paşa'nın, gazetecilerden Ahmet Samim ve Hasan Fehmi Beylerin öldürülmeleri çıkmaktadır.²²² Özellikle İttihat ve Terakki, II. Abdülhamid dönemi memur ve devlet adamlarına karşı baskıcı bir politika izlemeye başlamıştır. Ordu ve memurlar arasında yaşanan tasfiyeler büyük bir huzursuzluğa ve içten içe bir homurdanmaya neden olmuştur.

Halk arasında huzursuzluğa neden olan bir başka etken de İttihat ve Terakki'nin çeşitli adlar altında bağış kampanyaları düzenlemeleri ve halktan bu bağlamda para toplamalarıdır. Özellikle İâne-i Milliye ve başka adlar altında toplanan bu paralar günden güne tepki çekmeye başlamıştır. Toplanan paraların İttihat ve Terakki'ye karşı oluşan muhalefeti bastırma yönünde kullanılması, oluşan bu tepkinin katlanarak artmasına neden olmuştur.²²³

Muhalif kesimin mevcut yönetimden ve yöneticilerden memnun olmaması sonucu birçok iç isyan teşebbüsü yaşanmıştır. Burada isyan edenler tıpkı İttihat ve Terakki gibi mevcut yönetimden yana dert yanıp iktidara kendileri geldiğinde bütün sorunların son bulacağını iddia etmişlerdir. Ancak bu guruplar daha ileriki aşamada kendi aralarında da bölünmeler yaşamışlar ve kendi içlerinde de çatışmalara başlamışlardır. Bu durum mevcut guruplaşmayı daha da keskinleştirmiş ve dolayısıyla 31 Mart Vak'ası öncesinde ortamın daha da gerilmesine neden olmuştur.²²⁴

²²² Öztuna, a.g.e., s.197

²²³ İâne-i Milliye ve başka adlar altında paralar toplanması ve bu paraların genel itibarıyla nerelerde kullanıldığı hakkında detaylı bilgi için bkz. , Alkan, **Selanik İstanbul'a Karşı 31 Mart Vak'ası ve II. Abdülhamid'in Tahttan İndirilmesi**, s. 74-78

²²⁴ Öztuna, a.g.e., s.197

Muhalefetin mevcut yönetime karşı eline koz veren olayların başında Balkanlarda yaşanan karışıklıklar gelmektedir. Balkanlarda yaşanan karışıklıklar muhalefet açısından mevcut yönetime saldırmak için bulunmaz bir durum doğurmuştur. Tarihler 5 Ekim'i gösterdiğinde Bulgarların bağımsızlık ilân etmesinin hemen ardından Avusturya-Macaristan İmparatorluğu'nun Bosna ve Hersek'in kendi topraklarına katıldığını açıklaması, aynı gün Girit'in Yunanistan'a katılma kararının duyulması muhalefeti çileden çıkarmaya yetmiştir.²²⁵ Yaşanan bu durumlara karşı siyasi hamlelerin yetersiz kalması karşısında basın ve muhalefetin tepkisi artarak devam etmiştir.. Üstelik bu bunalımlarla dolu dönem Ramazan ayına denk geldiğinden meclis tatildeydi ve bu durumlarla ilgili görüşmeler mecliste resmi olarak yapılamamıştı.²²⁶ Balkanlarda yaşanan bu olaylar ve bölgelerin göz göre göre elden çıkması beraberinde yeni rejime karşı saldırıların çıkmasını getirmiştir.

Bu bağlamda değerlendirilebilecek olayların başında Kör Ali olayı gelmektedir. Kör Ali olarak tanınan Hoca Ali Efendi öncülüğünde toplanan kalabalık bir gurubun saray önüne gelerek padişahı görmek istemesi üzerine cereyan eden olaylardır. Sarayın önüne gelen bu gurubun isteği üzerine pencereye çıkan II. Abdülhamid gurubun isteklerini dinlemiştir.

Peki, Kör Ali ve beraberinde toplanan bu kalabalığın amacı nedir? Kör Ali ve beraberindeki gurup Padişah'tan Meşrutiyet'in kaldırılıp şeriatın yeniden geri getirilmesini, meyhanelerin kapatılıp fotoğraf çekiminin yasaklanmasını, Müslüman kadınların sokaklarda açık seçik dolaşmasının yasaklanmasını istemişlerdir.²²⁷ Bu istekler karşısında II. Abdülhamid ilk etapta gerekenin yapılacağını söylese de ertesi gün yakalanan Kör Ali ve beraberindeki gurup üyelerinden bazıları yargılanarak "hükümeti ortadan kaldırmaya teşebbüs etmek" suçundan idama çarptırılmışlardır.²²⁸ Aslında yaşanan bu olay başından son anında verilen idam cezasına kadar kafalarda soru işaretleri doğuran bir olaydır. Bu olayın nedenleri, ortaya çıkışı ve sonucu baştan sona bir çalışmanın konusu olabilir.

²²⁵ Feroz Ahmad, **İttihat ve Terakki 1908-1914**, İstanbul: Kaynak Yayınları, 2017, s.50

²²⁶ Ahmad, a.g.e., s.52

²²⁷ Ahmad, a.g.e., s.53 Ayrıca konu ile ilgili bkz., Alkan, **Selanik İstanbul'a Karşı 31 Mart Vak'ası ve II. Abdülhamid'in Tahttan İndirilmesi**, s. 74-78, Akşin, a.g.e., s. 130

²²⁸ Tanin, **Kör Ali Davası**, 14 Teşrin-i Evvel 1324 (27 Ekim 1908), Sayı, 88, s.7

31 Mart Vak'ası'nın hemen öncesinde ordu içerisinde var olan bazı huzursuzluklar ve başkaldırıları da ordu içerisindeki hoşnutsuzluğu ve homurdanmayı göstermesi açısından büyük öneme sahiptir. Bu olayların belki de en önemlisi Taşkıyla'da 31 Ekim tarihinde yaşanan olaylardır. Bu askeri ayaklanmanın yaşanmasının nedeni terhis edilmeleri gerektiği halde terhis edilmeyen ve Cidde'ye gönderilmek istenen 86 askerin bu emri reddederek terhislerini istemeleridir.²²⁹ Buna benzer isyanların Meşrutiyet ilân edilmeden önce Anadolu'nun çeşitli bölgelerinde yaşandığından daha önce bahsetmiştik. Bu isyanlar genelde kısa sürede ve kansız bir şekilde sona ermişti. Ancak burada adeta yaraya tuz basarcasına isyan teşebbüsü kanlı bir şekilde sonlandırılmıştır.

İsyanın çıktığı 31 Ekim tarihinde İttihat ve Terakki yayınladığı bir bildiriye isyancı askerlerin saray tarafından şımartıldığını belirtilmesinin yanında isyana katılan askerlerin en şiddetli şekilde cezalanması gerekliliği bildiriye vurgulanmıştır.²³⁰ Bunun üzerine Hassa Ordusu Komutanı Mahmud Muhtar Paşa, Avcı Taburları ile guruba müdahale ederek isyancı askerlerin üzerine ateş edilmesi talimatını vermiştir. Çıkan çatışmada üç çavuş hayatını kaybetmiş, askerlerin birçoğu ise yaralanmıştır.²³¹ Olaylar kanlı bir şekilde bastırılmasına rağmen Mahmud Muhtar Paşa, ibret-i âlem için öldürülenlerin cesedinin saray civarına asılması talimatını vermiş ancak özellikle Sadrazam Kâmil Paşa'nın karşı çıkması neticesinde bundan vazgeçmiştir. Çıkan bu isyan önceden belirli bir hazırlığın yapılmaması ve belirli bir lider kadrodan yoksun olması dolayısıyla bu kadar kısa bir sürede bastırılabilmiştir.²³²

Yukarıda saydığımız nedenler dışında 31 Mart Vak'asını hazırlayan birçok neden saymak mümkündür. Özellikle orduya siyasetin sokulması saydığımız nedenler dışında akla ilk gelenlerdendir. Ancak bunların yanında öyle bir neden vardır ki belki de nedenlerin en önemlisidir. Bu neden II. Abdülhamid'in yaşanan bu olaylara rağmen halk nezdinde hatta ve hatta İttihat ve Terakki Cemiyeti içerisinde dahi popülerliğini arttırmaya devam etmesidir. Meşrutiyet ilân edildikten sonra yaşanan gelişmeler, aslında II. Abdülhamid politikalarının doğru olduğunu gözler önüne sermiştir.

²²⁹ Ahmad, a.g.e., s.54

²³⁰ Ahmad, a.g.e., s.54

²³¹ Alkan, **Selanik İstanbul'a Karşı 31 Mart Vak'ası ve II. Abdülhamid'in Tahttan İndirilmesi**, s. 159

²³² Ahmad, a.g.e., s.55

1908 İhtilali öncesinde İttihat ve Terakki üyelerinin hemen tamamında hâkim olan düşünce yaşanan bütün olumsuz durumların sorumlusunun II. Abdülhamid olduğu yönündedir. Ancak Meşrutiyet ilân edilmiş, buna rağmen İttihat ve Terakki açısından eksik bir başarı kazanılmıştır. Bu başarının eksik olmasının nedeni ise II. Abdülhamid'in halen görevinin başında olmasıdır. Üstelik görevinin başında olmasının yanında özellikle karışıklıklar arttıkça II. Abdülhamid'in haklılığının anlaşılması ve bu durumun da Padişah'ın insanları daha fazla etkilemesi, İttihat ve Terakki'nin Padişah'a karşı daha fazla hırslanmasına neden olmuştur.

4.3. 31 Mart Vak'ası ve Resneli Niyazi Bey İstanbul'da

Başlangıcı itibariyle askeri, daha sonraları ise sivil gurupların da karıştığı isyan 13 Nisan'da öğleden sonra Taşkışla'da başlamıştır. Taşkışla'da bulunan 4. Avcı Taburu askerlerinin subaylardan bazılarını ağaçlara bağlaması bazılarını ise hapsedmesi sonrasında patlak vermiştir. İsyanın nasıl başladığı konusunda çeşitli iddialar bulunmaktadır. İsyanın arkasında II. Abdülhamid'in olduğu iddia edildiği gibi bu iddianın tamamen aksine olayın İttihat ve Terakki'nin bir oyunu ile başladığı konusunda da ciddi iddialar bulunmaktadır.²³³

Askerler isyanı başlatmalarının ardından kışlayı terk ederek yürüyüşe başlamışlardır. Hemen ardından Beyoğlu Topçu Alayı askerleri kendilerine katılmış, ardından Yıldız'daki Nizamiye bölüklerinin bazıları da bu isyana destek vermişlerdir. Dolmabahçe üzerinden Ayasofya istikametine doğru yürümeye başlayan askerler “Padişahım çok yaşa!” naralarının yanında “Şeriat İsteriz!” naraları da atarak ilerlemeye devam etmişlerdir.²³⁴ Eminönü istikametine devam eden askerlere yeni askerler de katılmaya devam etmiştir. Askerlerin Galata Köprüsü'nden Eminönü'ne geçtikleri sırada karşılarına çıkan Zabit İlyas Efendi bu yaptıklarının yanlış olduğunu belirtmiş ancak bunun üzerine isyan eden askerlerin saldırısı sonucu öldürülmüştür.²³⁵ Bu olayı Kâzım Karabekir şu şekilde ifade etmiştir:

²³³ 31 Mart Vak'ası'nın nedenlerinin neler olduğu ve bu olayın arkasında kimlerin olabileceği konusunda detaylı bilgi vermeyerek sadece olayın genel ilerleyişi hakkında değerlendirmelerde bulunduk. Bu konu hakkında detaylı bilgi için bkz. : Alkan, **Selanik İstanbul'a Karşı 31 Mart Vak'ası ve II. Abdülhamid'in Tahttan İndirilmesi**, s.163-218 Öztuna, a.g.e., s.197-203 Karabekir, a.g.e., s.433-463

²³⁴ Alkan, **Selanik İstanbul'a Karşı 31 Mart Vak'ası ve II. Abdülhamid'in Tahttan İndirilmesi**, s.169

²³⁵ S. Kani İrtem, **31 Mart İsyanı ve Hareket Ordusu: Abdülhamid'in Selanik Sürgünü**, (Yay., O. Selim Kocahanoğlu), İstanbul: Temel Yayınları, 2003, s.146

31 Mart günü ağızdan ağza iştiliyor ki Unkapanı köprüsü yıkılmış, ahali birbirini kırıyormuş. Rauf Bey Unkapanı'nda bir şey olmadığını görüyor, kayıkla yeni köprüye geliyor. Karakol gemisinden köprüye çıkınca avcı ve nizamiye efradının bölük bölük zabitsiz İstanbul tarafına geçtiğini görüyor. Eminönü sağ taraftaki kulübe önünde çizmeleri meydanda bir zabıt ölüsü yatıyor. Soruyor, "Nedir nereye gidiyorsunuz?" dediğinde vurmuşlar.²³⁶

Yeni cami yönünde ilerlemeye devam eden askerler daha cami merdivenlerine vardıklarında burada beyaz sarıklı softalar tarafından karşılanmışlardır. Şeriat isteriz naralarının atılmaya başlamasıyla beraber bu hocalar, halk ve askerlerle bir olarak tekbir sesleri ve bando eşliğinde Ayasofya yönünde ilerlemeye devam etmişlerdir.²³⁷

İsyan sırasında İttihat ve Terakki Cemiyeti taraftarı olan bazı kurumlara da saldırılmıştır. Bu saldırılardan özellikle Tanin Gazetesi ve İttihat ve Terakki merkez binası nasibini almıştır.

Ayaklanma sürdüğü sırada isyancılara destek gitgide artmıştır. Ancak göz ardı edilmemesi gereken bir olay ise yabancılara en ufak bir zarar verilmemesidir. Bu durum Osmanlı tarihinde çıkan askeri isyanların hemen hepsinde görülmektedir.²³⁸ İsyanın ilk günü ilerleyen saatlerde olaylar ilk anındaki ateşini yavaş yavaş kaybetmeye başlamıştır. 14 Nisan'da olayların ikinci günüyle birlikte durum yavaş yavaş kontrol altına alınmaya başlanmış, görünürde Hareket Ordusu'nun İstanbul üzerine yürümesini gerektirecek bir durum artık kalmamıştır.²³⁹

Nitekim bu tarihten sonra siyasi derneklerin ortamı yumuşatma gayretleri dışında herhangi bir olay vukuu bulmamıştır.²⁴⁰

İsyanın gelişimine baktığımızda ilk başlarda ifade edildiği gibi Meşrutiyet karşıtı bir teşebbüs olmadığı söylenebilir. Nitekim olaylar başladığı günün gecesinde yatışmaya başlamış ve ertesi günü itibariyle de askerler kışllarına dönmeye başlamıştır. Ayrıca bu

²³⁶ Karabekir, a.g.e., s.435

²³⁷ Mustafa Turan, *Taşkıslada 31 Mart Faciası*, İstanbul: Akyurt Neşriyat,1964, s. 65

²³⁸ Alkan, *Selanik İstanbul'a Karşı 31 Mart Vak'ası ve II. Abdülhamid'in Tahttan İndirilmesi*, s.198

²³⁹ Turan, a.g.e., s.69

²⁴⁰ Alkan, *Selanik İstanbul'a Karşı 31 Mart Vak'ası ve II. Abdülhamid'in Tahttan İndirilmesi*, s.174

süreçte meclisin hiç kapanmamış olması ve resmi tatil olmasına rağmen çalışmalarına devam etmesi de “Meşrutiyet karşıtı bir gösteri” savını çürütmektedir.

İsyanın başladığını ve yaşanan olayları Selanik’e çektiği bir telgrafla bildiren kişi İsmail Canbulat Efendi’dir. Selanik’te bu haberin alınmasıyla birlikte hemen çalışmalara başlanmış ve bir dizi faaliyetlerde bulunulmuştur. Bu bağlamda ilk iş olarak Selanik’te yeni bir Merkezi Umumi kurulmuştur. Bununla birlikte İstanbul’daki gelişmeleri protesto eden bildirimler yayınlanmış ve bu süreçte çeşitli gösteriler yapılmıştır. Bütün bu faaliyetlerden sonra Padişah’ın ve Hüseyin Hilmi Paşa’nın istifa etmesinden sonra yerine geçecek olan hükümetin baskı altına alınması amacıyla İstanbul’a telgraflar göndermek olmuştur. Bu telgraftan bazıları padişahı doğrudan tehdit edebilecek kadar ileri gitmiştir.²⁴¹

Aslında İstanbul’daki olayların yatışmaya başlamasına ve neredeyse sonlanmasına rağmen bir ordu ile İstanbul’a yürünmesine karar verilmiştir. Oluşturulan birliğe Selanik nizamiye ve redif taburları, bunların yanında Drama, Serez, Vodine, Manastır, Gevgili, Kavala, redif taburları ile gönüllü taburlar ile Sandanski ve Panitza gönüllüleri katılmıştır.²⁴² Öztuna ise, bu birlikler içerisinde düzenli birliklerin azınlıkta olduğunu, daha çok Sırp, Bulgar, Arnavut, Yunan, Makedon çetecileri ile sözde gönüllerin var olduğunu dile getirmektedir.²⁴³ İstanbul’a hareket edecek ordunun toplanmaya başlaması üzerine gerekli hazırlıkları yapan Resneli Niyazi Bey’de ivedilikle Hareket Ordusu’ndaki yerini almıştır.

Oluşturulan ve İstanbul’a doğru hareket etmeye başlayan Hareket Ordusu’nun komutanı Hüseyin Hüsnü Paşa’dır. 16-17 Nisan tarihine gelinmesiyle birlikte ilk birlik Küçükçekmece’ye gelerek buradaki tren istasyonunu kontrol altına almış, ardından da Hareket Ordusu’nun diğer birlikleri bu bölgeye gelmeye başlamıştır.²⁴⁴ 19 Nisan’da ise Yeşilköy’e ulaşan ordu buraya yerleşmiştir. 22 Nisan’da Selanik’ten gelen Mahmut Şevket Paşa ordunun komutasını devralmıştır. 24 Nisan’da ordu resmen İstanbul’un içlerinde ilerlemeye başlamıştır.

²⁴¹ İrtem, a.g.e., s. 213

²⁴² İrtem, a.g.e., s. 204

²⁴³ Öztuna, a.g.e., s.199

²⁴⁴ Alkan, **Selanik İstanbul’a Karşı 31 Mart Vak’ası ve II. Abdülhamid’in Tahttan İndirilmesi**, s.233

İstanbul'a giren birlikleri komuta edenler arasında Binbaşı Fethi Okyar, İsmet İnönü, Kâzım Karabekir ve Mustafa Kemal Atatürk'te bulunmaktadır. Enver Bey'de İstanbul'a girenler arasındadır ve Taşkışla'yı ele geçirme görevi kendisine verilmiştir. Burada kendilerine karşılık verilmesi ve yoğun bir direnişle karşılaşılmasının ardından Enver Bey kışlayı top atışı altına almıştır.²⁴⁵ Taksimde Topçu Kışlası'nın kontrol altına alınmasından sorumlu olan Muhtar Bey'in açılan atış sırasında ölmesiyle birlikte Topçu Kışlası da top atışına tutulmuştur. Resneli Niyazi Bey'de beraberindeki askerleriyle birlikte İstanbul'a ilk giren öncü birlikler arasındadır ve Topçu Kışlası bölgesinde görev almıştır.

25 Nisan 1909 tarihinde akşam saat 6 sularında sıkıyönetimin²⁴⁶ ilân edilmesiyle birlikte düzenlenen askeri sefer başarıyla tamamlanmış, kontrol büyük ölçüde sağlanmıştır.

Bütün bu olaylar yaşanırken II. Abdülhamid Müslüman'ı Müslüman'a asla kırdırmayacağını aynı zamanda Meşrutiyet'e göre kendisinin icraya karışamayacağını üzerine basa basa belirtmiştir.²⁴⁷ Hatta I. Ordu Komutanı Nazım Paşa'ya Hareket Ordusu'na karşı silah çekmeyecekleri konusunda yemin bile ettirmiştir.²⁴⁸

Hareket Ordusu İstanbul'a tamamen hâkim olduktan sonra sıra onlara göre meselelerin en büyüğü olan ve Meşrutiyet'in ilânında ucuz kurtulan II. Abdülhamid konusunu halletmeye gelmiştir. Çıkan bu isyanın arkasında II. Abdülhamid'in olduğundan tutun da dini kitapları yaktığından dolayı halifeliğinin düşmüş olduğuna kadar birçok asılsız nedenlerin arkasına saklanarak Meclis-i Milli'den Hal yani tahttan indirme kararı kısa sürede alınmış ve uygulamaya geçirilerek 27 Nisan 1909 tarihinde II. Abdülhamid Selanik'e sürgüne gönderilmiştir. II. Abdülhamid'in hal'inin gerekçeleri üzerinde düşünüldüğünde kesinlikle gereksiz ve haksız bir hareket olduğu söylenebilir.²⁴⁹

Meşrutiyet'in ilân edilmesi ve hemen bir yıl kadar sonra da II. Abdülhamid'in tahtan indirilerek sürgün edilmesi üzerine İttihat ve Terakki Cemiyeti yönetiminde tam anlamıyla egemen olmaya başlamıştır. II. Abdülhamid'in tahttan indirilmesinin ardından V. Mehmet

²⁴⁵ Akın, a.g.e., s.215

²⁴⁶ Sıkıyönetim metni için bkz; İkdâm, 26 Nisan 1909, Sayı 5358, s.1

²⁴⁷ Öztuna, a.g.e., s.202

²⁴⁸ Öztuna, a.g.e., s.202

²⁴⁹ İsmail Küçükılınç, **Jön Türklük ve Kemalizm Kısacasında İttihatçılık**, İstanbul: Ötüken Neşriyat, 2016, s.58-61,

için düzenlenen geçit töreninde Resneli Niyazi Bey de boy göstermiştir. Bu töreni izleyen İsmail Hakkı Sunata törende geçit yapan arabalardan birinde Resneli Niyazi Bey'in olduğunu, ona karşı halk tarafından büyük bir ilgi duyulduğunu, hiçbir İttihatçı subayın - hatta Padişah'ın bile- bu kadar ilgiyle karşılaşmadığını dile getirmiştir.²⁵⁰ Bu dönemde Resneli Niyazi Bey İstanbul'dan ayrılmadan Altınşehir'i de kapsayan Kayabaşı ve Küçükçekmece'yi kendisine ayırmış Azatlık olarak bilinen Kayabaşı'nı kendisine çiftlik yapmıştır.²⁵¹ Bu arazinin mülkiyeti 1950 yılına kadar ailenin elinde kalmıştır.

4.4. Resne'ye Dönüş ve Buradaki Faaliyetleri

Resneli Niyazi Bey 31 Mart Vak'ası sonrasında Hareket Ordusu ile birlikte İstanbul'a geldiğinde burada çeşitli görevler üstlenmiştir. 27 Nisan tarihinde II. Abdülhamid'in tahttan uzaklaştırılması ve sürgüne gönderilmesi Resneli Niyazi Bey'in içinde bir rahatlamanın oluşmasını sağlamıştır. Neticede Resneli Niyazi Bey mevcut olan bütün aksaklıklardan II. Abdülhamid'i sorumlu tutmuştur. Meşrutiyet'in ilân edilmesi kendisi için son derece önemli olsa da II. Abdülhamid'in halen başta olması ve devleti yönetmeye devam etmesi Resneli Niyazi Bey'in yarım kalan bir sevinç yaşamasına neden olmuştur. 27 Nisan gelip çattığında ise asıl amacına ulaşmanın rahatlığını yaşamış ve artık emekliliğinin geldiğini düşünmüştür. Emeklilik kararını almasında sağlığının bozulmaya başlamasının da etkisi büyüktür. Nitekim Resneli Niyazi Bey tifo hastalığına yakalanmıştır ve hastalığı günden güne ilerlemektedir.²⁵²

Emeklilik isteği henüz yeterli hizmet süresine erişmediği için –ki bu süre belirtildiğine göre on sekiz yıldır- Askeri Tekaüt Kanunu'na göre uygun görülme de özellikle “Meşrutiyet'in ilânında, vatan ve millet uğrunda yaptıklarından dolayı” emekli edilmesine karar verilmiştir. İlgili belge şu şekildedir:

Üçüncü Ordu-yı Hümâyûn açığında Kolağası Niyazi Bey'in icrâ-yı tekâüdünü müsted'a ita eyleyip ordu-yı mezkur kumandanlığından bittahrirat gönderilen arzihalde beyân olunduğu üzre mümaileyhin tekâüd .. istida etmesi ahvâl-i hazıra-i vücudiyesi hizmet-i askeriyesinde devamı müsaîd olmamasına müstenid bulunduğu anlaşılmakta ve müddet-i hizmet-i askeriyesi maasefer on sekiz (18) seneden ibaret bulunduğuna nazaran

²⁵⁰ İsmail Hakkı Sunata, **İstibdattan Meşrutiyete Çocukluktan Gençliğe**, İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2006, s.274

²⁵¹ İbrahim Akkurt, **İstanbul'un Yitik Hazinelerinden Resneli Niyazi Çiftliği**,

www.istanbultarih.com/Makale/istanbul-un-yitik-hazinelerinden-resneli-niyazi-ciftligi.html, 09,03,2017

²⁵² Saraçoğlu, a.g.e., s.187

usulü dairesinde icrâ-yı tekaüdüne Askeri Tekâüd Kanunu icabınca cevaz ve imkan görülememekte olup ancak mîr-i mûmâileyhin istihsal-i Meşrutiyet yolunda vatan ve millete arz ve ifa ettiği hidemat-ı fedakârane icâbınca esbab-ı sıhhiye tesiratıyla bilmeceburiyye vaki olan istid'asına karşı kanun-ı hazırın bahşedemediği hakk-ı tekaüde bedel bir muamele-i atifetkârı icrasıyla hidemat-ı vakıa-i vatanperveranesinin irâe-i nişane-i takdiri, devlet ve milletin şan-ı avâtıf-perveri ve... icabından bulunduğu binaen mîr-i mûmâileyh kayd-ı hayatıyla 4.000 kuruş maaş tahsisi hakkında tanzim olunan iki maddeli sadır kanun layihasının gönderildiğine dair Harbiye Nezaretine 21 Kanun-i Evvel 326 tarihli tezkeresi ve... okundu.

Suret-i işar pek baha ve şayan-ı terviç görüldüğünden... Meclis-i Umûmiyenin nazâr-ı tasvib ve tasdikine arz olunması üzere tezkere-i mezkure ile bittezkere Meclis-i Mebusan riyasetine irsali temenna kılındı.²⁵³

Bu kararın alınması ve “Meclis-i Ayan tarafından onaylanmasıyla”²⁵⁴ birlikte kendisine 4000 kuruş emekli maaşı bağlanmıştır.²⁵⁵ Bu karar Meclis-i Vükelâ tarafından 4324 sayı ile Padişah’ın onayına gönderildikten sonra 13.2.1911’de Padişah tarafından onaylanarak yürürlüğe girmiştir.²⁵⁶

Yaptığı hizmetlerden dolayı İttihat ve Terakki Cemiyeti de kendisine bir kılıç hediye etmiştir.²⁵⁷ Burada dikkat çeken husus askeri tekaüt yani emeklilik kanununa göre yasal olarak emekli olmaya hak kazanmamasına rağmen yapılan bir düzenlemeyle emekli edilmesidir.

Resneli Niyazi Bey hizmet süresinin dolmamasına rağmen yapılan bir düzenleme sonucunda emekli edilmesinin yanında kendisine hidemat-ı vataniye tertibinden bir maaş tahsis edilmiştir.²⁵⁸ Feride Hanım’ın aktardığına göre Resneli Niyazi Bey “Millet hazinesinden iki maaş alınmaz” diyerek bu teklifi dört kez reddetmiş bunun üzerine araya giren Manastır Valisi Halil Bey’in ısrarı üzerine bu maaş kabul etmiş ancak bu sefer de emekli maaşını devlet hazinesine bağışlamıştır.²⁵⁹ Ancak Resneli Niyazi Bey’in vefatının ardından mevcut maaşın çocuklarının eğitimine yetmediği düşüncesiyle kesilen maaşın yeniden bağlanması için girişimde bulunulmuştur. Bu konu hakkında Feride Hanım’ın dilekçesi şu şekildedir:

²⁵³ BOA, MV, 148/4, 20 Kanunievvel 1326

²⁵⁴ BOA, İ.MLU., 4/1329/S-05-3, 11/S/1329

²⁵⁵ BOA, BEO, 3857/289268, 15/S/1329

²⁵⁶ BOA, İ.MLU., 4/1329/S-05-1, 12/S/1329

²⁵⁷ Tanin, **Niyazi Bey’in Şehadeti**, 23 Nisan 1329 (6 Mayıs 1913), Sayı 1592, s.1

²⁵⁸ BOA, BEO, 4201/315034, 26/Ş/1331

²⁵⁹ Saraçoğlu, a.g.e., s.184

Sâde hürriyetin değil, vatan ve hak yolundaki her türlü cihadın daima ilk safında yürüyen ve medid bir hastalıktan biraz eman bularak nim-merde bir halde İstanbul'a avdet etmek isterken Avlonya'da hassasane bir kastın kurbanı olarak Balkan Harbi'nin verdiği şüheda arasına bu suretle karışan zevcim merhum Kolağası Resneli Niyazi Bey'in hayatında arzu-yı milli ile tekaütlüğe sevkinden naşi tahsis kılınan tekaüt maaşından başka hidemat-ı vataniye tertibinde ayrıca dört bin kuruş maaşla tesriri cihetine gidilmiş ve memleketimizin saadet ve selameti ve cümlemizin refahı için hayatını feda etmiş olan merhum mumaileyh karşı Meclis-i Mebûsan-ı Osmaniyece lazım gelen vazife-i hamiyet ifa edilmişti. Mumaileyh bervech-i ma'rûzun vefatıyla mezkûr dört bin kuruştan bin kuruşu hemşiresine ve mütebaki üç bin kuruştan bin kuruşu henüz sekiz ve altı yaşlarda bulunan iki nefer sağır mahdumlarıyla cariyenize tahsis kılınmış ve mübelliğ-i mezbur ile ancak te'min-i maişet edilmekte bulunmuş iken hükümet-i sabıkada müteşekkil divân-ı harbin kararı üzerine mezkur maaş kat' olunmuştur. Askeri tekaüt sandığından mahsus me'a zam dokuz yüz kuruş maaşla salifu'l-'arz iki ciğerpare evladımın ve cariyenizin idareleri nasıl mümkün olacağı ve bunun mektep ücretine bile kifayet edemeyeceği varest-i arz ve izah olmakla beraber katıyyen menfaat-ı şahsiyesini gözetmeyip sırf selamet-i vatan uğrunda teslim-i can ederek garip ve mehcür ecnebi topraklarında yatmakta bulunan bir kahraman ailesinin bila sebep düçar-ı sefalet edilmesi menâfi-i adâlet ve hakkâniyet bulunduğundan lütfen ve merhameten maruzât-ı cariyenemin nazar-ı dikkat ve merhamete alınarak meblağ-ı mezburun tekrar tahsisine delalet-i sami-i hidiv-i azamilerini istid'a ve istirham eylerim. ol babda emru ferman hazret-i veliyy'ül- emrindir.²⁶⁰

Bu metinden de anlaşılabilirdiği gibi Niyazi Bey'in vefatının ardından eşi Feride Hanım ve çocukları için zor günler başlamıştır.

Bütün bu düzenlemelerin ardından emekli olan ve doğduğu şehir Resne'de yaşamaya başlayan Niyazi Bey artık bu şehre vefasını farklı yönlerden ödeme amacıyla Resne'de imar faaliyetlerine başlamıştır.

4.4.1. Resneli Niyazi Sarayı ve İmar Çalışmaları

Resneli Niyazi Bey emekli olup Resne'ye döndükten sonra bütün mesaisini resmi bir görevi olmamasına rağmen şehrin imarına harcamıştır. Özellikle şehirde eksikliğini hissettiği bir hükümet konağı ve okul yaptırma işine girişmiştir. Bugün Resneli Niyazi Bey Sarayı olarak halen ayakta duran ve günümüzde kültür evi olarak kullanılan bina Hükümet Konağı olarak inşa edilen binanın ta kendisidir.

Resneli Niyazi Bey Sarayı olarak adlandırılan binanın yapımı konusunda bölge halkı tarafından anlatılan iki rivayet bulunmaktadır. Bunlardan ilki Resneli Niyazi Bey'in Meşrutiyet'in ilânından sonra Paris'te Osmanlı Elçiliği'nde çalışmaya başlayan askeri

²⁶⁰ BOA, BEO, 467/350513, 6/C/1339

liseden arkadaşları ile arasında geçtiği bir muhabbete dayanmaktadır. Buna göre arkadaşları kendisine elçilik önünden “sen orada otur bak biz burada neler yapıyoruz” yazılı bir not göndermişler ve bunun üzerine de Resneli Niyazi Bey bu sarayın inşasına başlayarak onlara bir göndermede bulunmuştur.

Anlatılan ikinci durum ise gerçeğe daha yakındır. Bu rivayete göre ise Paris’ten kendisine gönderilen bir kartpostalda yer alan Paris Belediye Binası’ndan ilham alarak bölgede bir Hükümet Konağı yaptırdığı yönündedir. Gerçekten de Paris Belediye Binası ve Resneli Niyazi Bey Sarayı karşılaştırıldığında birbirine benzerlik gösterdiği aşikârdır. Bu binanın Hükümet Konağı mı yoksa Resneli Niyazi Bey’in kendisi için yaptırdığı bir saray mı olduğu tam anlamıyla açığa kavuşmamış olsa da Resneli Niyazi Bey’in bu sarayda hiç oturmadığı ya da çalışmadığı bilinen bir gerçektir. Nitekim 1908 yılında yapımına başlanan saray 1912 yılında tamamlanmıştır. Ancak Resneli Niyazi Bey son halini göremeden öldürülmüştür.

4800 metrekare kapalı bir alana ve yaklaşık 25 metre yüksekliğe sahip olan sarayın inşası sırasında Resneli Niyazi Bey bizzat çalışmıştır.²⁶¹ Binanın yapımında gerekli para yapılan bağışlardan sağlanmıştır. Aynı zamanda halk yine bu binanın yapımında gönüllü olarak çalışmıştır.²⁶² Binanın yapımı sırasında Resneli Niyazi Bey inşaattan düşerek ölüm tehlikesi geçirmiştir. Bu durumu Es, şu ifadelerle anlatmıştır:

Binanın en yukarı katına büyük putrel demirleri konulmuştu. Fakat henüz döşeme yapılmamıştı. Niyazi Bey her şeyi kontrol etmek istediği için bu putrellerin üstünde dolaşıyordu. Hakikaten tehlikeli bir vaziyetti. Üstelik pelerini de vardı. Ve hava rüzgârlı. Bir aralık muvazenesini tamamıyla kaybetti. Ve putrellerin arasında uçarcasına düştü. Onu ikinci katta kan revan içinde yarı baygın şekilde buldular.²⁶³

Resne’de meşhur bir taş olan Resne Somakisi’nden yapılan ve yapımında Resneli Niyazi Bey’in bizzat çalıştığı bu sarayda günümüzde Makedon ressam Keratsa Visulceva’nın daimi bir sergisi bulunmaktadır. Bunun yanında seramik galeri de saray içerisinde yer almaktadır. Günümüzde ülke turizmine ve kültürüne büyük katkı sağlayan bu saray çeşitli organizasyonlara ev sahipliği de yapmaktadır.

²⁶¹ Es, a.g.e., s.477

²⁶² Es, a.g.e., s.477

²⁶³ Es, a.g.e., s.477

Peki, Resneli Niyazi Bey'in bölgedeki imar çalışmalarında tek yaptığı Resneli Niyazi Bey Sarayı mıdır? Yukarıda da belirttiğimiz gibi Hükümet Konağı yaptırma amacının dışında birde Rüştüye Mektebi yaptırma amacı taşımaktadır. Bu amaca ulaşmada İstanbul'dan gönderilen paranın yanı sıra bölge halkından topladığı bağışlar da etkili olmuştur. Bu okulun inşasında hükümet tarafından ilk etapta dört yüz lira verilmiş daha sonra eksiklerin giderilmesi için tekrar destek sağlanmıştır.²⁶⁴ Binanın yapımında yine gönüllüler etkili olmuştur.

Binanın yapımında dikkat çeken başka bir konu da Resneli Niyazi Bey ve Enver Bey'e hediye edilmek üzere çok değerli birer kılıç yaptırmak için toplanan paranın bir kısmının Resneli Niyazi Bey tarafından bu okula bağışlanmasıdır. Aslında bu para Resneli Niyazi Bey ve Enver Bey tarafından o sırada meydana gelen Çırçır Mahallesi'ndeki yangın zedelere bağışlanmıştır. Ancak Resneli Niyazi Bey paranın bir kısmının yapılmakta olan okula bağışlanmasını istemiş ve isteği yerine getirilmiştir.²⁶⁵ Ayrıca Resneli Niyazi Bey'in gayretleri ve bölge halkının maddi ve manevi desteği sonucu yapılmaya başlanan okulun inşasında çalışanlara merkezden maaş bağlanması ve bu maaşın ne şekilde dağıtılacağı da belirlenmiş, aynı zamanda ek maddi yardım devlet tarafından gönderilmiştir. İlgili arşiv belgesinin tam metni şu şekildedir:

Resne'de iâne-i ahali ile inşasına mübâşeret olunan rüştiye mektebi binasının ikmâl-i inşâsı için lüzûm görülen yüz elli liranın hisse-i maariften sarfına mezuniyet itası hakkında Kolağası Niyazi Bey tarafına keşide kılınan telgraf nâme muhâsebeye lede'l-havale zikrolunan mektebe ahali tarafına vuku bulan ianeden ma'da 29 Teşrinisani sene 324 tarihli ve üç yüz yirmi sekiz numaralı buyruldu-i sâmi mücebince on bin kuruşa da hisse-i maariften verildiği kayden anlaşılmiş ve ancak bu defa istenilen on beş bin kuruşa tasdik-i aliyeye iktiran eden sene-i hâliye dört aylık muvakkat masraf bütçesi meyanına karşılık tedariki gayri mümkün bulunmuş olmasına ve bunun tesviyesi derece-i vücubda bulunmasına mebni sene-i haliye maaş ve masarîf te'dibatına karşılık tutulan mevcut sandıklarla seniyye-i sabika bakayası tahsilatı haricinde Görüce ve İlbasan İdadi Mektepleri inşaat karşılığı olarak Manastır vilâyeti maarif idaresinin Osmanlı Bankası şubesinde tenmiye ettirilen beş yüz doksan bin kuruştan sarf olunmak üzere sâlifü'l-zikr on beş bin kuruşun henüz sene-i hesâbiyeden sakıt olmayan üç yüz yirmi dört senesi bütçesinde dâhil ve Şam tıbbiyesinin inşaat ve tesisatına karşılık olan üç milyon kuruştan... sarf-ı mütebaki bir milyon dört yüz bin kuruştan sene-i merkume inşaat tertibine²⁶⁶

²⁶⁴ BOA, BEO, 3857/ 289268, 6/C/1339

²⁶⁵ BOA, DH. MTK, 2826/36, 9/Ca/1327

BOA, DH.MKT, 2835/62, 19/Ca/1327

²⁶⁶ BOA, MF. MKT, 1083/59, 2/Za/1326

Resneli Niyazi Bey sadece okulun yapımıyla değil yapımından sonra okulda görev yapacak öğretmenlerle de doğrudan ilgilenmiştir. Bunun için İstanbul'dan kendileriyle kontrat yapılan hocalar getirilmiş, bu masrafların karşılanması için de geliri okula ait olan ev ve dükkânlar yaptırmıştır.²⁶⁷

4.5.Balkan Savaşı ve Resneli Niyazi Bey

Çadırlardan oluşan küçük bir devlet iken geçen zaman süresinde büyük bir imparatorluk haline gelen ve yönünü ilk olarak Batı'ya çeviren Osmanlı'nın sön dönemleri de batıda başlayan karışıklıklarla uğraşarak geçmiştir. Devletin uyguladığı batı yönünde ilerleme politikası sayesinde Anadolu beyliklerinden destek aldığı ve bu sayede sivrilerle daha hızlı ilerleme ve gelişme şansı bulunduğu aşikârdır. Ancak geçen zaman zarfında devlet doğal sınırlarına ulaşmış, Viyana'nın aşılabilmesi beraberinde devletin özellikle ekonomik anlamda durağanlaşmasına neden olmuştur. Osmanlı ekonomisi bu dönem için genellikle savaş ekonomisi şeklinde ilerlemektedir.

Fransız İhtilali'nin patlak vermesinin ardından gelişen ulusçuluk akımı ve bununla beraber de ulus devletlerinin öne çıkmaya başlaması özellikle imparatorluk olarak adlandırdığımız devletler için sonun başlangıcı anlamı taşımaktadır. Dolayısıyla bu durumun en çok etkilediği devletlerin başında Osmanlı Devleti gelmiştir.

Osmanlı'nın batı yönünde ilerlemesi batı halkları ve yöneticileri üzerinde yüzyıllar boyu öyle kalıcı etkiler bırakmıştır ki bu durum onların adeta hücrelerine işlemiştir. Nitekim Avrupa için artık en büyük mücadele Osmanlı'nın Avrupa'dan ve dolayısıyla Balkanlar'dan atılması mücadelesidir. Bu bağlamda Avrupalı devletler tarafından atılan hemen her adımın arkasında yatan asıl neden işte bu düşüncedir. 19. yüzyıla geldiğimizde Osmanlı'nın kaderini artık başka devletlerin politikaları belirlemeye başlamıştır. 19. yüzyılda teker teker bağımsızlıklarını kazanmaya başlayan Balkan devletleri 20.yy ile birlikte Osmanlı'yı Balkanlardan atma arzusu etrafında birleşmişlerdir. Her ne kadar kendi içlerinde büyük sorunlar ve çatışmalar yaşasalar da söz konusu Osmanlı olduğunda hücrelerine işlemiş olan duygular her şeyin önüne geçmiştir.

²⁶⁷ Es, a.g.e., s.477

Kendi içlerindeki çatışmalara rağmen Osmanlı konusunda aynı fikirde olan bu ulus devletlerini Osmanlı'ya karşı harekete geçmekten alıkoyan durumlar ise -her ne kadar Hasta Adam da olsa- Osmanlı'nın askeri gücü ve Balkanlar'da yaşanan son savaşın (1897 Savaşı) Osmanlı lehine sonuçlanmasıdır.²⁶⁸ Aynı zamanda Osmanlı'nın kendi aralarında paylaşılması sorunu da bu devletleri bir hayli düşündüren etkenlerdendir. Kısacası pasta ortadaydı ancak pastayı bölecek el konusunda anlaşmazlık vardı. Var olan bu durumlar devletler üzerinde yoğun bir baskının oluşmasına neden oluyor ve halen daha Osmanlı'nın gücünden çekinmelerini sağlıyordu.

1877-78 Osmanlı-Rus Harbi'nin özellikle ekonomiye getirdiği büyük yük, 31 Mart Vak'ası'nın sonrasında II. Abdülhamid'in tahttan indirilmesinin ardından yönetimde bir türlü istikrar sağlanamaması ve yaşanan siyasi çalkantılar, devleti yeterince zorlayan ve belini bükmesine neden olan başlıca durumlardı. Özellikle Osmanlı-İtalyan Savaşı ise Balkan devletlerine Osmanlı'nın siyasal ve askeri açıdan zayıflığını göstermiş ve Osmanlı'ya karşı bir başkaldırı konusunda onları cesaretlendirmiştir.

Osmanlı Devleti'nin durumunu gören Balkan devletleri kendi içlerindeki sorunları bir kenara bırakıp Osmanlı üzerine yoğunlaşma konusunda oldukça aceleci davranmışlardır. Sırbistan ve Bulgaristan bu doğrultuda 1912 yılında herhangi bir müdahale karşısında savunma niteliği taşıyan bir anlaşma yapmıştı. Görünürdeki amaç bu olsa da asıl amaç yüzyıllardır içlerinde taşıdıkları Osmanlı'nın Balkanlar'dan atılması amacından başka bir şey değildi. Yine aynı yıl içerisinde Yunanistan-Bulgaristan ve Karadağ-Sırbistan kendi aralarında aynı nitelikte bir dizi ittifak kurdular.

Bütün bu ikili anlaşmalarla birlikte işi sıkı tutmuşlar ve ordularını son derece iyi bir şekilde hazırlamışlar, askeri birliklerinin moralini de üst düzeyde tutmayı başarmışlardır.²⁶⁹

Bütün bu hazırlıklar yapıldıktan sonra artık savaş için görünürde elle tutulur bir neden olması gerekmektedir. Bu neden ise çok geçmeden bulunmuştur. 2 Ekim 1912'de birbiriyle onca sorununa rağmen Osmanlı konusunda ortak noktada buluşabilen Balkan devletleri Makedonya'da geniş kapsamlı bir ıslahat yapılması gerekliliği konusunda

²⁶⁸ Zürcher, a.g.e., s.163

²⁶⁹ Necmettin Alkan, **Ve Selanik Düştü 1912-1913 Balkan Savaşı ve Hezimet**, İstanbul: Timaş Yayınları, 2014, s.180

Osmanlı Devleti'ne bir nota vermişlerdir. Osmanlı Devleti daha önce onayladığı ıslahatları yapma konusunda adım atılacağını kendilerine bildirmiş ama asla egemenlik haklarından taviz verilmeyeceğini de üstüne basa basa bu devletlere bildirmiştir.²⁷⁰ İşte bu durum, yani Osmanlı Devleti'nin Makedonya'da egemenlik haklarından taviz vermeyeceğini bildirmesi aranan bahanenin bulunmasına neden olmuştur.

Aranan bahanenin de bulunmasıyla birlikte 8 Ekim 1912'de Karadağ Osmanlı Devleti'ne savaş ilân etmiş ve aralarında yaptıkları anlaşmalar gereği diğer devletler de onu izlemiştir. Büyük devletler ise bölgede bir savaş istememekle birlikte kendi aralarındaki çıkar çatışmalarından dolayı savaşın önlenmesinde yeterince etkili olamamışlardır.

Savaşın başlamasının ardından Balkanlarda Osmanlı yanında savaşa katılacak gönüllü birlikler oluşmaya başlamıştır. Resneli Niyazi Bey Balkan Harbi'ne bölgede toplanan 200 gönüllü askerinin başında bulunarak gitmiştir.²⁷¹

Resneli Niyazi Bey özellikle de bölgede son derece sevilen biridir. Aynı zamanda bölge halkları üzerinde etkisi fazladır. 1911 yılında bölgede var olan karışıklıkların önlenmesi amacıyla Makedonya ve Kosova bölgelerine iyi niyet turuna çıkan Sultan V. Mehmet Reşat'a bölgede eşlik eden kişi Resneli Niyazi Bey'dir.²⁷²

Nitekim bu dönemde Girit'de Müslümanlara yapılan zulümler üzerine galeyana gelen ve gönüllü birlikler oluşturup Yunanistan'a yürümek isteyen Resnelilerin sakinleştirilmesi ve kendilerine nasihatler etmesi amacıyla Resneli Niyazi görevlendirilmiştir. Ayrıca hükümetin bu konuda gerekli görülen her şeyi yaptığı da vurgulanmıştır. Bu konuyla ilgili Vali Halil Bey'in ifadeleri şöyledir:

Fi 9 Mayıs sene 326 186 numaralı Girit meselesinin menafi'-i Osmaniye'ye müvâfık bir sûrette henüz halledilemediğini ve Girit Müslümanlarına oradaki ahali-i Hristiyanıye tarafından hakaretler edildiğini gazetelerde mütalaa etmiş olan Resne kasabası ahalisinin evvelki gün ictima' ederek geçen hafta akd olunan ...ahd ü misakları vecihle Yunanistan'a yürümek üzere gönüllü kaydına mübaşeret ettikleri Resne kaymakamlığından alınan telgrafnamede bildirilmesi üzerine heyet-i vükelâ-yı fehâmimiz Girit meselesini menafi'-i devlete muvafık surette hal için mesa'-i vatanperverane ve fedakaraneyi itidal

²⁷⁰Zürcher, a.g.e., s.163

²⁷¹Saraçoğlu, a.g.e., s.181

²⁷²Zürcher, a.g.e., s.161

buyurmakta olup her tarafça onun netayic-i hasenesine kemal-i itmi'nan ve sükun ile intizar edilmekte olduğuna velehu'l-hamd ... muceb-i ye's ve ve nevmidi olacak hiç bir hal yok iken Resne kasabası ahalsinin münferiden Yunanistan'a yürümek gibi bir hareket-i isti'calkaraenede bulunmaları faide yerine mazarratı da'i olacağından bu teşebbüsten fariğ ve Manastır ile sair mülhakât vilayet ahalsi misillü neticeye muntazır olmaları kendilerine tebliğ edilmek üzere dün sabah Kolağası Niyazi Bey Resne'ye i'zam kılınarak vesaya-yı vaki'a ahali-i mumâilyhce hüsn-ı telakki edilmiş olduğu gibi Girit Meclis-i Millisi aza-yı Hristiyaniesinin Yunan kralı namına ettikleri yeminin keen-lem-yekün 'addildiğine ve devletçe menafi'-i vataniyenin müdafaa ve muhafazası hususunda her ne lazım ve mümkün ise yapılması tabii bulunduğuna dair dün sadâret-i uzmâdan şerefvârid olup derhal her tarafa tebliğ edilen telgrafname-i sami-i umuminin dahi müstelzem hüsn-ı te'sir ve şükran olduğu ma'ruzdur. Fi 10-11 Mayıs sene 326 Vali Halil²⁷³

Dolayısıyla Balkan Harbi başladığında oluşan gönüllü birliklerin kendilerine lider olarak Niyazi Bey'i seçmeleri zor olmamıştır.

Komutanlık, Cahit Paşa'ya Kozana üzerinden Kaylar'a doğru ilerleyişini sürdüren Yunan Teselya ordusunun Sırp ordusuyla bağlantı kurmasını engelleme görevi vermiş, Resneli Niyazi Bey ise Kaylar yakınlarında gönüllüleriyle birlikte Yunan ordusunun oyalanması göreviyle vazifelendirmiştir.²⁷⁴ Resneli Niyazi Bey Meşrutiyet'in ilânı için isyan edip dağa çıktıktan sonra kendisine katılan gönüllüler gibi bu olaydan dört yıl sonra yine gönüllülerden oluşan bir orduyla bu kez memleketi diğer uluslara karşı korumak düşüncesiyle yola çıkmıştır.

Niyazi Bey, Resne'den ayrılmadan eşine Resne'de kalmasını tembihlemiş, eşi ve çocuklarının yiyecek ve içeceklerini temin ettikten sonra gerekli hazırlıkları yaparak bir kez daha 200 kadar gönüllüyle birlikte bu kez sultana karşı değil Balkanlar'da var olan devletlere karşı savaşmaya gitmiştir.

Eşi Feride Hanım savaşın Resne yakınlarına kadar ilerlemesi üzerine evi terk ederek çocukları ile birlikte ilk olarak Görice'ye gelmiştir. Resneli Niyazi Bey, savaş sırasında fırsat buldukça eşi ve çocuklarının buldukları yere gizlice gelerek çocuklarını ve eşini görmeye özen göstermiştir.

Görice'den ayrılmadan bir gece önce Resneli Niyazi Bey'in kendilerini ziyaret etmesini eşi Feride Hanım şu ifadelerle anlatmıştır:

²⁷³ BOA, DH.MUİ, 97-1/40, 14/Ca/1328

²⁷⁴ Necati Cumalı, **Viran Dağlar**, 15. Baskı, İstanbul: Cumhuriyet Kitapları, 2012, s.218

Bütün bunlardan evvel Görice’de iken bir akşam ortalık karardıktan sonra rahmetli bizi görmeye geldi. Yarı beline kadar çamura batmış, çizmelerine bile çamur dolmuştu. Vatanın uğradığı felaket onu yüreğinden yaralamıştı. Bizi teselli etti, her şeyin düzeleceğini söyledi. Zaten Resne’den çıkarken evimizden bir çöp dahi almamış, yalnız üstümüzdekilerle çıkmıştık. Biz Görice’de kaldığımız müddet şehri daha düşman işgal etmeden Niyazi Bey her gece bir hafta kadar bizi ziyaret etti. Ortalık karardıktan sonra tembihi veçhile sokak kapısını aralık bırakırdık. O da gizlice içeri girer, bizleri görür, sonra sabahleyin erkenden ortalık aydınlanmadan yine gizlice çıkar, giderdi.²⁷⁵

Resneli Niyazi Bey Görice’de ailesinin yanına geldiği bir gecenin sabahına karşı evden ayrılıp Yanya’ya doğru hareket etmesinden yaklaşık üç saat sonra kasaba Yunan askerleri tarafından işgal edilmiş, Feride Hanım işgalden sonra bir hafta daha kasabada kaldıktan sonra Manastır’a geçmiştir.²⁷⁶

Resneli Niyazi Bey, Balkan Harbi sırasında Cahit Paşa komutası altında savaşmıştır. Özellikle Osmanlı Ordusu’nun Sırp karışısında aldığı ağır mağlubiyetin canlı şahidi olmuştur. Savaş sırasında mevcut hastalığı daha da ileri bir boyuta ulaşmıştır.

1912-13 Balkan Savaşı Osmanlı Devleti açısından adeta bir yıkım olarak ilerlemiştir. Osmanlı Devleti’nin dört devlete karşı savaşmasını göz önünde bulundurmakla birlikte savaşta askeri açıdan hiçbir varlık gösteremediğini ve ordularının kısa sürede büyük bir bozguna uğrayarak dağıldığını söylememiz mümkündür.²⁷⁷ Bu bozgun o kadar büyük olmuştur ki Balkanlarda tek kurşun atılmadan teslim edilmek zorunda kalınan şehirler mevcuttur.

Savaş sonrasında imzalanan başta ateşkes anlaşmaları olmak üzere mevcut anlaşmaların şartları da Osmanlı Devleti açısından en az savaş kadar yıkıcı olmuştur. Bu savaş sonucunda devlet, Avrupa’da bulunan topraklarının neredeyse tamamını, yaklaşık 4 milyon insanın yaşadığı 150 bin kilometrekareden fazla toprağını kaybetmek zorunda kalmıştır.²⁷⁸

²⁷⁵ Saraçoğlu, a.g.e., s.181-182

²⁷⁶ Saraçoğlu, a.g.e., s.182

²⁷⁷ Alkan, **Ve Selanik Düştü 1912-1913 Balkan Savaşı ve Hezimet**, s.181

²⁷⁸ Zürcher, **Modernleşen Türkiye’nin Doğuşu**, s.167

Bu savaş sırasında ve sonrasında yaşanan yıkımlar Mahmut Muhtar Paşa'nın şu sorusunun zihinlerde taze kalması gerekliliğinin bu gün bile aklımızdan çıkmamasına neden olmalıdır:

Balkan Savaşı mağlubiyetimizle başımıza gelen yıkımlar, üç yüz yıldan beri süregelen ve eski Osmanlıların büyük yiğitlikler göstererek kılıç gücüyle ele geçirdikleri ülkelerden adım adım ve sürekli olarak uzaklaştırılmamızı doğuran acı olayların ve yıkımların en yenisidir. Ancak acaba sonuncusu mu olacaktır?²⁷⁹

Mahmut Muhtar Paşa'nın da dile getirdiği gibi Balkan Savaşı Osmanlı Devleti açısından tam bir yıkım olmuştur. Aynı zamanda bu savaş günümüzde ders çıkarmamız gereken olayları da içerisinde barındırmaktadır. Dolayısıyla yakın tarihimizde yaşadığımız en büyük yıkımlardan biri olan bu savaş dönemimizde almamız gereken bir çok dersi içerisinde barındırması açısından da önemlidir.

4.6. Resneli Niyazi Bey'in Öldürülmesi

Resneli Niyazi Bey henüz genç bir asker iken Meşrutiyet uğrunda çalışmalara başlamış ve amaçları doğrultusunda gereken şeyleri yapmaktan geri kalmamıştır. Hayatının son dönemleri yaklaştığında emekli olmasına rağmen Osmanlı-İtalyan Savaşı'na ve Balkan Savaşı'na katılmış ancak Balkan Savaşı sırasında mevcut hastalığı daha da ilerlemiş ve onu at üstünde bile uzun süre duramayacak bir şekle getirmiştir. Savaşın kaybedilmesinin ardından Balkan topraklarının neredeyse tamamı Osmanlı'nın elinden çıkmış ve bu durum Resneli Niyazi Bey'in ruhen de çökmesine neden olmuştur.

Savaşın bitmesinin ardından gerek Arnavutluk'un durumu hakkında padişaha bilgi vermek gerekse de hastalığının tedavisi maksadıyla Avlonya Limanı'na giderek oradan vapurla İstanbul'a gitmeyi amaçlıyordu. İstanbul'a gitmeden birkaç gün önce bir tarafında Semeni Nehri ve Viyosa Nehri diğer tarafında ise Adriya Denizi olan Fiyeri'deki askeri birliğe gelmiş ve burada bir süre kalmış, kendisine de ana karargâhın yanında bir çadır kurulmuştur.²⁸⁰ Burada Mehmet Ali Okar ve Grebeneli Bekir Bey kendisiyle ilgilenmiştir.

²⁷⁹ Gustav von Hochwacher, **Balkan Savaşı Günlüğü "Türklerle Cephede"**, çev., Sumru Toydemir, 4. Baskı, İstanbul: İş Bankası Yayınları, 2015, s.13

²⁸⁰ Okar, a.g.e., s. 253

Mehmet Ali Okar, Resneli Niyazi Bey'in son saatlerini ve aralarında geçen muhabbeti ve sonrasında vurulmasını şu ifadelerle açıklamıştır:

(...) Bu gülme faslından sonra Niyazi Bey bana “Mehmet Ali’ciğim, Avlonya yoluyla İstanbul’a gitmek istiyorum. Birkaç güne kadar hareket ihtimalim var. Sen benim çok sevdiğim bir arkadaşısın. Benim birkaç yüz liram varsa da, mevcut param kadar borcum da var. Ailem çok kalabalık kırk kişiyiz. Ben ölürsem büyüklerimize aileme yardım etmelerini söylersin. Senden başka bir ricam da benim ölümü bu namert yerlerde bırakmayın dedi.” Ben de cevaben “Bu sözlerin şimdi sırası değil, İstanbul’a bizden de çok çok selam söylersin. Yakın zamanda inşallah biz de bu felaket yuvasından kurtulup saadet yuvasına konarız” dedim. (...) Muhabbet sırasında ikide bir “Benim cenazemi burada bırakmayın” diye bize vasiyetname yazar gibi tekrar edip duruyor, biz de kendisiyle alay eder gibi yapıp neşelendirerek maneviyatını yükseltmeye gayret ediyorduk. Ertesi gün Niyazi Bey’i geçirmek için hayvanlarımıza bindik. Bekir Bey’in müfrezesinde bir topun içi karıncalanmış. Topçu zabiti bir mermi atışı için Bekir Bey’den müsaade istedi. Bekir Bey’de “Niyazi Bey’i Viyosa kenarına kadar geçirmeye gideceğiz. Beş, altı yüz metre uzaklaştıktan sonra topu ateşlersin dedi. Maksadımız çok sevdiğimiz Niyazi ile “Bak seni top atışıyla gönderiyoruz” diyerek şakalaşmaktı. Fiyeri’nden Avlonya’ya giden Niyazi Bey’in maalesef hissiyatında aldanmadığı görüldü. Kendisi bir Arnavut kurşunuyla şehit edildi.²⁸¹

Aynı şekilde Grebeneli Bekir Bey’de bu konuşmayı aktarmış ve Niyazi Bey’in ölümünü hissettiğini şu ifadelerle belirtmiştir:

(...) “Hatta Niyazi Bey bir gün hasta iken kendisini ziyaretimde yine bu yolda söze başlamış ve Resneli Osman Bey kendisine ümit vererek sözünü kesmişti. O gece bir aralık nasıl olduğunu sordum. Bir tehâlük ile yüzüme bakarak dedi ki: Bekir ben öleceğim!...

Bu sözü söyler söylemez etrafına bakındı ve annesinden ihtizaz eden (çekinen demektir) bir çocuk gibi, her kelimeyi çekinerek:

Evet öleceğim! suretinde tekrarlamıştı. Ben de dedim ki: Niyazi Bey! Senin gibilerin canı böyle yok yere çıkmaz! Bizler vatana daha büyük hizmetler yaparak ölebiliriz. (...)”²⁸²

Resneli Niyazi Bey öldürülmesinden bir gün önce eşine eslim edilmek üzere adeta veda metni niteliğinde olan bir mektup kaleme almıştır. 22 Mayıs 1913 tarihli Tanin Gazetesi’nde yayınlanan bu mektupta Niyazi Bey’in adeta ölümünü haber verdiği görülmektedir. Resneli Niyazi Bey mektupta, “kader-i ilâhî böyle imiş”, dedikten sonra “hemşerilerimle güzel geçinmezseniz size hakkımı helal etmem” diye eklemiştir. Sonrasında “benim için yanacaksınız lâkin ileriye varmayın, ruhumu muazzep edersiniz. Emr-i ilâhî böyle imiş ne çare” diye devam etmiştir.²⁸³

²⁸¹ Okar, a.g.e., s. 255-256

²⁸² Saraçoğlu, a.g.e., s.191-192

²⁸³ Tanin, **Büyük Niyazi’nin Facia-i Şehadeti**, 9 Mayıs 1329 (22 Mayıs 1913), Sayı 1608, s.1

Resneli Niyazi Bey'in öleceğini bu denli hissetmesinin sadece bir histen ibaret mi yoksa aldığı bir bilgiden mi kaynaklandığı gizliliğini korumaktadır. Ancak ölümünden sonra büyüklerinin ailesine yardım etmesi vasiyetinde bulunabilecek kadar ölüm hissini yaşamıştır. Resneli Niyazi Bey'in "büyüklerimiz" den kastı İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin ileri gelenleri olduğu açıktır.

Resneli Niyazi Bey Fiyeri'nden Avlonya'ya doğru hareket ettiğinde at sırtında zorla durabilmektedir. Hastalığı oldukça ilerlemiş ve onu son derece zor bir duruma sokmuştur.

17 Nisan 1913 tarihinde sabah saatlerinde bir vapur olmasına rağmen Resneli Niyazi Bey akşam saatlerinde olan bir başka vapur ile yola koyulmayı istemiştir. Avlonya'ya vardığında öncelikle bir otele yerleşmiş, vapur saati yaklaştığında ise korumalarıyla birlikte vapura binmek üzere iskeleye doğru hareket etmiştir. İskeleye vardıklarında kalabalık içerisindeki dört kişilik bir gurubun içinden sıyrılan bir kişi Resneli Niyazi'ye peş peşe ateş ederek onun orada ölmesine neden olmuştur. O an yanında olan Kâzım Orbay olayı şu ifadelerle anlatmaktadır:

Dört kişilik bir gurup yavaş yavaş iskelenin uç tarafına doğru geldiler. Bunların bir maksatla oraya geldikleri sezilmedi. Bu gurupun içinden biri, cebinden çıkardığı bir tabanca ile, Niyazi Bey'in sırtına ve başına dört beş el ateş etti. Niyazi Bey'in bu anda: Niçin be?... dediğini işittim.²⁸⁴

Resneli Niyazi Bey vurulduktan sonra göğsünü tutarak dizlerinin üzerine çökmüş ve bir süre o şekilde kaldıktan sonra yüzükoyun bir şekilde düşmüştür.²⁸⁵ Panik ve korku içerisinde insanların oradan oraya koşmasından yarım saat kadar sonra ortalık yatışmış ve Resneli Niyazi Bey'in naşı oradan kaldırılmıştır.²⁸⁶

Resneli Niyazi Bey'in vurulduğu an söylediği "Niçin Be?" sorusunun cevabı halen muallâktadır. Ancak Resneli Niyazi Bey'in otopsisini yapan Doktor Mazlum Paşa'nın belirttiğine göre ölüm nedeni bacağına ve göğsüne aldığı kurşunların neden olduğu iç kanamadır.²⁸⁷

²⁸⁴ Saraçoğlu, a.g.e., s. 203

²⁸⁵ Ş. Adnan Şenel, **Selanik İçinde Salâ Okunur**, İstanbul: Eşik Yayınları, 2017, s.537.

²⁸⁶ Şenel, a.g.e., s.537.

²⁸⁷ Saraçoğlu, a.g.e., s. 203

Resneli Niyazi Bey'in ölümünün ardında kimler olabilir ve ne amaçla böyle bir girişimde bulunulmuştur? sorularının cevabı üzerinde düşündüğümüzde karşımıza birkaç farklı ihtimal çıkmaktadır.

Öncelikle Enver Bey'in Resneli Niyazi Bey'i kendisine siyasi bir rakip olarak görmesinden dolayı böyle bir organizasyonda bulunabilme ihtimali akıllara gelmektedir. Nitekim kendisine biçilenden fazla bir rol üstlenen ve düşünüldenden daha fazla üne kavuşan Resneli Niyazi Bey'in İstanbul'a gelecek olması Enver Bey üzerinde "iktidar paylaşma endişesi" yaratmış olabilir. Nitekim Resneli Niyazi Bey İttihat ve Terakki Cemiyeti içerisinde vasat bir görevde iken aldığı bir kararla neredeyse Cemiyet'in en tanınır kişisi olmuştur.

Bu ihtimali güçlendiren olaylardan biri de Bursa gezisi sırasında yaşanmıştır. Resneli Niyazi Bey bayraklarla süslü bir trenle Bursa'ya gittiğinde kendisini dönemin Bursa valisi Azmi Bey karşılamıştır. Yapılan konuşmaların ardından kürsüye çıkan Resneli Niyazi Bey Meşrutiyet'in ilân edilmesinde sadece Resne dağlarına çıkan bir avuç insanın etkili olduğunu, aynı zamanda kendisinin mensubu olduğu 3. Ordu'nun bu işi başardığını ve zamanı geldiğinde şimdiki yönetime de hesap soracağını dile getirmiştir.²⁸⁸ Bu olay üzerine Mahmut Şevket Paşa Resneli Niyazi Bey'in Anadolu gezilerinin iptal edildiğini kendisine bildirmiştir.²⁸⁹ İstanbul'a dönen Resneli Niyazi Bey siyasetten uzaklaşarak Resne'ye dönmüştür. Bu olay Resneli Niyazi Bey'in aslında yalnızlaşmasının en büyük nedenlerinden biri olmuştur. Öldürüldüğü sene tekrar İstanbul'a gelecek olması rakiplerindeki siyasi hırsı canlandırmış olabilir.

Resneli Niyazi Bey'in torunu da dedesinin ölümünde kendisine rakip olabileceğini düşündüğü için Enver Bey'in etkisi olabileceğini düşünmektedir.²⁹⁰ Ancak bu ihtimal bize göre hayli düşüktür.

²⁸⁸ Mahmut Sami Şimşek, "Geyik Muhabbeti Niyazi'den Armağan", <http://www.yenisafak.com/yenisafakpazar/geyik-muhabbeti-niyaziden-armagan-407853>, 14,05,2017

²⁸⁹ Mahmut Sami Şimşek, "Geyik Muhabbeti Niyazi'den Armağan", <http://www.yenisafak.com/yenisafakpazar/geyik-muhabbeti-niyaziden-armagan-407853>, 14,05,2017

²⁹⁰ Mete Yılmaz, "Mezarı da Ne Şehit Ne Gazi", www.aksam.com.tr/yasam/mezari-da-ne-sehit-ne-gazi/haber-257752, 25,04,2017

3 Mayıs 1913 tarihli Tanin gazetesinde Resneli Niyazi Bey'in öldürülmesi konusunda dönemin Dâhiliye Nazırı Avlonyalı Ferit Paşa'dan şüphelenildiğinden bahsedilmektedir. Neticede Ferit Paşa aynı zamanda Arnavutluk'ta oluşacak bir iktidar mücadelesinde önemli adaylardan biridir. Aynı haberin devamında Hasan Rıza, Resneli Niyazi gibi kahramanların cinayetlerinden sonra milletin bağı yanarken, Ferit Paşa'nın Kahire'de oğlunun düğününde kahkahalar atmasının kabul edilemeyeceği ve Ferit Paşa'nın artık hükümette görev alamayacağı vurgulanmış, devamında "meslekleri malum olan bir takım hainler artık aramızdan defolsun" ifadeleri kullanılmıştır.²⁹¹

Katillerin kim olduğu sorusuna verilebilecek bir diğer cevap, zaten hastalığın pençesinde olan Resneli Niyazi Bey'i öldürenlerin Arnavut milliyetçileri olabileceği yönündedir. Nitekim bu dönemin gazetelerinin birçoğunda cinayeti işleyenlerin Arnavut Milli Topluluğu "Başkımcılar" olduğu söylenmiş ve bu olaydan sonra halen İstanbul'da yaşamakta olan Başkımcıların sınır dışı edilmelerini talep edilmiş ve bu taleplerin sonucunda da Başkımcılar memleketten kovulmuştur.²⁹²

Resneli Niyazi Bey bir Arnavut olmasına rağmen aslında Osmanlı'ya sonuna kadar bağlı bir Osmanlı subayıdır. Bu duruma sonuna kadar sadık kalmıştır. Balkan Savaşı'ndan sonra Osmanlı'nın Balkanları kaybetmesinin ardından bağımsız Arnavut Devleti kurma düşüncelerini desteklememiş ve yine Osmanlı Devleti'nin yanında yer almıştır. Bu doğrultuda gerek hastalığı gerekse de Arnavutluk hakkında bilgileri saraya aktarmak üzere İstanbul'a geldiği sırada kızgın Arnavut milliyetçilerinin düzenlediği bir suikast sonucunda öldürülmüş olma ihtimali hayli yüksektir.

Tanin Gazetesi'nin 22 Mayıs 1913 tarihli sayısında Resneli Niyazi Bey'in ölümü konusunda çeşitli rivayetler olduğu dile getirilmektedir. Devamında son alınan bilgilerde bu cinayet emrini verenlerin Osmanlı Meclis-i Mebusan'da eski Ergiri Mebusu olan Müfit Bey, Umum Jandarma Kumandanı Manastır firarisi mahut Tayyar ve Hamdi ile Arnavut Tahsin oldukları dile getirilmiştir. İlerleyen kısımda ise bu kişilerin Resneli Niyazi Bey'e

²⁹¹ Tanin, **Ferit Paşa Hâlâ Bu Milletın Âyan Reisi Ünvanını Taşıyacak mı?**, 20 Nisan 1329 (3 Mayıs 1913), Sayı 1589, s.1

²⁹² Saraçoğlu, a.g.e., s. 206-207

Osmanlı'ya karşı ihanet teklif ettiklerini ancak Niyazi Bey'in bunu kabul etmemesi üzerine öldürüldüğü ifade edilmektedir.²⁹³

Dile getirilen bir başka iddiada ise Osmanlı'nın yanında gibi görünen ama aslen Arnavutluk için çalışan Esat Toptani ve İsmail Kemal tarafından bu emrin verildiği yönündedir.²⁹⁴ Bu isimlerden Esat Toptani, Arnavutluk'da iktidar savaşı başladığında karşı guruptan birinin silahıyla öldürülmüştür.²⁹⁵

Bütün bu anlatılanlara rağmen Resneli Niyazi Bey'in neden öldürüldüğü konusunda bu güne kadar ulaşılmış kesin bir bilgi henüz söz konusu değildir. İşte bu nedenle ki "Ne şehittir ne gazi hiç yoluna gitti Niyazi" sözü o günden bu güne söylenir olmuştur.

²⁹³ Tanin, **Resneli Niyazi Bey'in Katilleri Kimlerdir?**, 9 Mayıs 1329 (22 Mayıs 1913), Sayı 1608, s. 1

²⁹⁴ Ilgar, a.g.e., s.238

²⁹⁵ Ilgar, a.g.e., s.238

SONUÇ

Her şeyden öte Resneli Niyazi Bey günümüzde kimilerine göre yönetime başkaldırmış bir komitacı, asi bir asker; kimilerine göre ise Meşrutiyet'in ilânı yolunda en büyük çabayı göstermiş kahramandır. Döneminde gittiği hemen her yerde el üstünde tutulan, adına marşlar, besteler yapılan ve Hürriyet Kahramanı olarak adlandırılan biridir. Bu tür farklı değerlendirmeler yapılması tamamen siyasi yaklaşımlardan kaynaklanmaktadır. Sahip olunan ideolojiye göre tarihi ve tarihi olayları yorumlama durumları farklılık gösterebilmektedir. Nitekim Makedonya gezisi sırasında Resneli Niyazi Bey'in evine de uğrayan 11. Cumhurbaşkanı Abdullah Gül bu konuda hayli eleştirilmiş, ziyaret etmemesi gerektiği vurgulanmış, olası ziyarette ise darbelerin ve darbe geleneğinin yapılacak bir konuşmayla eleştirilmesi gerektiği bu eleştirilerde vurgulanmıştır.

Kaldı ki yine benzer ideolojik yaklaşımların Sultan II. Abdülhamid üzerinde de yoğunlaştığı bilinmektedir. Yine II. Abdülhamid günümüzde kimilerine göre "Kızıl Sultan", kimilerine göre ise "Ulu Hakan"dır. Bu durum kişilerin tarihi ne şekilde yorumladıklarına ve sahip oldukları ideolojiye göre değişmektedir.

Çalışmanın birinci bölümünde ağırlıklı olarak dönemin olaylarına ışık tutulmaya ve 1908 İhtilali'nin doğrudan ya da dolaylı olarak ortaya çıkmasına neden olan şartlar incelenmeye çalışıldı. Bu bağlamda ilk olarak Makedonya bölgesinin neresi olduğuna değinildi ve bu konudaki kavram kargaşasını ortadan kaldırmaya gayret edildi. Yakın dönemde Osmanlı Devleti'nin siyasi gündemini son derece meşgul eden Makedonya Sorunu'na değinildi sonra özellikle Anadolu'da peşi sıra çıkan isyanların ve halk ayaklanmalarının nedenleri üzerinde duruldu. Burada vurgulamak gerekir ki bu isyanlar yönetime karşı bir baş kaldırış değildir. Daha çok sosyal-siyasal sorunlar neticesinde ortaya çıkan isyanlardır ve şartlar oluştuktan sonra kısa sürede son bulmuşlardır. Bakıldığında bu isyanlardaki temel gerekçe ekonomik problemler olup yerel yöneticilerin adaletsizliği de bu nedenleri perçinlemiştir.

Giriştiği Meşrutiyet mücadelesi sayesinde döneminde adeta bir kahraman olan Resneli Niyazi Bey'in bir kahramanlık ve cesaret örneği göstererek dağa çıktığı ve devleti karşısına alma pahasına bu mücadeleye giriştiği genel anlatımda sıkça karşılaşılan bir durumdur. Ancak yapılan araştırmalar sonucu ulaşılan neticeler ışığında bu hareketin sadece cesaret ile vatan ve millet uğruna bir mücadele olmadığı sonucuna ulaşıldı. Özellikle Nazım Bey'e yapılan suikast girişimi sonrasında bölgede artan soruşturmalar Resneli Niyazi Bey'de açığa çıkma korkusunu doğurmuştur. Bu korku ile acele hareket edip İttihat ve Terakki'nin onayını almadan fevri bir hareketle dağa çıkmıştır. Nitekim Enver Bey'de benzer bir durumdan dolayı Tikveş dolaylarında bir “gezintiye” çıkmıştı.

Resneli Niyazi Bey'in üzerinde yapılan tartışmalardan biri de onun Arnavut milliyetçisi mi yoksa Osmanlı milliyetçisi mi olduğu yönündedir. Resneli Niyazi Bey Makedonya'nın ileri gelenlerinden Ahmet Ağa'nın oğludur. Makedonya'nın Resne kasabasında dünyaya gelmiş olmasına rağmen o tam bir Osmanlı milliyetçisidir. Nitekim isyan edip Resne dağlarında gezdiği dönemde Bulgarca kaleme aldığı beyannamede Osmanlılık vurgusunu sıklıkla yapmaktadır. Ayrıca hatıratında bahsettiği bir Arnavut komitacısı ile arasında geçen konuşmada da bu vurgu oldukça keskindir. Bu konuşmada kendisine Türkleri kötüleyen komitacıya “Türkler'in hiçbir zaman vatan gayretinde rehabet göstermediklerini, Türklerin sabrı ve basiretinin dünyaca malum olduğunu, Rumeli'nin başkaları tarafından işgal edilmesi halinde kanlarının son damlalarına kadar savaşmaktan geri kalmayacağını” belirtmiştir. Aynı zamanda Balkan Savaşları sonrasında hastalığı ve bir takım bilgileri aktarmak amacıyla İstanbul'a gelmek üzere gittiği Avlonya Limanı'nda Grebeneli Bekir Bey'e şöyle demiştir: “Öldüğümde cesedimi burada bırakmayın!” Bu vasiyeti önemlidir. Zira bu ifadeyle, vatan olarak Osmanlı topraklarını gördüğünü anlatmıştır. Nitekim bu isteği yerine getirilmek istenmişti. Cumhuriyet döneminde mezarı İstanbul'a getirilmek istense de maalesef yapılan girişimler sonuçsuz kalmıştır.

Resneli Niyazi Bey'in döneminde ünü rütbesinin önüne geçmiştir. Kendisinden Çok daha üst rütbeli komutanlar bile kendisine saygı duymaktaydı. Şüphesiz buna neden olan şey Meşrutiyet'in ilânı sırasında göstermiş olduğu gayretlerdir. Ancak bakıldığında bu ününe rağmen ihtilâl sonrasında herhangi bir görev almadığı görülmektedir. Özellikle Talat Bey ve Enver Bey devlet yönetiminde basamakları çifter çifter çıkıp, rütbeleri de aynı hızda yükselmesine rağmen Resneli Niyazi Bey olduğu yerde kalmıştır. Dönemi dikkate

aldığımızda ünü Enver Bey ve Talat Bey'in de neredeyse önüne geçmiştir. Bu durum akıllara pasivize edilip edilmediği sorusunu getirmektedir. Nitekim Resneli Niyazi Bey fevri bir hareketle isyana kalkışmış ve İttihat ve Terakki Cemiyeti içerisinde kendisine biçilen rolden çok daha fazlasına sahip olmuştur. 31 Mart Vak'ası'ndan sonra hastalığının da etkisiyle emekli olmayı tercih etmiştir. Emekliliğini ise doğduğu şehirde geçirmiş ve buradaki imar faaliyetlerinde görev almıştır. Emekli olmasına rağmen özellikle bölgesinde kendisine son derece büyük bir saygı gösterilmeye devam edilmiştir.

Sonuç olarak Resneli Niyazi Bey, Enver Bey ve Talat Bey tarafından siyasi bir rakip görülebilecek kadar büyük bir üne kavuşmuştur. Dolayısıyla iktidara yürünen basamaklarda yeni bir adaya gerek görülmemiş olabilir. Ancak Resneli Niyazi Bey kişiliği dolayısıyla siyasete girmemeyi tercih etmiştir. Hatıratında içinde bulunduğu durumun zorluğundan dolayı askerlik dışındaki konularda pek bilgisinin olmadığını “Meziyetin, iktidarın, irfan ve dirayetin, ma’rifetin revac bulmadığı zamanlarda derin bir ye’s’e mağlup olarak lüzumu veçhile terakkiye çalışmadım” sözüyle dile getirmiştir. Nitekim emeklilikten sonra gittiği Resne’de de benzeri bir girişimde bulunmamıştır. Giriştiği imar faaliyetlerinde herhangi bir siyasi yetkisi ve görevi yoktur.

Emekliliğinden sonra giriştiği imar çalışmalarında bir hükümet konağı, okul ve bu okulun ihtiyacını karşılamak amacıyla çeşitli binalar yaptırmış ve bu binaların kira gelirinin okula ait olmasını sağlamıştır. Bu binaların yapılması sırasında gereken parayı ise gerek İstanbul’dan gerekse de bölge halkından topladığı yardımlardan sağlamıştır. Giriş bölümünde sorduğumuz sorularımızdan biri de bu yardım paralarının akıbetinin ne olduğu yönündedir. Toplanan yardımlar bu binaların yapımında kullanılmıştır. İstanbul’dan gönderilen para ile tamamlanamayan kısımlar toplanan bu paralar sayesinde tamamlanmıştır. Nitekim Resneli Niyazi Bey kendisine çok değerli bir kılıç yaptırılmak üzere toplanan paraların bir kısmını da bölgede yapılan okul inşaatına bağışlamıştır. İstanbul’a gelmek üzere geldiği Avlonya Limanı’nda ölümünü hissetmiş ve Mehmet Ali Okar’a “birkaç yüz lirası olduğunu, parası kadar da borcu olduğunu” dile getirmiştir.

Resne’de yaptırdığı binalardan hükümet konağının hükümet konağı amacıyla mı yoksa Niyazi Bey’in kendisine bir saray olarak mı yaptırdığı diğer tartışma konularındandır. Bu konuda eşi Feride Hanım yaptığı bir konuşma sırasında Resneli Niyazi

Bey'in en büyük hayallerinden birinin Resne'ye bir hükümet konağı ve bir okul yaptırabilmek olduğunu dile getirmiştir. Yapımı esnasında Resneli Niyazi Bey'in de çalıştığı hatta inşaat sırasında düşüp ölüm tehlikesi geçirdiği bu bina hükümet konağı olarak inşa edilmiştir. Resneli Niyazi Bey Sarayı ismi daha sonraki dönemlerde bu binaya verilen bir isimdir ve halen bu isimle adlandırılmaktadır. Ayrıca Resneli Niyazi Bey bu binada ne çalışma ne de oturma fırsatı bulmuştur.

Resneli Niyazi Bey'in hayatının en esrarlı olaylarından biri de öldürülmesidir. Bu konu yapılan araştırmalar sonucunda bir takım bilgilere ulaşılsa da halen daha tam anlamıyla açıklığa kavuşmamıştır. Öldürülmesi üzerinde Enver Bey'in etkisi olduğu hatta bizzat Enver Bey'in bu emri verdiği tartışmaları bu bağlamda öne atılan en önemli iddialardandır. Hatta bizzat Resneli Niyazi Bey'in torunu Niyazi Resnelioğlu bu yönde bir şüphesinin olduğunu dile getirmiştir. Nitekim Bursa gezisi sırasında yaşanan olay bu ihtimali güçlendirmektedir.

Resneli Niyazi Bey'in İstanbul'a gelecek olması Enver Bey'de siyasi bir rekabet duygusunun oluşmasına neden olabileceği sıklıkla yapılan yorumlardandır. Bu duygu neticesinde Resneli Niyazi Bey "tehlikesi" daha İstanbul'a ulaşmadan ortadan kaldırılmak istenmiş olunabilir. Fakat bu ihtimal ihtimaller içerisinde en zayıf olanıdır.

Ancak bu çalışma sonucunda bizde oluşan intiba Arnavut milliyetçileri tarafından kendi saflarına çekilemeyen Resneli Niyazi Bey'in yine Arnavut milliyetçileri tarafından öldürülmüş olabileceği şeklindedir. Nitekim dönemin gazeteleri de olaylar yatıştıktan sonra bu olayın sorumlusu olarak Arnavut Milli Topluluğu Başkımçılar suçlanmış ve bu grup mensupları memleketten kovulmuştur. Ancak bu konuda yapılan yorumlar üzerinde de düşünmek gerekir. Nitekim bu tür olaylarda göz önüne konulan olayın arkasında başka nedenler olabilir. Nitekim Arnavutlar özellikle II. Abdülhamid döneminde en güvenilen Balkan halkı olmuştur. Dolayısıyla Osmanlı Devleti içerisinde herkesin sevgisini kazanmış birine yapılacak bir suikast devlet içerisinde Arnavutlara karşı var olan bu imajın yok olmasına neden olacaktır. Resneli Niyazi Bey'in öldürülmesi de böyle bir amaca hizmet etmiş olabilir.

Resneli Niyazi Bey, tartışmalı hayatı; mücadelesi ve ölümüyle aslında tam da döneminin insanıdır. Nitekim yaşadığı dönem hemen her kesin son derece eleştirildiği bir dönemdir. II. Abdülhamid'in saltanatı döneminde bile kendisinin ne denli ağır eleştirilere maruz kaldığı açıktır. Kaldı ki bu tartışmalar siyasi boyut kazanmasıyla birlikte günümüzde de devam etmektedir.

Resneli Niyazi Bey, “Zamanın Ruhu” tabirinin birebir örneğidir. Aslında sadece kendisi değil, mensubu olduğu İttihat ve Terakki de öyle değil midir?

YARARLANILAN KAYNAKLAR

ARŞİV KAYNAKLARI

1. İslam Araştırmaları Merkezi (İSAM), Hüseyin Hilmi Paşa Evrakı

HHP 4/213, 14/216, 4/213, 4/213, 20/1295

2. Başbakanlık Osmanlı Arşivi (BOA)

BEO 2880/215955, 3857/289268, 4201/315034, 467/350513.

YEE 149/10.

Y. PRK. ASK 158/52.

BOA, MV 148/4.

BOA, İ.MLU 4/1329/S-05-3, 4/1329/S-05-1.

BAO, İ.TAL., 211/1318/M-109, 230/1318/B-040

BOA, DH. MTK 2826/36, 2835/62.

BOA, MF. MKT 1083/59.

BOA, DH.MUİ 97-1/40.

DİĞER KAYNAKLAR

Ağca, Hüseyin (2006), **Yazılı Anlatım**, Ankara: Gündüz Yayınları.

Ahmad, Feroz (2017), **İttihat ve Terakki 1908-1914**, İstanbul: Kaynak Yayınları.

Ahmet Niyazi (1908), **Hatırât-ı Niyâzi Yahut Tarihçe-i İnkilâb-ı Kebîr-i Osmânîden Bir Sahîfe**, İstanbul: Sabah Matbaası.

Akad, M. Tanju (2001), “Balkanların Fitili: Makedonya”, **Popüler Tarih Dergisi**, 12, 40.

Aksoy, A. Şerif (2013), **İttihat ve Terakki**, 8. Baskı, İstanbul: Nokta Kitap.

Akşin, Sina (1987), **Jön Türkler ve İttihat ve Terakki**, İstanbul: Remzi Kitabevi.

Alkan, Necmettin (2009), **Mutlakiyetten Meşrutiyete 2. Abdülhamid ve Jön Türkler**, İstanbul: Selis Kitaplar.

_____ (2012), **Selanik’in Yükselişi Jön Türkler Abdülhamid’e Karşı 1908 İhtilali**, İstanbul: Timaş Yayınları.

_____ (2014a), **Selanik İstanbul’a Karşı 31 Mart Vak’ası ve II. Abdülhamid’in Tahttan İndirilmesi**, 2. Baskı, İstanbul: Timaş Yayınları.

_____ (2014b), **Ve Selanik Düştü 1912-1913 Balkan Savaşı ve Hezimet**, İstanbul: Timaş Yayınları.

Armağan, Mustafa (2009), **Abdülhamid’in Kurtlarla Dansı 2**, 8. Baskı, İstanbul: Timaş Yayınları.

Armaoğlu, Fahir (2003), **19. Yüzyıl Siyasi Tarihi (1789-1914)**, Ankara: T.T.K. Yayınları

Anderson, M. Smith (2000), **Doğu Sorunu Üzerine Bir İnceleme (1774-1923)**, (Çev. İdil Esen), İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

Atalı, Esra (2003), **1905 Rus Devrimi İle 1908 Jön Türk Devriminin Karşılaştırılması**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Aydemir, Ş. Süreyya (1992), **Makedonya'dan Orta Asya'ya Enver Paşa**, İstanbul: Remzi Kitapevi

Bayur, Y. Hikmet (1991), **Türk İnkılabı Tarihi**, I, Ankara: T.T.K. Yayınları.

Berkes, Niyazi (2012), **Türkiye'de Çağdaşlaşma**, 17. Baskı, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

_____ (1991), "İslah", **İslam Ansiklopedisi içinde**, (167-170), İstanbul: Güzel Sanatlar Matbaası.

Bleda, M. Şükrü (1979), **İmparatorluğun Çöküşü**, İstanbul: Remzi Kitapevi Yayınları.

Castellan, Georges (1995), **Balkanların Tarihi 14-20. Yy.**, (Çev. Ayşegül Yaraman Başbuğu), İstanbul: Milliyet yayınları.

Cumalı, Necati (2012), **Viran Dağlar**, İstanbul: Cumhuriyet Kitapları.

Engin, Vahdettin (2009), **Kurtlar Sofrasındaki Osmanlı**, 2. Baskı, İstanbul: Yeditepe Yayınları.

_____ (2011), **II. Abdülhamid ve Dış Politika**, İstanbul Yeditepe Yayınları.

Enver Paşa (1991), **Enver Paşa'nın Anıları (19081-1909)**, (Yay. H. Erdoğan Cengiz), İstanbul: İletişim Yayınları.

Es, H. Feridun (2013), **Tanımadığımız Meşhurlar**, 2. Baskı, İstanbul: Ötüken Yayınları.

Fidan, Serdal ve diğerleri (2011), “Osmanlı Modernleşmesinin Temel Olgularından Biri: Bürokrasi Osmanlı Modernleşmesinde Bürokrasinin Etkisi ve Önemi” **Süleyman Demirel Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Dergisi**, 23, 113-128.

Gökman, Lale (2011), **Manastır’ın Ortasında Var Bir Havuz Kartpostallarla Bir Osmanlı Şehrinin Hikâyesi**, İstanbul: Kaptan Yayıncılık.

Gümüşsoy, Emine (2008), “2. Meşrutiyeti Hazırlayan Bir Şehir; Ohri”, **Süleyman Demirel Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi**, 18, 47-64.

Halaçoğlu, Ahmet (1994), **Balkan Harbi Sırasında Rumeli’den Türk Göçleri (1912-1913)**, Ankara: T.T.K Basımevi.

Hochwächter, Gustav von (2015), **Balkan Savaşı Günlüğü “Türklerle Cephe”**, (Çev. Sumru Toydemir, 4. Baskı, İstanbul: İş Bankası Yayınları.

İlgar, İhsan (1975), **Balkanlarda Bir Gerillacı Hürriyet Kahramanı Resneli Niyazi Bey’in Anıları**, İstanbul: Çağdaş Yayınları.

Işık, Zekeria (2011), “Osmanlı Modernleşmesi Süresince İngiltere’nin Rolü”, **Hittit Üniversitesi Dergisi**, 10, 221-229.

İrtem, S. Kani (2003), **31 Mart İsyanı ve Hareken Ordusu: Abdülhamid’in Selanik Sürgünü**, (Yay. O. Selim Kocahanoğlu), İstanbul: Temel Yayınları.

Kalelioğlu, Oğuz (2008), “Türk Yunan İlişkileri ve Megali İdea”, **Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi**, 41, 105-123.

Karal, E. Ziya (1988), **Birinci Meşrutiyet ve İstibdad Devirleri (1876-1907)**, Ankara: T.T.T. Basımevi.

_____ (1995), **Osmanlı Tarihi**, VIII, 4. Baskı, Ankara: T.T.K. Yayınları.

Kansu, Aykut (1995), **1908 Devrimi**, (Çev. Ayda Erbal), İstanbul: İletişim Yayınları.

Karabekir, Kâzım (1993), **İttihat ve Terakki Cemiyeti 1896-1909**, İstanbul: Emre Yayınları.

Karay, Refik Halid (1990), **Bir Ömür Boyunca**, İstanbul: İletişim Yayınları.

Kars, H. Zafer (1997), **1908 Devriminin Halk Dinamiği**, 2. Baskı, İstanbul: Kaynak Yayınları.

Kerimoğlu, H. Taner (2014), “**İttihat ve Terakki Cemiyeti’nin Makedonya Politikası ve Çeteler Kanunu**”, **Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi**, 14, 148-188.

Kihtir, Tuğrul (2015), **Balkanların Osmanlı Tarihi**, İstanbul: İnkılap Yayınevi.

Köylü, Eşref (2004), **Tarihte Türk- Bulgar İlişkileri**, Ankara: Genelkurmay Basımevi.

Küçükılınç, İsmail (2016), **Jön Türklük ve Kemalizm Kısacasında İttihadçılık**, İstanbul: Ötüken Neşriyat.

Külçe, Süleyman (1944), **Firzovik Toplantısı ve Meşrutiyet**, İzmir: Yeniasır Matbaası.

Lewis, Bernard (2010), **Modern Türkiye’nin Doğuşu**, (Çev. Boğaç Babür Turna), 4. Baskı, Ankara: Arkadaş Yayınları.

Moriau, Odile (2010), **Reformlar Çağında Osmanlı İmparatorluğu Askeri “Yeni Düzen’in” İnsanları ve Fikirleri 1826-1914**, (Çev. Işık Ergüden), İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları.

Mustafa Ragıp (2007), **Meşrutiyetten Önce Manastır'da Patlayan Tabanca**, (Yay. Rahşan Aktaş), İstanbul: Bengi Yayınevi.

Okar, M. Ali (2013), **Osmanlı Balkanlar'ının Son On Yılı (1902-1912)**, (Yay. M.Mesut Okar), İstanbul: Türkiye İş Bankası Yayınları.

Özdemir, Hakan (2014), **Abdülhamid'i Deviren Kurşun İsyan, Suikast, İhtilal**, İstanbul: Timaş Yayınları.

Öztuna, Yılmaz (2016), **II. Abdülhamid Zamanı ve Şahsiyeti**, 4. Baskı, İstanbul: Ötüken Yayınları.

Ramsaur, E. Edmondson (2007), **Jön Türkler ve 1908 İhtilali**, (Çev. Nuran Yavuz), İstanbul: Pozitif Yayınları.

Rauf, Mehmet (2013), **İttihat ve Terakki Ne İdi?**, (Yay. M. Faruk Bayrak), İstanbul: Alfa Yayınları.

Saatçi, Begüm (2004), **Makedonya Sorunu 1903-1913**, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Saraçoğlu, A. Celaleddin (2006), **Unutulan Meşhurlarımız -2 Resneli Niyazi**, İstanbul: Şema Yayınları.

Şenel, Ş. Adnan (2017), **Selanik İçinde Selâ Okunur**, İstanbul: Eşik Yayınları.

Sunata, İsmail Hakkı (2006), **İstibdattan Meşrutiyete Çocukluktan Gençliğe**, İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

Tahsin Paşa (1996), **Tahsin Paşa'nın Yıldız Hatıraları**, (Yay. Ali Ergenekon), 4. Baskı, İstanbul: Boğaziçi Yayınları.

Temo, İbrahim (1987), **İbrahim Temo'nun İttihat ve Terakki Anıları**, (Yay. Bülent Demirbaş), İstanbul: Arba Yayınları.

Turan, Mustafa (1964), **Taşkılla'da 31 Mart Faciası**, İstanbul: Akyurt Neşriyat.

Ulusalkul, Nedim (1937), **İstibdad Aleyhinde Türk Ulusunun İlk Hareketi "Erzurum İhtilali"**, Ankara: Ankara Basımevi.

Yavi, Ersan (2001), **Bir Ülke Nasıl Batırılır?**, İzmir: Yazıcı Basım Yayıncılık.

Zürcher, E. Jan (2016), **Modernleşen Türkiye'nin Doğuşu**, (Çev. Yasemin Saner), 33. Baskı, İstanbul: İletişim Yayınları.

GAZETELER

Aksoy, Yaşar (2008), "Resneli Niyazi Bey ve Niyazi Resnelioğlu", **Hürriyet Gazetesi**, <http://www.hurriyet.com.tr/resneli-niyazi-bey-niyazi-resnelioglu-9499386> (27.05.2017).

Aydın, Gülben (2001), "Bir Geyik Hikâyesi", **Hürriyet Gazetesi**, <http://www.hurriyet.com.tr/bir-geyik-hik-yesi-39246773> (09.03.2017).

Akkurt, İbrahim (2017), "İstanbul'un Yitik Hazinelelerinden Resneli Niyazi Çiftliği", **İstanbul Tarih**, www.istanbultarih.com/Makale/istanbul-un-yitik-hazinelelerinden-resneli-niyazi-ciftligi.html (09.03.2017).

İkdâm, Sayı 5095, 1 Ağustos 1908.

İkdâm, Sayı 5101, 7 Ağustos 1908.

İkdâm, Sayı 5358, 26 Nisan 1909.

Şimşek, Mahmut Sami (2012), "Geyik Muhabbeti Niyaz'den Armağan", **Yenişafak Gazetesi**, www.yenisafak.com/yenisafakpazar/geyik-muhabbeti-niyaziden-armagan-407853 (14.05.2017)

Yılmaz, Mete (2013), “Mezarı’da Ne Şehittir Ne Gazi”, **Akşam Gazetesi**
www.aksam.com.tr/yasam/mezari-da-ne-sehit-ne-gazi/haber-257752 (25.04. 2017).

Tanin, **Meclis-i Mebûsan’ın İn’ikâdi**, Sayı 137, 4 Kanunievvel 1324.

Tanin, **Kör Ali Davası**, Sayı 88, 14 Teşrin-i Evvel 1324.

Tanin, **Niyazi Bey’in Şehadeti**, Sayı 1592, 23 Nisan 1329.

Tanin, **Resneli Niyazi Bey’in Katilleri Kimlerdir?**, Sayı 1608, 9 Mayıs 1329.

Tanin, **Ferit Paşa Hâlâ Bu Milletın Âyan Reisi Ünvanını Taşıyacak mı?**, Sayı 1589,
20 Nisan 1329.

Tanin, **Büyük Niyazi’nin Facia-i Şehadeti**, Sayı 1608, 9 Mayıs 1329.

Volkan, **Selanik’te Kabadayılık Yahut Şiddetli İstibdad**, Sayı 57, 13 Şubat 1324.

EKLER

Ek 1. Fotoğraflar

Didar-ı Hürriyet kurtarılıyor. Zincirleri kıranlar Resneli Niyazi Bey ve Enver Bey.

Resneli Niyazi Bey Manastır Yolunda²⁹⁶

²⁹⁶ Özdemir, a.g.e., s.255

Resneli Niyazi Bey Manastır'da konulu kartpostal. Sol köşede Hürriyet Geyiği görülmekte.

Resneli Niyazi Bey at üzerinde Manastır'a girerken.²⁹⁷

²⁹⁷ Lale Gökmen, **Manastır'ın Ortasında Var Bir Havuz Kartpostallarla Bir Osmanlı Şehrinin Hikâyesi**, İstanbul: Kaptan Yayıncılık, 2011,s.134

Resneli Niyazi Bey Sarayı Günümüz.

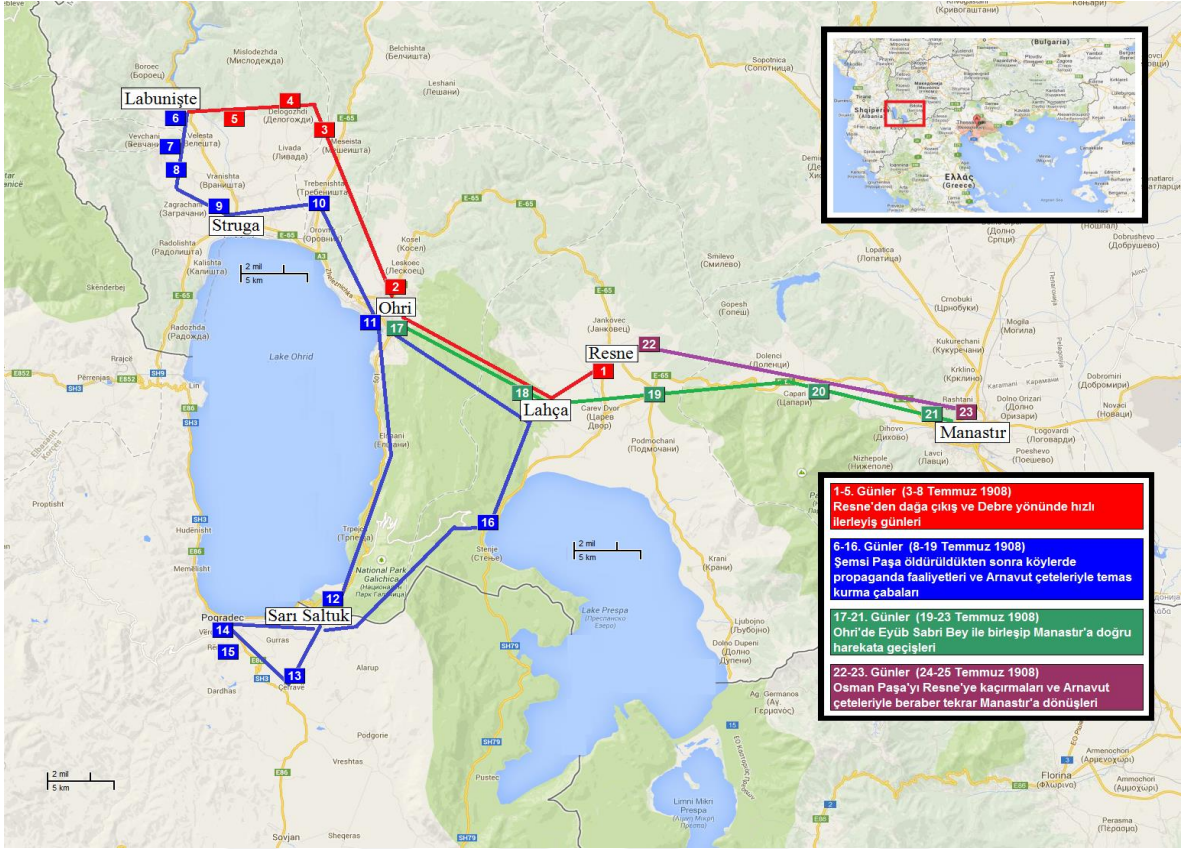
Resneli Niyazi Bey'in Evi (Günümüz)

Resneli Niyazi Bey.

Resneli Niyazi Bey

Resneli Niyazi Bey'in izlediği güzergâh.²⁹⁸

²⁹⁸ Özdemir, a.g.e., s.138-139

ÖZGEÇMİŞ

Kadir GİRİT, 07.03.1987 yılında Rize'nin Çayeli ilçesinde doğdu. İlk ve orta öğrenimini Çayeli'nde tamamlayıp 2006 yılında Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Tarih Öğretmenliği Bölümünü kazandı. Üniversitede Ortaöğretim Sosyal Bilimler Öğrenci Temsilcileri Başkanlığı görevinde bulundu. Aynı zamanda Tarih Topluluğu Başkan ve Başkan Yardımcılığı görevlerinde bulundu. 2011 yılında Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı'nda yüksek lisans eğitimine başladı. Bir süre ara vermek zorunda kaldığı eğitime 2017 yılında kaldığı yerden devam etti. Halen aynı enstitüde yüksek lisans eğitimine devam eden GİRİT'in yabancı dili İngilizcedir.